

provincie
Limburg

Ruimtelijk Voorstel Limburg

Inhoudsopgave

Introductie	5
Leeswijzer	8
Bouwstenen	11
A. Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Limburg	11
B. Nationale en provinciale programma's	12
C. Coalitieakkoord Limburg – Elke Limburger telt!	13
D. Gebiedsgerichte ontwerpende onderzoeken	13
Scope Ruimtelijk Voorstel	15
Ons Ruimtelijk Voorstel	17
Pleidooi voor een gebiedsgerichte, sectoroverstijgende aanpak	18
Perspectief 1 - Perspectief voor landbouw en natuur	20
Perspectief 2 - Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie	30
Perspectief 3 - Perspectief leefbare steden en regio's	48
Bijlagen	55

Een Ruimtelijk Voorstel als tussenstap naar noodzakelijke keuzes in het fysieke domein

Waarom keuzes?

Limburg heeft, zoals heel Nederland, te maken met een aantal grote transitie in het fysieke domein. Het Rijk spreekt van de grote verbouwing van Nederland. Er liggen opgaven op heel veel terreinen, die ten dele vertaald zijn in concrete doelen vanuit Europa, het Rijk of onze eigen regio. Een overzicht van die doelen is opgenomen in de bijlagen en maakt duidelijk dat ze verschillen in herkomst en status. De concretisering van sectorale doelen (bijvoorbeeld voor wonen, bedrijventerreinen, energieopwekking) is veelal beperkt tot 2030. Het is belangrijk om ook vooruit te kijken naar de periode daarna. Maar alleen al het beeld tot 2030 maakt duidelijk dat er in Limburg simpelweg niet genoeg ruimte is om alle opgaven en doelen een plek te geven. Uiteraard kan er door slimme combinaties ruimtewinst geboekt worden, maar dat is lang niet altijd mogelijk. Dat vraagt om keuzes.

Dit is geen puur kwantitatief verhaal. Met het oog op leefbaarheid en de kwaliteit van natuur, water en landschap zijn ook ruimtelijke keuzes nodig. Niet elke functie past op elke plek. Zo legt bijvoorbeeld het belang om wateroverlast te voorkomen beperkingen op aan ruimtelijke ontwikkelingen langs Maas en beken. Het vervoer van gevaarlijke stoffen, vliegverkeer en industriële productie legt ook beperkingen aan ruimtegebruik met oog op externe veiligheid en voorkomen hinder. Er is niet alleen schaarste aan ruimte. Ook de beschikbaarheid van water vormt in toenemende mate een probleem. De milieuruimte is begrensd, bijvoorbeeld voor stikstof en andere stoffen die de

kwaliteit van natuur en water bedreigen. En er is schaarste op het elektriciteitsnet, wat leidt tot netcongestie.

Hoe komen we tot keuzes?

Veel keuzes zullen lokaal en regionaal gemaakt moeten worden, van onderop dus. Dat is ook de insteek van onze provinciale programma's zoals het Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG) en het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL). In dit Ruimtelijk Voorstel is niet voor niets een pleidooi opgenomen voor een gebiedsgerichte aanpak van opgaven. Een pleidooi om vraagstukken in samenhang aan te pakken met aandacht voor ruimteclaims en omgevingskwaliteit. Want we hebben niet de ruimte, noch het geld, de tijd en de mensen om opgaven los van elkaar aan te pakken. En hoewel de titel van het stuk een 'Ruimtelijk Voorstel' is, gaat het wel degelijk, in de geest van de Omgevingswet niet alleen om ruimtelijke vraagstukken, maar breder ook om omgevingsvraagstukken.

Het gesprek over de contouren van dit Ruimtelijk Voorstel heeft nog eens bevestigd dat het wel vraagt om piketpalen op nationaal en provinciaal niveau: in de vorm van keuzes, spelregels, kaders, richtinggevende uitspraken. De Provincie pakt de regie om gezamenlijk tot deze keuzes te komen. Dat vraagt ook dat wij in goed overleg met onze regionale medeoverheden de samenwerkings- en overlegstructuren binnen de regio's nader onder de loep nemen. Zodat voor iedereen helder is aan welke tafels, bij voorkeur sector overstijgend, knopen worden doorgehakt. En we van schuurpunten tot beslispunten komen.

Op provinciaal niveau zijn die keuzes overigens voor een deel al vastgelegd in onze provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening.

In dit Ruimtelijk Voorstel worden keuzevraagstukken geïdentificeerd

Dit Ruimtelijk Voorstel is nadrukkelijk een tussenstap. Er worden nog geen keuzes gemaakt, maar wel keuzevraagstukken geïdentificeerd. Dat is ook de reden dat het document geen formele status heeft. We benoemen de belangrijkste keuzevraagstukken en geven aan wie hiervoor aan de lat staat. En aan welke randvoorwaarden voldaan moet worden om de uitvoering mogelijk te maken.

De volgende stap: keuzes worden verankerd in de provinciale Omgevingsvisie en Nota Ruimte. Het traject om te komen tot een Ruimtelijk Voorstel loopt naadloos over in een traject om tot aanscherping van de provinciale Omgevingsvisie te komen. In dat document worden door Provinciale Staten daadwerkelijk keuzes gemaakt en verankerd. Waar nodig kunnen zaken juridisch bindend worden vastgelegd in de ook door Provinciale Staten vast te stellen provinciale Omgevingsverordening.

In provinciale programma's worden door Gedeputeerde Staten eveneens keuzes gemaakt, binnen de kaders van de POVI.

We rekenen erop dat het Rijk ook een aantal systeemkeuzes zal maken. In dit Ruimtelijke Voorstel hebben we aangegeven op welke terreinen dat wat ons betreft nodig is. Ons streven is om in een Ruimtelijk Arrangement met het Rijk hierover af-

spraken te maken. Het Rijk kan de benodigde keuzes dan in Nota Ruimte (de opvolger van de NOVI) of in nationale programma's maken en verankeren.

Er is een brede oproep om het samenspel tussen het maken van keuzes in provinciale Omgevingsvisie, provinciale programma's, Nota Ruimte, nationale programma's of in gebiedsgerichte uitwerkingen goed inzichtelijk te maken en houden.

VERBUM DEI

Introductie

Dit is het Ruimtelijk Voorstel Limburg. Een eerste product binnen een terugkerend proces. Het voorstel heeft geen formele status onder de Omgevingswet, maar zien wij wel als een waardevolle, aanvullende stap binnen de beleidscyclus. Het geeft invulling aan de vraag van het Rijk en vormt de basis voor het maken van wederzijdse afspraken tussen het Rijk en Gedeputeerde Staten. Bovenal is het een belangrijke bouwsteen voor zowel de nieuwe Nationale Nota Ruimte, de Omgevingsvisie Limburg (POVI) en kan input bieden voor gemeentelijke omgevingsvisies.

Het Ruimtelijk Voorstel legt verbinding tussen doelen vanuit (sectorale) programma's. We signaleren waar in gebieden, tussen thema's en eventueel binnen thema's kansen en knelpunten spelen. Tegen de achtergrond van reeds gemaakte keuzes (bijvoorbeeld in de Omgevingsvisie Limburg of in afspraken met het Rijk) identificeren we drie typen vraagstukken:

- 1. Keuzevraagstukken:** Waar liggen er schuarpunten tussen opgaven die om een keuze vragen? Veel van die keuzes kunnen en willen we binnen de regio oplossen. Bij sommige keuzevraagstukken heeft het Rijk een rol. In dit Ruimtelijk Voorstel worden de keuzevraagstukken benoemd, het daadwerkelijk maken van keuzes gebeurt vaak op een later moment, bijvoorbeeld door PS in het kader van de Omgevingsvisie Limburg (veelal mede op basis van een breed participatietraject en een plan milieueffectrapport);
- 2. Verkenningsvraagstukken:** Waar zijn nadere verkenningen nodig zijn om meer zicht te krijgen op de ruimtelijke impact van opgaven of consequenties voor de omgevingskwaliteit?;
- 3. Uitvoeringsvraagstukken:** Wat is er nodig (randvoorwaarden) voor een doelgerichte, effectieve uitvoering van de beoogde maatregelen? Denk hierbij aan (wettelijke) instrumenten en financiële middelen.

Het ruimtelijk vertalen van alle nationale en provinciale doelen is veelomvattend, kost tijd, maar is noodzakelijk. We zijn selectief en van een

volledige ruimtelijke doorvertaling is in dit eerste voorstel geen sprake (zie scope). Wel maken we een voorstel waar wederzijdse afspraken met het Rijk uit voorkomen die doeltreffend en effectief zijn. Het Ruimtelijk Voorstel biedt overzicht en inzicht op hoofdlijnen in de samenhang tussen de grote opgaven in het fysiek domein. Dit overzicht is geen doel op zich, maar helpt wel in het gebiedsgericht en samenhangend aanpakken van de grote opgaven waar we voor staan.

Opdracht vanuit dubbelmandaat

Gedeputeerde Staten van de Provincie Limburg geven met de opstelling van dit Ruimtelijk Voorstel invulling aan:

- de opdracht van Provinciale Staten bij vaststelling van de Omgevingsvisie Limburg om ruimtelijke keuzemogelijkheden inzichtelijk te maken om vervolgens te komen tot een aanscherping van de Omgevingsvisie Limburg;
- de uitnodiging van het Rijk aan de Provincie in het programma NOVEX en het provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving om een Ruimtelijk Voorstel op te stellen als basis voor een Ruimtelijk Arrangement (zie ook onderdeel Bouwstenen).

In het programma NOVEX (6 juli 2022) heeft het Rijk aangegeven op welke wijze zij invulling wil geven aan meer nationale regie op de ruimtelijke ordening van Nederland. Dit gelet op de grote transities waar Nederland voor staat en de ruimteclaims die hieruit voortvloeien. In die aanpak vervullen de provincies een cruciale rol. De Provincie Limburg pakt de uitnodiging op om een provinciaal Ruimtelijk Voorstel te maken dat de basis moet vormen voor een Ruimtelijk Arrangement tussen Rijk en Provincie. De aanbieding door de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van een provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving aan ons college op 12 december 2022 vormde het startsein.

Leeswijzer

In de eerste hoofdstukken van dit Ruimtelijk Voorstel wordt beschreven welke bouwstenen eraan ten grondslag liggen en waarom we focus hebben aangebracht.

‘Ons Ruimtelijk Voorstel’ is de kern van het document, en is opgebouwd rondom de drie perspectieven die het Rijk onderscheidt in het Startpakket:

- perspectief voor landbouw en natuur;
- ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie;
- leefbare steden en regio’s.

Opgenomen is ook een algemeen ‘Pleidooi voor een gebiedsgerichte, sector overstijgende aanpak’.

Voor elk van die perspectieven beschrijven we op hoofdlijnen de opgave op de middellange termijn (2050). Die maken we concreter door voor een aantal thema’s doelen (veelal gericht op 2030) en aanpak te beschrijven. Voor een aantal opgaven benoemen we verkenningsvragen, keuzevragen en uitvoeringsvragen. Een deel daarvan leidt tot vragen aan het Rijk.

In de opbouw zijn wij bewust gericht en beknopt. Om te zorgen voor een leesbaar en gefocust Ruimtelijk Voorstel, herhalen we niet alle informatie die al zorgvuldig verrat is in de vele bouwstenen.

Bijlagendocument

1. Ontwerpende onderzoeken
2. Opgaven fysiek domein
3. Geformuleerde doelen
4. Vragen startpakket
5. Verantwoording proces en data gebruik
6. Bouwstenen en bronnenoverzicht

Aangezien het identificeren van keuzevraagstukken een belangrijk element is, zijn de belangrijkste keuzevraagstukken met een markering aangegeven in dit document.

Bouwstenen

De basis voor het Ruimtelijk Voorstel bestaat uit de volgende bouwstenen.

- A. Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Limburg als vertrekpunt
- B. Nationale en provinciale programma's
- C. Coalitieakkoord Limburg – Elke Limburger telt!
- D. Gebiedsgerichte ontwerpnde onderzoeken

A. Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Limburg

De Omgevingsvisie Limburg is door PS vastgesteld in oktober 2021. Deze schetst ambities, opgaven, beleidskeuzes en provinciale belangen voor een groot aantal thema's in het fysieke domein. Tevens beschrijft de Omgevingsvisie de Limburgse principes (zie kader). De Omgevingsvisie Limburg vormt samen met de Omgevingsverordening Limburg, bestaande regionale visies en ontwerpnde onderzoeken (zie bouwsteen D) de stip op de horizon en ons vertrekpunt.

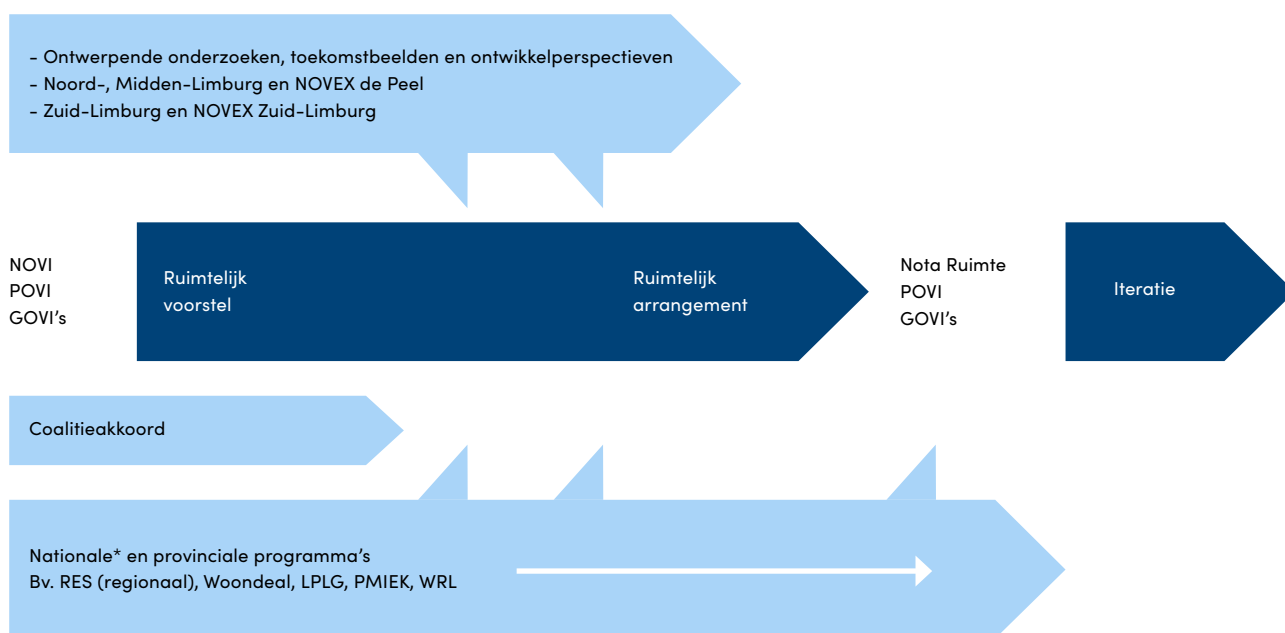
De Limburgse principes

- We streven naar een inclusieve, gezonde en veilige samenleving
- De kenmerken en identiteit van gebieden staan centraal
- Meer stad, meer land (d.w.z. we koesteren de variatie in verstedelijkte en landelijke gebieden en zetten in op duurzame verstedelijking)
- We gaan zorgvuldig om met onze (fysieke en milieu)ruimte en voorraden, boven- en ondergronds. We voorkomen afwenteling van vraagstukken.

Tot deze principes behoren ook een aantal procesmatige uitgangspunten:

- De maatschappelijke opgaven en kansen staan centraal
- (Grensoverschrijdende) samenwerking, participatie en eigenaarschap
- We werken gebiedsgericht
- We werken adaptief aan de opgaven
- We werken als één overheid, met respect voor ieders rol en verantwoordelijkheden.

Samenhang van bouwstenen

* Startpakket d.d. 12.12.2022 en aanvulling DO NOVEX 06.03.2023

Belangrijke nationale programma's

Het Startpakket van 12 december 2022, met aanvulling van 6 maart 2023 beschrijft welke nationale programma's relevant zijn voor het Ruimtelijk Voorstel:

- Water en Bodem Sturend
- Nationaal Programma Landelijk Gebied
- Agenda Natuurinclusief
- Nationaal Waterprogramma 2022-2027 en diverse gerelateerde programma's (w.o. IRM)
- Programma Energiehoofdstructuur
- Nationaal Programma Infrastructuur Duurzame Industrie (PIDI), inmiddels vervangen door Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI)
- Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën
- Programma Ruimte voor Economie (voorheen Programma Werklocaties)
- Programma Circulaire Economie
- Mobiliteit en bereikbaarheid (MIRT, Mobiliteitsvisie, luchtvaart, zeehavens)
- Programma Woningbouw
- Programmatische aanpak Groen in en om de stad
- Programma Erfgoed voor de toekomst
- Programma Gezonde en groene leefomgeving
- Ruimte voor Defensie
- Nationaal Milieuprogramma
- Luchtkwaliteit
- Geluid

Een deel van deze programma's is niet tijdig beschikbaar gekomen om mee te nemen in het Ruimtelijk Voorstel (bijv. Ruimte voor Defensie, Nationaal Milieuprogramma).

Een ander deel is nog niet in definitieve vorm beschikbaar, maar wel in de vorm van een tussenproduct (bijvoorbeeld concept ontwerp Programma Energiehoofdstructuur; Ontwikkeldocument NPLG).

Belangrijke provinciale programma's

Van de provinciale programma's in het fysieke domein zijn voor dit Ruimtelijk Voorstel met name relevant (in dit overzicht zijn majeure Limburgse projecten en ontwikkelingen zoals de Einstein Telescope niet opgenomen):

- Limburgs Programma Landelijk Gebied (LPLG), eerste concept uit juni 2023; deels bouwt dit voort op Limburgse aanpak Stikstofreductie en Natuurverbetering
- Programma Waterveiligheid en Ruimte (WRL; een gezamenlijk programma van Provincie, Waterschap, I&W en gemeenten)
- Provinciaal Waterprogramma
- Natuurprogramma
- Limburgse aanpak Bossen
- Programma Landschap
- Provinciaal programma GRIP (bedrijventerreinen)
- Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen"
- Woondeal Limburg
- Regionale Energie Strategie, RES Noord- en Midden-Limburg 1.0 en RES Zuid-Limburg 1.0 (regionale programma's)
- Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat: startnotitie verschijnen
- Schone Lucht Akkoord

B. Nationale en provinciale programma's

Een analyse van sectorale nationale en provinciale programma's heeft geresulteerd in een overzicht van de belangrijkste opgaven in het fysieke domein (bijlage). Daarin wordt voor elke opgave ook de ruimtelijke impact geschetst (voor zover bekend). Dat kan gaan om direct ruimtegebruik, om ruimte die vrijkomt als gevolg van transities,

of om ruimtelijke beperkingen aan inrichting en gebruik van gebieden uit het oogpunt van veiligheid of om kwetsbare gebieden te ontzien.

De (beperkte) beschikbaarheid van fysieke ruimte is structurerend voor de ruimtelijke ontwikkeling van Limburg, dat geldt ook voor de beschikbaarheid van stikstofruimte, water en aansluitingen op infrastructuurnetwerken of elektriciteitsnet.

C. Coalitieakkoord Limburg – Elke Limburger telt!

Het Coalitieakkoord 2023-2027 van het provinciaal bestuur benadrukt dat dit bestuur midden in de Limburgse samenleving staat, oog heeft voor de menselijke maat en draagkracht van gemeenschappen en vindt dat elke Limburger telt en zichzelf mag zijn. Inzet is gericht op meer inhoudelijke en financiële structurele betrokkenheid van de Rijksoverheid voor opgaven in Limburg.

Behoud en versterking van de leefbaarheid van het platteland en de steden zijn een rode draad. Het akkoord is nader uitgewerkt in een aantal programmalijnen, die de komende periode verder worden uitgewerkt. We bewaken bij de invulling van onze verantwoordelijkheid op het gebied van ruimtelijke ordening dat een goede belangenafweging wordt gemaakt rond leefbaarheid, omgevingskwaliteit en een veilige leefomgeving. Met oog voor de sociale draagkracht van wijken en dorpen.

D. Gebiedsgerichte ontwerpde onderzoeken

Na vaststelling van de Omgevingsvisie Limburg in oktober 2021 is, in samenwerking met gemeenten en Waterschap, gestart met de uitvoering van regionale ontwerpde onderzoeken voor Noord-, Midden-, en Zuid-Limburg als volgende stap in de regionale verdieping van de Omgevingsvisie Limburg. Ook in het kader van de twee Limburgse NOVEX gebieden (De Peel en Zuid-Limburg) zijn ontwerpde onderzoeken uitgevoerd, als eerste stap richting uitvoeringsafspraken tussen Rijk en regio voor deze gebieden. Voor De Peel resulteert dat ontwerpde onderzoek in een provincie-grensoverschrijdend Ontwikkelperspectief De Peel met daar aan gekoppeld een aantal bestuurlijke aandachtspunten. In Zuid-Limburg is het ontwerpde onderzoek Panorama Zuid-Limburg uitgevoerd, resulterend in een syntheseperspectief waarbij nog te maken ruimtelijke keuzes scherper in beeld zijn gekomen. Daarmee zijn vijf ruimtelijke schuurpunten en onderzoeksvragen naar voren gekomen (zie Panorama Zuid-Limburg).

De ontwerpde onderzoeken zijn belangrijke bouwstenen en laten een stip op de horizon zien (daarmee hangen ze nauw samen met regionale agenda's zoals de Zuid-Limburg agenda [zie kader]

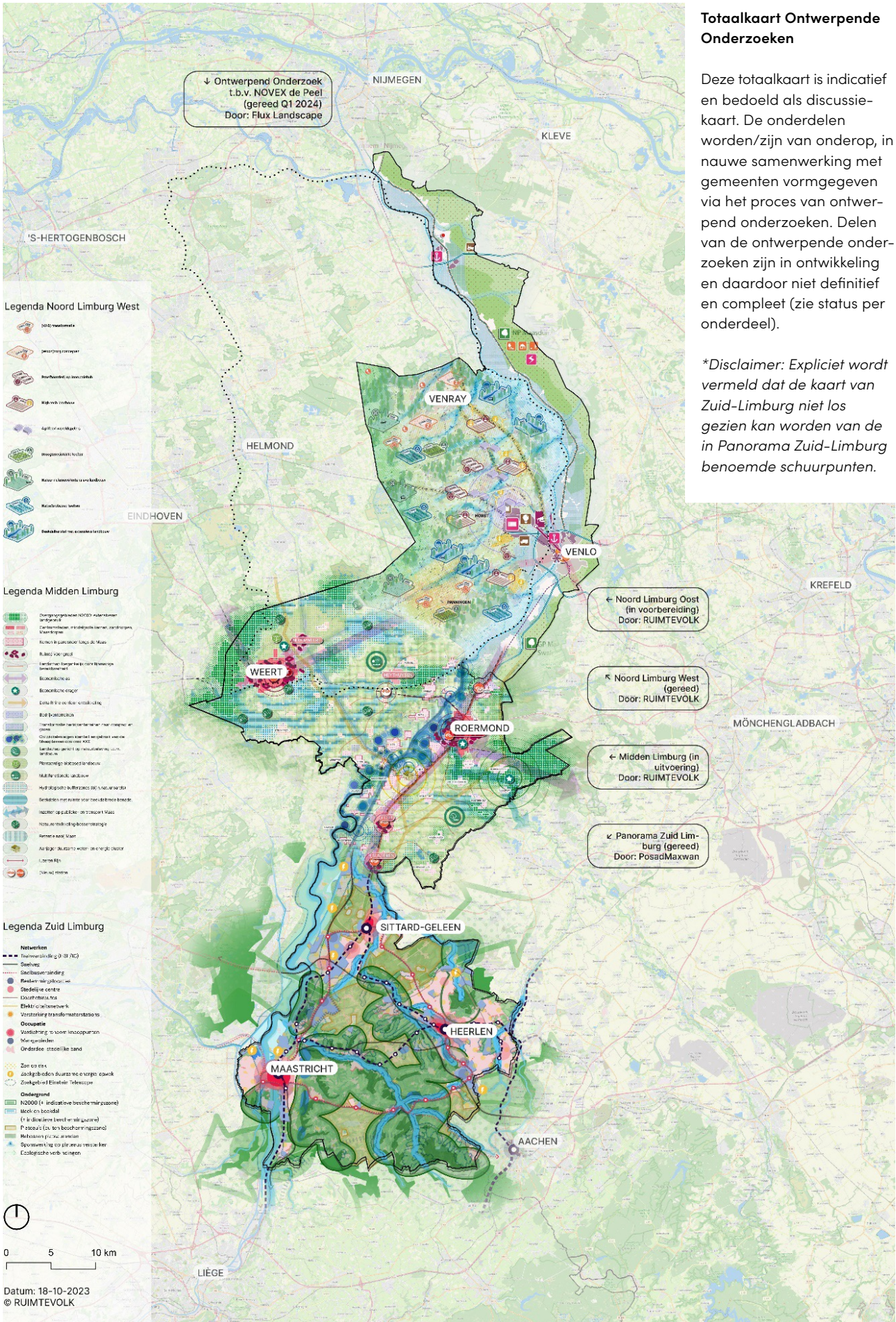
In de Zuid-Limburg Agenda staan de volgende 3 schaalsprongen benoemd:

1. Schaalsprong naar een nieuwe economie: de (economische) toekomst van Zuid-Limburg is een grens overstijgende kenniseconomie
2. Schaalsprong naar nieuwe ruimtelijke kwaliteit: we wonen in een prachtig landschap, dat we toekomstbestendig gaan maken
3. Schaalsprong van achterstanden naar voorsprong: delen van Zuid-Limburg hebben onaanvaardbare achterstanden, die we gaan aanpakken

en het regionaal perspectief Noord-Limburg), maar zijn nadrukkelijk geen eindpunt. De bouwstenen zijn een startpunt om de komende jaren verder te kunnen werken aan de ruimtelijke doorvertaling van opgaven voor heel Limburg. In de ontwerpde onderzoeken worden belangrijke (te maken) ruimtelijke keuzes van verschillende thematische opgaven in samenhang weergegeven. Het ruimtelijk bij elkaar brengen van diverse opgaven laat kansen en knelpunten zien. Deze worden gebruikt als één van de bouwstenen om te komen tot de aanpak van vraagstukken ten behoeve van de uitwerking en aanscherping van regionaal, provinciaal en landelijk beleid. De ontwerpde onderzoeken vormen daarmee zowel in beeld als in tekst ook een waardevol onderdeel in de analyse voor het Ruimtelijk Voorstel en het onderbouwen en formuleren van de geselecteerde vraagstukken.

Totaaloverzicht gebiedsdekkend ontwerpde onderzoek

Het figuur op de volgende bladzijde toont de ontwerpde onderzoeken als gebiedsdekkende bouwsteen. Het figuur is, conform status van de ontwerpde onderzoeken, indicatief en bedoeld als discussiekaart. Het is van onderop, in nauwe samenwerking met gemeenten vormgegeven. De ontwerpde onderzoeken worden in en samen met de regio uitgevoerd en hebben daardoor verschillende karakteristieken. Ze kennen verschillende snelheden in uitvoering, leggen (beeldend) accenten op voor de regio belangrijke ruimtelijke elementen en hebben als tijdshorizon 2040/2050.

Totaalkaart Ontwerpende Onderzoeken

Deze totaal kaart is indicatief en bedoeld als discussie kaart. De onderdelen worden/zijn van onderop, in nauwe samenwerking met gemeenten vormgegeven via het proces van ontwerpend onderzoeken. Delen van de ontwerpende onderzoeken zijn in ontwikkeling en daardoor niet definitief en compleet (zie status per onderdeel).

*Disclaimer: Expliciet wordt vermeld dat de kaart van Zuid-Limburg niet los gezien kan worden van de in Panorama Zuid-Limburg benoemde schuurpunten.

Scope Ruimtelijk Voorstel

Ons Ruimtelijk Voorstel is selectief. Zo sturen we op doeltreffendheid en effectiviteit van het voorstel. We willen afspraken maken over de meest urgente en complexe opgaven, maar ook (sectorale) vraagstukken die randvoorwaardelijk zijn voor de aanpak van andere opgaven. Een argument voor de selectieve aanpak ligt ook in de uitvoerbaarheid (capaciteit voor oppakken vraagstukken). Het gaat om vraagstukken die het meest sturend zijn voor de ontwikkeling van gebieden en waar vaak veel financiële middelen aan gekoppeld zijn.

Dit past ook bij het karakter van het Ruimtelijk Voorstel:

- als een opmaat naar een mogelijke aanscherping van de Omgevingsvisie Limburg, maar zeker geen herhaling van de Omgevingsvisie met alle beleidsambities, doelen en beleidsuitspraken;
- als de basis voor afspraken met het Rijk, dus vooral focus op zaken waar we een vraag aan het Rijk hebben en een actieve rol verwachten;
- wel integraal maar niet meteen 'alles met alles verbinden'.

Het Ruimtelijk Voorstel richt zich op de opgaven in het fysieke domein van (inter-)nationaal en provinciaal belang. Dat gaat verder dan het alleen een antwoord geven op de ruimteclaims. Juist ook aspecten als omgevingskwaliteit en leefbaarheid staan centraal.

De tijdshorizon van dit Ruimtelijk Voorstel is tot uiterlijk 2050. Veel van de sectorale opgaven met bijbehorende ruimteclaims zijn op dit moment geconcretiseerd voor de periode tot 2030 (bijvoorbeeld Woondeal, RES'en).

Het Startpakket van het Rijk stelt een groot aantal vragen aan de provincies. Vanwege de gekozen opzet van dit Ruimtelijk Voorstel krijgen die vragen niet allemaal evenveel aandacht. In de bijlagen geven we een schematisch overzicht van alle vragen in het Startpakket inclusief een aanduiding van de wijze waarop daar nu wel/niet invulling aan gegeven wordt.

Ons Ruimtelijk Voorstel

1.

Een pleidooi voor een gebiedsgerichte, sector-overstijgende aanpak

2.

Voor elk van de drie perspectieven: opgaven, doelen, Limburgse aanpak en vragen aan het Rijk

Met daarin keuzevragen, verkenningsvragen en uitvoeringsvragen.

Pleidooi voor een gebiedsgerichte, sectoroverstijgende aanpak

Eén van de Limburgse principes uit de POVI is 'De kenmerken en identiteit van gebieden staan centraal'. Dit is ook een nationaal principe, verankerd in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Het vraagt om een gebiedsgerichte aanpak, waarbij per gebied bekeken wordt, hoe rekening houdend met de kenmerken van dat gebied, de beoogde doelen bereikt kunnen worden. Het Coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' benadrukt dat Limburg gaat voor een integrale gebiedsgerichte aanpak van onderop, waarbij het gesprek in het gebied en aan de keukentafel van de gebiedspartners het vertrekpunt is.

Welk schaalniveau bij zo'n aanpak gekozen wordt, hangt af van het vraagstuk. Het ligt voor de hand te starten daar waar energie zit en al gebiedsprocessen lopen. Limburg heeft hier veel ervaring vanuit verschillende trajecten waaronder A2, Maaswerken en Ooijen-Wanssum. Een gebiedsgerichte aanpak kan ook de vorm aannemen van een corridor-aanpak, een zone langs (inter)nationale transportassen of energieverbindingen. Zo werken we al vele jaren samen met verschillende departementen en andere provincies in Zuid-Nederland aan de ontwikkeling van de goederenvervoercorridor Zuidoost Nederland. Het is zaak oog te hebben voor het naast elkaar lopen van meerdere gebiedsprocessen, coördinatie en afstemming is daarbij zeker gewenst.

Een gebiedsgerichte aanpak moet in onze ogen sector overstijgend zijn. Alleen dan krijgen we scherp in beeld waar er schuurpunten zitten en kunnen we die aanpakken. Of waar kansen liggen voor synergie, bijvoorbeeld door een combinatie van functies (eveneens een nationaal principe).

Dit vraagt om de daadwerkelijke intentie bij alle betrokken regionale partners en rijksdepartementen om sectorale keuzes te maken op basis (en ten dienste) van een gebiedsgerichte aanpak en integrale afweging. De ervaring leert dat dit geen vanzelfsprekendheid is.

Het sonderen van de contourennotitie heeft duidelijk gemaakt dat er bij de regionale partners een breed draagvlak bestaat voor een gebiedsgerichte aanpak 'van onderop'. Daarbij wordt door deze partners benadrukt dat zo'n aanpak pas succesvol kan zijn als Rijk en Provincie een aantal systeemkeuzes maken. Er is een roep om duidelijke en consistente keuzes, kaders en piketpaaltjes op nationaal en provinciaal niveau.

In zo'n integrale afweging worden alle relevante aspecten betrokken. We ondersteunen de lijn van het Rijk om bij afwegingen de aspecten water en bodem sterker dan voorheen mee te wegen. Maar het kan nooit leiden tot een eenzijdige afweging. We hanteren daarbij het principe pas-toe-of-leg-uit. Ook het aspect natuur is alleen al vanwege de Europese regelgeving sterk sturend. Gezien de congestie en het streven naar maximale benutting heeft de beschikbaarheid van energie- en infrastructuurnetwerken ook een sterk ordenend karakter. En ook op andere terreinen liggen grote belangen. Uiteindelijk draait het om de leefbaarheid. Van belang is de uitvoerbaarheid, inclusief beschikbaarheid van voldoende vakmensen. Ook de capaciteit bij gemeenten om invulling te geven aan gebiedsgerichte processen is echt een aandachtspunt. We zullen richting nieuwe omgevingsvisie bezien hoe we die integrale, gebiedsgerichte afweging kunnen concretiseren in relatie tot het begrip 'omgevingskwaliteit'.

Bij gebiedsgerichte aanpak kijken we over grenzen heen

Opgaven houden immers niet op bij provincie- of landsgrenzen. Infrastructuurnetwerken houden niet op bij de grens. De depositie van stikstof vanuit het buitenland in Limburg is groot (per deelgebied variërend van 40 tot 60%), de export van stikstof ook. Het Limburgse watersysteem is sterk afhankelijk van beslissingen die in België en Duitsland worden genomen en is ook nauw verbonden met het Brabantse watersysteem. Economische investeringen rondom bijvoorbeeld de kennisstad Aachen, in het Rheinisches Revier, en aan Belgische zijde de campussen in Luik en Diepenbeek/Hasselt bieden kansen voor samenwerking. Limburg kan, naast het invullen van de eigen woningbouwbehoefte en –ambities ook een bijdrage leveren aan de woonopgaven in de Brainportregio of Arnhem-Nijmegen. Zo zijn er legio voorbeelden.

Wat vragen we van het Rijk?

- We vragen het Rijk
  1. om onze gebiedsgerichte aanpak te onderschrijven,
  2. deze mogelijk te maken door de inzet van gebiedsgerichte, departement overstijgende maatregelen, instrumenten en middelen,
  3. en te voorkomen dat er sectorale rijksregelingen bedacht worden die tegenstrijdig zijn, of die problemen maar gedeeltelijk oplossen en deels doorschuiven naar andere sectorale opgaven.
- We vragen het Rijk om op nationaal niveau tot een samenhangende visie op Nederland te komen waarin elke regio telt en die een onderscheid maakt tussen keuzes vanuit nationaal perspectief en ruimte voor gebiedsgerichte regionale afweging, inclusief een visie op de invloed van de grote transitieopgaven op de vraag naar ruimte. We gaan ervanuit dat de beoogde Nota Ruimte zo'n visie zal bevatten.
- We vragen het Rijk om zorg te dragen voor de generieke maatregelen die nodig zijn voor realisatie van de grote opgaven. Verderop in dit Ruimtelijk Voorstel specificeren we die per perspectief. Rijk en provincies maken afspraken over een goede balans tussen generieke en gebiedsmaatregelen.
- We vragen het Rijk om haar verantwoordelijkheid op te pakken in de samenwerking met Vlaanderen, Wallonië en Noordrijn-Westfalen rondom omgevingsvraagstukken. En om zich in te zetten om grensbelemmeringen weg te nemen. Op een aantal terreinen wil Limburg daarbij graag een voorbeeld- en experimenteerrol vervullen. Mogelijk ook kan worden voortgebouwd op de aanbevelingen van de commissie Donner-Berx (niet aanpassen, maar afwijken; verslag van de bestuurlijke werkgroep grensbelemmeringen; toegespitst op de samenwerking Vlaanderen –Nederland vanuit Zeeland) waarin pragmatische oplossingen worden bepleit voor belemmerende wet- en regelgeving.
- We vragen het Rijk om te werken aan een gezamenlijke kennisbasis (monitoring 'als één overheid') en ontsluiting van en toegang tot de nationale data, met oog op een gerichte en effectieve aanpak. Op het vlak van onder andere energie en landbouw is dat nu niet altijd mogelijk. We streven er overigens naar om zoveel gebruik te maken van de ontwikkelde basis set ruimtelijke data, conform het pas-toe-of-leg-uit-principe. In dit eerste Ruimtelijke Voorstel kan dat nog maar in beperkte mate het geval zijn. Het is goed de ervaringen met de samenwerking op het gebied van geo-data tot dusver en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen ter harte te nemen.

Perspectief 1

Perspectief

voor

landbouw

en natuur

De opgave

Het landelijk gebied van Limburg staat voor grote opgaven en uitdagingen, op het vlak van natuur, water, landschap, landbouw, milieu en klimaat. Natuur en biodiversiteit vragen om herstel, ons watersysteem moet perioden van grote waterafvoeren én droogte als gevolg van de klimaatverandering kunnen opvangen, de waterkwaliteit moet verbeterd en de CO₂-uitstoot gereduceerd. Die opgaven willen we bereiken met behoud van de leefbaarheid op het platteland, met perspectief voor landbouwbedrijven en met oog voor de landschappelijke kwaliteit en erfgoed.

Gelet op de omvang en complexiteit van de opgaven is duidelijk dat dit een langjarig traject betreft. De ambities en opgaven zijn beschreven in NOVI en Omgevingsvisie Limburg en nader uitgewerkt tot concrete doelen in programma's als NPLG, LPLG, Programma Water en Bodem Sturend, Nationaal en Provinciaal Waterprogramma, Programma WRL, Programma Integraal Riviermanagement/ Programmatische Aanpak Grote Wateren, Bossenstrategie, Limburgse aanpak Bossen en in afspraken als Klimaatakkoord en Natuurpact.

Gebiedsgerichte aanpak opgaven landelijk gebied, vanuit het principe Water en Bodem sturend

Wat zijn de doelen?

De lijst met doelen is groot, er liggen enorm veel raakvlakken. Vaak versterken ze elkaar, maar soms gaan ze juist niet goed samen. Alle reden voor een gebiedsgerichte aanpak waarin nadere afweging plaatsvindt. De herkomst, status en zwaarte van de doelen zijn nader aangeduid in de bijlage.

- completering Natuur Netwerkwerk Limburg met 1.300 hectare (met oog op versterken en verbinden natuur/ leefgebieden)
- realisatie 3.500 hectare nieuw bos
- realisatie nieuwe riviernatuur in Grensmaas-Maasvallei (hotspot Programatische Aanpak Grote Wateren, PAGW. De ecologische systeemopgave gaat uit van 3.000 ha) 30% natuurherstel VHR in 2030
- hydrologische condities voor de Natura 2000-gebieden op orde brengen in 2027
- revitalisering 20.000 hectare bos
- verbetering koolstofvastlegging in bos en natuur
- toename groenblauwe dooradering tot 10% landelijk gebied in 2050
- klimaatbestendige inrichting landelijk gebied
- aanpak wateroverlast langs Maas en regionale wateren
- beter vasthouden water ten behoeve van droogte
- kwaliteitsverbetering water (nitraat, fosfor, gewasbeschermingsmiddelen)
- 3 kton reductie ammoniak
- vermindering uitspoeling meststoffen
- broeikasgasreductie 0.3 Mton CO₂
- bescherming drinkwaterwinning
- verhogen organisch stofgehalte bodem
- behouden landschappelijke kwaliteit met aandacht voor de negatieve impact van schaalvergroting agrarische loodsen

- bieden perspectief landbouwbedrijven
- aanpak vrijkomende agrarische bebouwing

Aangevuld met, vanuit de andere perspectieven:

- ruimte bieden aan de opwek van elektriciteit en de energie-infrastructuur
- leefbaarheid van dorpen in het landelijk gebied
- bijdrage aan de leefbaarheid van omliggend stedelijk gebied
- ontwikkeling plattelandseconomie (inclusief een toekomst vaste toerisme- en recreatiesector)
- verbetering bereikbaarheid dorpen
- erfgoed

Wat doen we in Limburg?

Centraal in de Limburgse aanpak staan twee grote programma's: LPLG en WRL. Het LPLG is gericht op de (inter)nationale opgaven op het vlak van natuur/stikstof, klimaat, (grond)waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid/ droogte, verbonden met de 'eigen' Limburgse doelen perspectief landbouwbedrijven, houdbare vergunningverlening, leefbaarheid en landschappelijke kwaliteit. Een eerste concept van het LPLG is in juli 2023 verschenen en vormt het vertrekpunt om aan de slag te gaan met een aantal actielijnen, waaronder het intensiveren van de opgestarte gebiedsprocessen (aansluitend bij aanpakken van onderop en met partijen in het gebied) en de gevraagde € 150 miljoen aan koploperprojecten. Het LPLG wordt doorontwikkeld tot een definitief programma medio 2024.

Via het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) is de regio samen met het Rijk aan de slag met de invulling van concrete maatregelen

en ruimtelijke instrumenten op het gebied van wateroverlast en waterveiligheid in het regionaal watersysteem, daarmee tevens invulling gevend aan de structurerende keuzes uit het Programma WBS op dit gebied. De focus ligt daarbij op de stroomgebieden van Roer, Geul en Geleenbeek.

Beide programma's kiezen voor een gebiedsgerichte aanpak. In dit Ruimtelijk Voorstel onderstrepen we die ingeslagen weg, benadrukken we het belang om ook tussen deze twee en andere programma's verbindingen te leggen en beogen we richting te geven aan de gebiedsgerichte aanpak. Daarbij spelen de volgende keuzevraagstukken:

- Hoe kunnen we in het landelijk gebied invulling geven aan de vele (gestapelde) doelen door veranderingen binnen en tussen functies (bijvoorbeeld landbouw, natuur en duurzame energie-opwek), tegen de achtergrond van de schaarste aan grond, milieuruimte en water.
- Het zoeken naar een balans tussen grondwaterkwaliteit en ontwikkeling bodem-energiesystemen, om te voorkomen dat grondwater dat gebruikt wordt voor de drinkwaterproductie wordt aangetast.

We kunnen daarbij voortbouwen op de richting die uit de ontwerpde onderzoeken komt. Bij de uitwerking kunnen we ook een verbinding leggen met de ontwikkeling van circulaire ketens. Het biedt tevens de kans om bij het maken van keuzes de impact op het water- en bodemsysteem, die regionaal heel verschillend is, meer sturend te laten zijn dan voorheen (conform Programma WBS van het Rijk). Limburg onderschrijft dit principe. Het is een aanscherping van de bestaande werkwijze (watertoets; motiveringsvereisten klimaatadaptatie Omgevingsverordening). De WBS-brief (november 2022) benoemt uitgangspunten, structurerende keuzes en maatregelen. Die brief krijgt op nationaal niveau uitwerking in een uitvoeringsstrategie en programma.

De afstemming tussen het landgebruik en de eisen die het water- en bodemsysteem stelt, biedt onder meer de mogelijkheid om ruimte te creëren om water langer vast te houden in dat systeem waarmee een bijdrage kan worden geleverd aan de droogtebestrijding. Wij zullen die in het kader van het project waterbeschikbaarheid en het LPLG nader uitwerken

Als gevolg van sanering en sloop van bedrijvigheid kan er in het landelijk gebied ook bebouwing en landbouwgrond vrijkomen. De benutting van deze grond en vastgoed biedt kansen, maar vraagt wel aandacht. Voorkeur heeft om die zoveel mogelijk herin te vullen met aan het buitengebied gelieerde functies en gebruik, met name kansrijke teelten passend bij de gebiedsopgave. Dit om landschappelijke kwaliteit en landbouwgrond te behouden. Uiteraard met oog voor de doelen op het gebied van onder andere water en stikstof.

Verbrede landbouw (met niet-agrarische nevenfuncties) of invulling met stedelijke functies kan, als dit in lijn met de POVI aansluit bij de regionale behoeften en gebiedsopgaven, een alternatief vormen. Vanuit het principe de juiste ontwikkeling op de juiste locatie. Zoals geschetst in de POVI vraagt vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's) om een aanpak met de gemeenten, waarbij ook aspecten als voorkomen langdurige leegstand en ondermijning en latente (milieu)gebruiksruimte een rol spelen.

De Provincie zal in de eerste helft 2024 in een beleidsbrief aangeven welk perspectief er voor stoppende agrariërs is op basis van het huidige beleid en of/welke eventuele aanvullende richtinggevende keuzes mogelijk zijn.

Om effectieve maatregelen te nemen vinden diverse verkenningen plaats naar het Limburgse watersysteem. Onder meer een hydrologische systeemanalyse (één model samen met Noord-Brabant) ten behoeve van passend waterbeheer voor natuur en landbouw in De Peel; een Limburg brede analyse naar de waterschikbaarheid (met scenario's); hydrologische onderzoeken ten behoeve van de Natura 2000-gebieden; onderzoeken WRL; WUR-studie naar verbetering van de waterkwaliteit.

In de gebiedsgerichte aanpak onderscheiden we twee schaalniveaus.

1. Vijf deelgebieden van het landelijk gebied:
De Peel; Maasduinen; Meinweg, Roer- en Swalmdal (met prioritair stroomgebied Roer); Zuid-Limburg (met prioritaire stroomgebieden Geul en Geleenbeek; Maas. Zie ook kader 'deelgebieden landelijk gebied' (indeling sluit aan bij LPLG en NOVEX-gebieden).
2. Daarbinnen waar nodig en zinvol een nadere ruimtelijke indeling en zonering, om differentiatie aan te brengen in maatregelen op het vlak van ruimtelijke inrichting en gebruik. Die draagt eraan bij dat bedrijven zich op de juiste plek ontwikkelen, landschappelijk goed ingepast en met zo min mogelijk impact op kwetsbare functies in de nabijheid.

Het realiseren van een ruimtelijke zonering langs beken, rondom Natura 2000-gebieden en rond drinkwaterwinpunten (grondwaterbeschermingsgebieden) is een vraag van het Rijk vanuit Ontwikkeldocument NPLG, 7e Actieprogramma Nitraat en Programma Water en Bodem Sturend. Dergelijke zones dragen bij aan het verbeteren van de oppervlaktewater-kwaliteit en bieden kansen voor recreatieve functies, toevoeging bossenareaal (bossenstrategie) en groenblauwe dooradering. We zullen deze vraag van het Rijk oppakken, maar verbinden daar richting Rijk wel een aantal voorwaarden aan (zie hieronder). Bij de uitwerking leggen we de verbinding met het handelingsperspectief en kaart "Ruimte voor Water" die in het kader van het programma WRL bij de uitwerking per stroomgebied nader worden uitgewerkt. Overigens bestaat er al een groot aantal zoneringen met daaraan gekoppelde beschermingsregimes of gebruiksbeperkingen: onder meer inundatiegebieden en meanderzones (verankerd in Legger Waterschap), teeltvrije zones (Rijk), bufferstroken (GLB, EU), WAV-zones (Wet Ammoniak en Veehouderij), extensiveringszones, groenblauwe mantel, zones rondom natuurbeken grondwaterbeschermingsgebieden en bodembeschermingsgebied Nationaal Landschap (Omgevingsverordening), In de Omgevingsvisie is aangekondigd dat we de aanpak van kwetsbare gebieden integraal gaan herijken.

Groenblauwe mantel

Deze zone komt voort uit de Omgevingsvisie Limburg en is juridisch verankerd in de Omgevingsverordening. Het betreft een circa 36.000 hectare grote mantel tussen en om het Natuur Netwerk Limburg. De grondgebonden landbouw is er de belangrijkste functie, de agrarische sector is tevens de belangrijkste beheerder. Focus ligt hier op het versterken van het klimaat adaptieve karakter met meer ruimte voor beken en Maas, de biodiversiteit en kernkwaliteiten van het landschap.

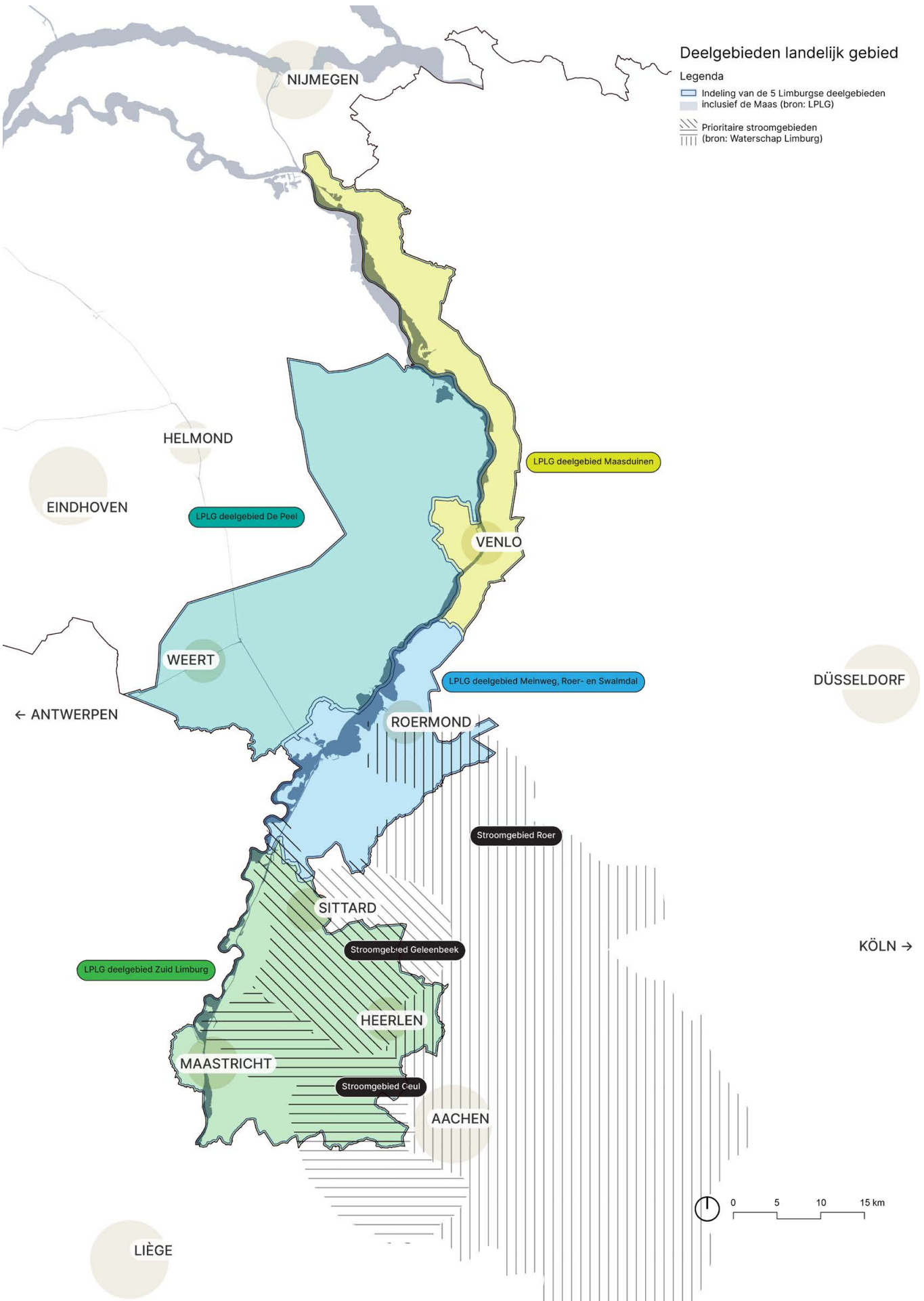
Wat vragen we van het Rijk?

- Van het Rijk vragen we bij deze gebiedsgerichte uitwerking actief betrokken te zijn, mede om te ervaren hoe het rijksinstrumentarium gebiedsgericht kan worden ingezet. En om de voor de transitie benodigde financiële middelen beschikbaar te stellen.
- Het is noodzakelijk dat het Rijk duidelijkheid schept over aanscherping van het mestbeleid en regels voor gewasbeschermingsmiddelen. Ook is een nationale visie op de toekomstige ontwikkeling van/ perspectief voor de landbouw nodig en inzicht in een reëel verdienmodel passend bij de beoogde transitiepaden.
- Limburg hanteert in de Omgevingsverordening al jaren een bepaling (bovenop de landelijk gestelde eisen) voor wat betreft de emissies van ammoniak uit stallen in de veehouderij. Nieuwe of te verbouwen stallen worden verplicht tot emissiereductiepercentages die verder voeren dan het landelijke Besluit emissiearme huisvesting van 2017. Vanaf 1 januari 2030 gelden deze strengere eisen ook voor bestaande stallen. We herhalen ons pleidooi voor een landelijke, juridisch houdbare stalnormering. Volgens berekeningen van de WUR, RIVM en ABD-topconsult is forse reductie mogelijk.
- We gaan het principe Water en Bodem Sturend gebiedsgericht invullen. Voor de structurerende keuzes die wateroverlast en waterveiligheid betreffen gebeurt dat via het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL). Ook voor andere structurerende keuzes en maatregelen (met name droogte, waterkwaliteit,

bodem) is duidelijkheid gewenst wie, wanneer en hoe aan de slag gaat met de uitwerking daarvan en over de wijze van borging. Een gebiedsgerichte invulling van het principe Water en Bodem Sturend sluit aan bij de uitkomsten van het ontwerpend onderzoek Panorama Zuid-Limburg, waarbij aandacht wordt gevraagd voor het een samenhangende aanpak van water en bodem met andere opgaven in de fysieke leefomgeving. Hierbij wordt benadrukt dat het behouden van ontwikkelingsmogelijkheden voorwaardelijk is voor de leefbaarheid, het ondernemersklimaat en de vitaliteit van het landelijk gebied.

- We pakken de vraag om een zoneringsplan uit te werken langs beken en rondom Natura 2000-gebieden op, maar verbinden daar de volgende voorwaarden aan.
  - het moet een gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn waar zowel Rijk als Provincie een bijdrage aan leveren, zonder dat de Provincie rijksverantwoordelijkheden voor het realiseren van de KRW-doelen en voor de verantwoording van de voortgang richting Europese Commissie overneemt.
  - het Rijk zorgt voor generieke maatregelen
  - gebiedsgericht maatwerk moet mogelijk zijn, waarbij de mogelijkheden voor doelstapeling/functiecombinatie optimaal worden benut.
  - het Rijk stelt de middelen beschikbaar waardoor landbouwers in deze zones niet belemmerd worden om hun eigen transitiepad te (blijven) volgen.
- Om de doelen voor stikstof en water te halen vragen we het Rijk om samen met ons de route naar herstel en substantiële emissiereductie in te zetten die – gelet op de urgentie – op korte termijn al soelaas moet bieden, maar waarbij het realiseren van de einddoelen in vele gevallen een zaak van lange adem zal zijn. We roepen het Rijk op om daarbij realisme te betrachten.
- Op het vlak van waterveiligheid worden vanuit het programma WRL op dit moment verschillende initiatieven ondernomen om met de partners aan de andere kant van de grens (Wallonië, Vlaanderen, Duitsland) gezamenlijk verkenningen en projecten uit te voeren. Daarnaast liggen er kansen op Europees niveau om een EU Klimaat Adaptatie Fonds in te richten. We vragen het Rijk de inspanningen vanuit het programma WRL te ondersteunen.
- Ook doelbereik stikstof en waterkwaliteit is sterk afhankelijk van inspanningen door onze bureaus. We stellen vast dat het Rijk weliswaar al geruime tijd in gesprek is met Vlaanderen, Wallonië en Noordrijn-Westfalen, maar dat dit nog onvoldoende geleid heeft tot concrete grensoverschrijdende resultaten. We roepen het Rijk op om op korte termijn hierover tot afspraken met de bureaus te komen. Om te komen tot grensoverschrijdende keuzes en maatregelen zijn data nodig. Op onderdelen zijn die er (bijvoorbeeld KRW), ten aanzien van atmosferische deposities over de grens is meer inzicht nodig. Uiteraard zullen wij de grensoverschrijdende samenwerking waar mogelijk proactief ondersteunen. De Provincie heeft inmiddels zelf het voortouw genomen voor een aantal gebiedsgerichte pilots met Vlaanderen (Kempen-Broek en Voerstreek); met NRW wordt een begin gemaakt in het grenspark Maas-Swalm-Nette. Aandachtspunt in dit verband is ook de grensoverschrijdende milieucriminaliteit.

Illustratie bij punt 1 ‘wat doen wij in Limburg’: een verschillende invulling van ‘Water en Bodem Sturend’ in de vijf deelgebieden (mogelijk te verbreden naar andere thema’s)

A. De Peel

Het watersysteem van De Peel is tot nu toe altijd gericht geweest op ontwateren en snel afvoeren van water, met het oog op maximale output van de landbouw. Mede als gevolg van de klimaatverandering behoren de hoge zandgronden van de Peelregio nu tot de droogste gebieden van Nederland. Dat heeft negatieve impact op de natuur, waaronder Peelvenen en andere Natura 2000-gebieden, de landbouw en de waterkwaliteit van de beken (verhoogde afspoeling mest). Grondwateronttrekking ten behoeve van beregening draagt bij aan die droogte. Inlaten van Maaswater (aangevoerd via de Peelkanalen) ten behoeve van peilgestuurde drainage helpt ten dele. De aanvoer ervan in de toekomst is niet zeker, daar komt bij dat hoogveen kwetsbaar is voor dit ‘gebiedsvreemd’ water. De ambitie is om te komen tot klimaatrobuuste oplossingen op langere termijn, met meer variatie in de grondwaterstand. In delen van het gebied ligt verhoging van het grondwaterpeil/ vernatting voor de hand, vooral op de hoger gelegen Peelhorst, waar ook de Peelvenen liggen. Ook maatregelen om lekken en afstroming te verminderen zijn in beeld (Natuurdoelanalyses Groote-, Deurnsche- en Mariapeel). Peilverhogingen kunnen impact hebben op de keuze voor de gewassenteelt.

In dit deel van Limburg kan de bestrijding van droogte in één maatregelenpakket met het voorkomen van wateroverlast worden belegd. Het eerder ontwikkelde programma ‘Code Oranje’ / Water in Balans kan daarvoor als mogelijke aanpak gebruikt worden. Naast de inhoudelijke koppeling is ook een verkenning noodzakelijk naar de mogelijkheid om de vereiste middelen voor uitvoering te kunnen koppelen met bestaande programma’s waar onder Delta Programma Zoetwater/ transitie middelen.

B. Maasduinen

Het watersysteem in dit gebied wordt zeer sterk beïnvloed door het Maassysteem. Na de overstromingen in de jaren ‘90 is gestart met onder meer aanleg dijken en graven nieuwe geulen om schadelijke effecten van overstromingen te voorkomen. Deze ingrepen hebben blijvende invloed op landschap, bodem en (grond)watersystemen. Dat proces is nog niet afgerond. Teneinde meer inzicht te krijgen in de invloed van klimaatverandering op de droge zandgronden en bijbehorende effecten op de Natura 2000-gebieden en de invloed van het Duitse achterland op dit kwetsbaar systeem wordt hydrologisch onderzoek verricht voor de Maasduinen.

In het noordelijk deel van het gebied ligt de Lob van Gennep. Deze wordt door dijken en hoge gronden beschermd tegen hoogwater uit de Maas en ligt op de overgang van de Maasvallei naar de Bedijkte Maas. Ooit een oud moeras, ontwaterd voor de landbouw, met een belangrijke functie voor waterberging, is het de uitdaging om zowel water vast te houden in droge periodes en zuinig om te gaan met kwel van de stuwwal voor de natuur, met de optie om snel water weg te laten voeren als daar een noodzaak toe is. Droogteproblematieken in dit gebied zijn kenmerkend en hangen samen met droogte in de aangrenzende Natura 2000-gebieden. Kansen in bestaande beken en oude rijnlopen pakken we op door de Lob van Gennep als koplopersproject aan te merken binnen het LPLG.

C. Meinweg, Swalm- en Roerdal (Midden-Limburg Oost)

Met het oog op vergroten van de waterveiligheid en bestrijden wateroverlast geldt voor de aanpak van het Roerdal dat een belangrijk deel van de inzet gericht is (moet zijn) op een internationale grensoverschrijdende benadering. Het Nederlands deel van het Roerdal zal voor de afvoer en berging van water gereserveerd moeten blijven (Deltares 2023).

In Duitsland, direct ten oosten van Limburg, wordt de bruinkoolwinning in de enorme bekkens van het Rheinisches Revier stopgezet. De bekkens worden geleidelijk (vele tientallen jaren) gevuld met grondwater en water uit de Rijn. De impact op hogere grondwaterlagen blijft naar verwachting beperkt door sturing met mitigerende maatregelen aan Duitse zijde. Daardoor wordt er maar beperkte invloed op het Meinweggebied verwacht. Dit wordt gemonitord.

Onderzocht moet worden (in internationaal verband) of en hoe het geleidelijk opvullen van de bekkens dicht bij de Roer ingezet kan worden voor de opvang van water bij situaties van hoogwaterafvoer van de Roer. Na het volledig opvullen van de bekkens is inzet als bergingsbekken wellicht ook mogelijk. Bereidheid tot dergelijke verkenningen vraagt gezamenlijke inzet van Rijk en Provincie.

De diepere grondwaterlagen van de Roerdalslenk zijn aangewezen als strategische grondwaterreserve, zowel provinciaal (ASV) als nationaal (NGR). Autonome afname van de watervoorraad in deze reserve betekent dat deze feitelijk niet als reserve kan worden ingezet (conform KRW). Dit maakt het belang van behoud ('beschermen om te blijven') drinkwater-winpunten essentieel.

D. Zuid-Limburg

In Zuid-Limburg werken we aan een integrale stroomgebiedsbenadering van onder andere de Geul om de waterveiligheid te vergroten en wateroverlast te verminderen. Het vergroten van het watervasthoudend vermogen van de bodem door meer grasland en bos is daarbij één van de maatregelen die als *no regret* uitgevoerd gaat worden. Dit sluit aan bij andere doelstellingen in het Heuvelland, zoals natuur- en landschapsherstel en aanleg van klimaatbossen. Als consequentie van het landelijk uitkoopbeleid van veehouderijen kan optreden dat grasland vanwege het verdwijnen van de veehouderij omgezet wordt naar akkerland. Met name de toevoeging van akkerbouw op de Zuid-Limburgse hellingen zou vanwege het verlies aan sponswerking voorkomen moeten worden. Landelijke regelingen zouden op dit soort ongewenste neveneffecten moeten worden bijgesteld.

E. Maas

Met de Beleidslijn grote rivieren (Bgr) wordt al vele jaren invulling gegeven aan het principe Water en Bodem Sturend. Het weren van ongewenste ontwikkelingen, met name niet-riviergebonden activiteiten, uit het Maasdal moet ervoor zorgen dat er voldoende ruimte in het rivierbed blijft om grote extreme rivierafvoeren veilig af te voeren. In de beleidsbrief WBS heeft de minister van I&W aangekondigd dat er in de uiterwaarden van de rivieren geen ruimte is voor nieuwe bebouwing (structurerende keuze 10). Dat is een aanscherping van de Bgr. Er loopt een evaluatie die zal leiden tot een aangepast c.q. aangescherpt instrument.

Parallel wordt gewerkt aan een Panorama Maasvallei, waarin wordt vooruit gekeken naar de toekomst van de Maasvallei in 2050, resulterend in een beeld van de mogelijkheden c.q. onmogelijkheden voor allerlei ruimtelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld woningbouw, scheepvaart, recreatie en toerisme, natuur, waterkwaliteit) in het rivierbed. Er worden dilemma's benoemd in voorstellen gedaan voor beslisregels.

Het Waterschap Limburg werkt, samen met Rijkswaterstaat, de Provincie Limburg en de Maasgemeenten, aan de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Deze opgave krijgt nu al vorm in de aanpak van verschillende dijktrajecten die op normhoogte worden gebracht. Voor de periode tot 2050 zullen nog meer dijktrajecten aan bod komen die nog op normhoogte moeten worden gebracht. Het Waterschap Limburg heeft deze toekomstige opgave in beeld gebracht in het project Maas 2050.

In het Programma Integraal Riviermanagement (IRM) komen beleidskeuzes ten aanzien van rivierbodemplugging en afvoercapaciteit aan bod. De beleidskeuze voor de rivierbodem heeft alleen betekenis voor het zomerbed van de Maas. De beleidskeuze voor afvoercapaciteit gaat over het ruimte geven aan de rivier als gevolg van de klimaatverandering. Na 2023 zal dat moeten leiden tot daadwerkelijke ruimtelijke keuzes. In het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), gericht op het verbeteren van ecologische kwaliteit van het riviereengebied, wordt ingezet op de realisatie van extra riviernatuur in PAGW-hotspot Grensmaas-Maasvallei. In de adviezen wordt gesproken over een ambtelijke ambitie van circa 3.000 hectare (deels nieuwe natuur, deels omvorming naar agrarisch natuurbeheer). In een pré-verkenning van het Rijk zal dit in samenspraak met de regio verder uitgewerkt worden en daarmee ook bezien in welke mate dit haalbaar is. Naar verwachting kunnen beide opgaven – rivierverruiming voor de klimaatopgave en de PAGW-hotspot voor de natuuropgave – niet binnen de begrenzing van het rivierbed worden ingevuld, en zal een deel van deze opgave dus buiten het rivierbed moeten landen.

Perspectief 2

Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

De opgave

Bereikbaarheid en energievoorziening zijn beide belangrijke randvoorwaarden voor de economische en maatschappelijke ambities van Limburg. Essentieel daarbij is in beide gevallen een adequaat en toekomstbestendig infrastructuurnetwerk. Genoeg en kwalitatief goede ontwikkelruimte voor bedrijven is een derde voorwaarde voor een goed vestigingsklimaat.

Een adequaat en toekomstbestendig energiesysteem is randvoorwaardelijk voor een succesvolle energietransitie. Zeker ook voor Limburg met het belangrijke nationale industriecluster Chemelot en andere energie-intensieve gebruikers. In mondiale, Europese en nationale akkoorden en deals zijn afspraken gemaakt over de reductie van CO₂. Inzet van het Regeerakkoord Rutte IV is reductie van 60% CO₂-equivalenten in 2030 ten opzichte van 1990.

Het is van belang dat Limburg een bijdrage levert aan de duurzame opwekking van energie, dat Limburg als niet aan de kust gelegen provincie goed aangehaakt is op de (inter)nationale energie-infrastructuur, dat de energie-infrastructuur in Limburg, net als in heel Nederland, efficiënter gebruikt, verzaamd en uitgebreid wordt en dat deze infrastructuur ruimtelijk goed ingepast is met oog voor veiligheid en gezondheid.

We werken continu aan een robuust en fijnmazig netwerk van verbindingen (weg, water, lucht, spoor, OV, fiets, digitaal) om elkaar te ontmoeten, om te leven, te ondernemen en te recreëren. Waarbij goede, kwalitatieve en betaalbare bereikbaarheid (ook per OV) hand in hand gaat met het stimuleren van multimodaal goederenvervoer en het beïnvloeden van het mobiliteitsgedrag van mensen en bedrijven.

De strategische ligging van Limburg in Noordwest-Europa, midden tussen de Randstad, Brainport/Brabantstad, de Vlaamse Ruit (inclusief Brussel) en het Rijn/Ruhrgebied (inclusief Keulen, Bonn en Düsseldorf) biedt kansen voor ontwikkelingen

rondom de corridors tussen deze gebieden (A2 en A73 in noord-zuidrichting; A67, A74 en A76 in oost-westrichting; met binnen die corridors ook internationale spoor- en vaarwegen en buisleidingen).

De (grensoverschrijdende) bereikbaarheid per auto van en in Limburg is, zeker na de aanstaande verbreding van de A2 tussen Het Vonderen en Kerensheide, behoorlijk goed op orde, er blijft onder meer de wens om de A2 tussen Weert en Eindhoven te verbreden.

De internationale treinverbindingen zijn nog ondermaats. Aanhaking op internationale HSL-netwerken biedt kansen om het vliegverkeer over korte afstanden terug te dringen.

Het OV in Limburg staat in toenemende mate onder druk, zeker de ontsluiting via OV van het platteland. De behoefte aan toegankelijk OV zal alleen maar toenemen als gevolg van de sterk toenemende vergrijzing in Limburg, over 15 jaar telt onze provincie 200.000 mensen van boven de 75. De opgave op het gebied van mobiliteit gaat over meer dan bereikbaarheid maar juist ook over leefbaarheid, gezondheid, veiligheid en duurzaamheid (bijdrage aan CO₂-reductie-doelstelling en aanpak stikstof).

Genoeg en kwalitatief goede ontwikkelruimte voor bestaande en nieuwe bedrijven is ook een voorwaarde voor een goed vestigingsklimaat. We willen maximaal gebruik maken van ruimte op bestaande terreinen (al dan niet na herstructurering) om aan de vraag te voldoen. De kwaliteit van die ruimte moet aansluiten bij de veranderende vraag vanuit de industrie. Daarbij is vooral van belang de ambitie van het Rijk om te komen tot een circulaire economie (maakindustrie, bouw, landbouw) in 2050, met als tussenstap een reductie van het grondstoffengebruik van 50 procent in 2030.

Energie-infrastructuur

Wat zijn de doelen?

Het bestaande elektriciteitsnet moet versterkt, verzaamd en uitgebreid worden. Daarnaast moeten bestaande aardgasleidingen omgebouwd worden of nieuwe buisleidingen aangelegd voor transport van gas (CO₂ waterstof) en warmte (warmtenetten).

We zien op dit moment een groeiende schaarste op het elektriciteitsnetwerk (netcongestie) als gevolg van het feit dat het bestaande netwerk niet tijdig is toegerust op de veranderende vraag en aanbod. Zowel energieleveranciers (wind- en zonneparken etc.) als energievragers (woonwijken, bedrijventerreinen, instellingen etc.) kunnen steeds moeilijker of zelfs geen aansluiting krijgen op het elektriciteitsnet. Een situatie die volgens de netbeheerders de komende jaren nog zal voortduren. We zien dat de energie-infrastructuur meer en meer een cruciale, kritische randvoorwaarde wordt voor nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen (zoals de Einstein Telescoop) en om onze economie en leefomgeving te verduurzamen (zonder deze worden de klimaatdoelstellingen niet gehaald).

De sterk toenemende elektrificatie de komende jaren maakt het belang van verzwaring van het elektriciteitsnetwerk nog groter. In de Limburgse Systemstudie energie-infrastructuur uit 2020 zijn de belangrijkste verwachte knelpunten in Limburg die om oplossing vragen, in beeld gebracht.

Om Limburg goed te laten aanhaken op het (inter)nationale net worden op nationaal niveau (onder andere Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK) en Nationaal Programma Energiehoofdstructuur (NPE) goede stappen gezet met:

- de beoogde realisatie van de Delta Rhine Corridor (DRC); een bundeling van meerdere buisleidingen en ondergrondse gelijkstroomverbindingen tussen de haven van Rotterdam en Chemelot, met doortrekking naar Duitsland;

- een verzwaring van de elektriciteitsverbinding naar Zuid-Limburg (opwaardering 380kV Maasbracht-Graetheide, nieuw 380 kV station Graetheide én de nieuwe, extra 380vK verbinding Maasbracht - Graetheide);
- de beoogde diepe aanlanding van wind op zee bij de Clauscentrale in Maasbracht en/of Chemelot/Graetheide; gekoppeld aan groot-schalige elektrolyse, batterijopslag en interconnectoren; wat daarmee kansen biedt als internationale 'meterkast';
- de beoogde aansluiting op de nationale waterstofinfrastructuur.

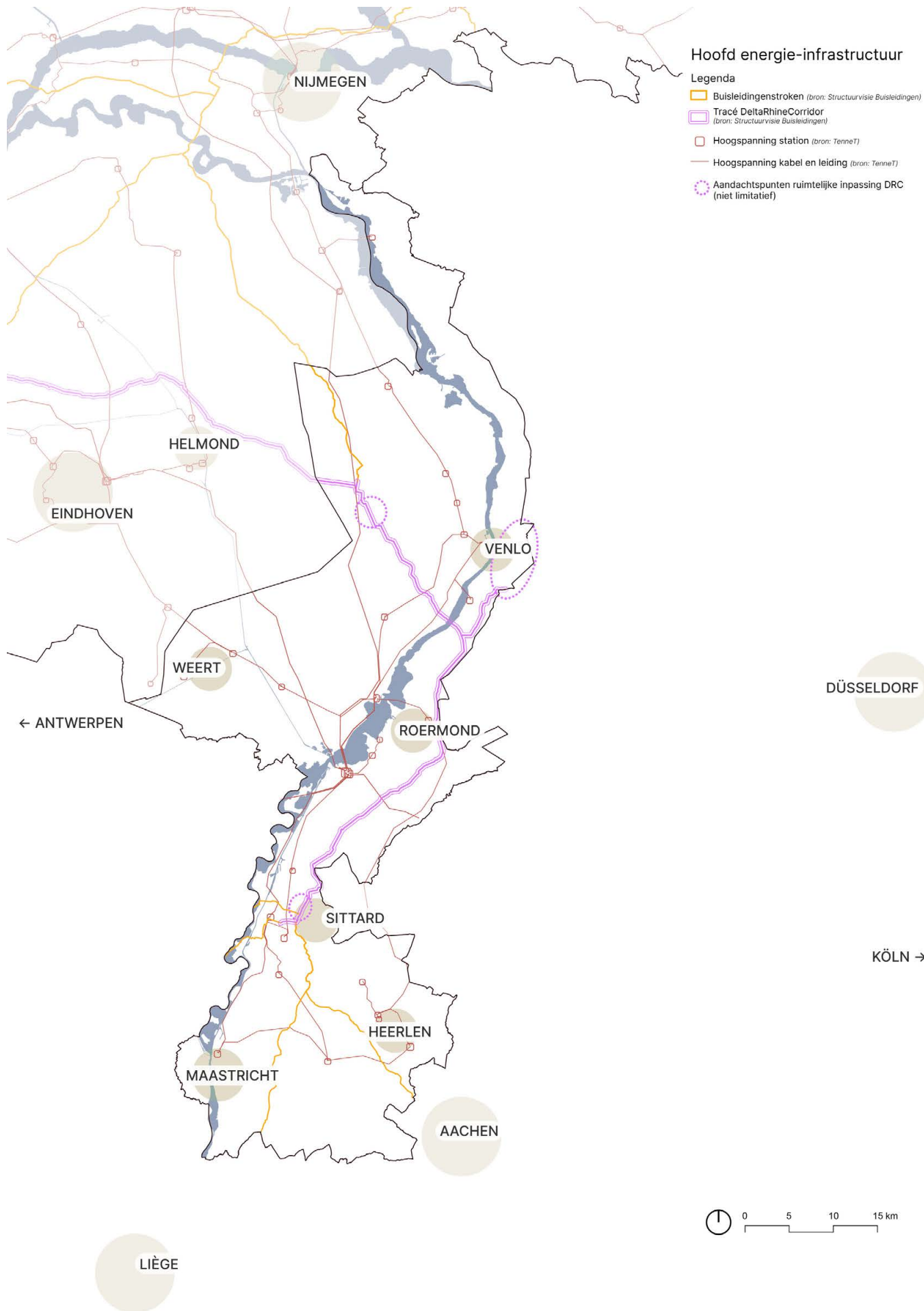
Het is belangrijk dat deze voornemens daadwerkelijk geëffectueerd worden. Belangrijk is mogelijkheden voor aanhaking binnen de Limburgse regio's en om grensoverschrijdende kansen te benutten.

Het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie en de daaruit afgeleide routekaart is een goed voorbeeld hoe het Rijk de verduurzaming van de industrie wil versnellen en welke (ruimtelijke) randvoorwaarden daarvoor nodig zijn.

Vanuit ruimtelijk perspectief is het van belang dat nieuwe energie-infrastructuur goed ruimtelijk wordt ingepast, waarbij veiligheid en gezondheid geborgd zijn. En dat bestaande en nieuwe energie-infrastructuur optimaal wordt benut om de aanleg van onnodig (lange) nieuwe aansluitingen te voorkomen.

Er is meer regie, sturing en prioritering gewenst, met het oog op een betere koppeling tussen ruimtelijke ontwikkelingen en aanbod van energie (energiesysteemintegratie). En zo mogelijk ook versnelling van realisatie van energie-infrastructuur.

Wat doen we in Limburg?

De ontwikkeling van de DRC is voor Limburg een prioriteit met oog op het verduurzamen van onze samenleving, met de Limburgse industrie voorop. Het Rijk zal in de periode 2024–2026 een of meerdere inpassingsplannen vaststellen via de Rijkscoördinatieregeling en heeft daarbij een coördinerende rol tussen de verschillende overheden. Als Provincie hebben wij oog voor een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van de DRC, en het afstemmen en borgen van de provinciale belangen. Naast energie en klimaat, betreft dat ook natuur, landschap, ondergrond (bijvoorbeeld impact op strategische grondwaterreserves) en milieu.

Het versterken, verzwaren en uitbreiden van het elektriciteitsnet is primair een taak van het Rijk, netbeheerders TenneT en Enexis en de Autoriteit Consument & Markt (ACM). We hebben het voorname een actieve rol (bevoegd gezag) op te nemen bij de opwaardering door TenneT van de 150kV-verbinding tussen Maasbracht en Graetheide naar 380 kV in 2030, bij voorkeur eerder (2028).

Met name in Zuid-Limburg zijn er grote kansen voor het verduurzamen van de warmtevoorziening van de gebouwde omgeving. Twee potentieel grote warmtenetten (Mijnwater en Het Groene Net – Warmtenet Zuid-Limburg) bieden de mogelijkheid om veel woningen van het aardgas te halen en te voorkomen dat deze elektrisch verwarmd moeten worden met warmtepompen en/of airco's. Met genoemde warmtenetten wordt een grote CO₂-reductie bereikt. Tevens betekenen ze een enorme ontlasting voor het elektriciteitsnet en kunnen zodoende een verlichting zijn voor de netcongestieproblematiek.

De Provincie werkt samen met gemeenten, RES-regio's, netbeheerders en bedrijven toe naar een betere manier van programmeren, waarbij de ambities en wensen vanuit het bebouwd gebied (de RES'en en Transitievisies Warmte; aansluitend op Woondeal en Limburgse aanpak bebouwd gebied), industrie (cluster-energiestrategieën voor Chemelot, cluster 6 bedrijven en MKB en bedrijventerreinen) en mobiliteit (regionaal actieprogramma laadinfrastructuur) met elkaar verbonden worden en afgezet worden tegenover de investeringsplannen van de netbeheerders. Dat gebeurt in het kader van de voorbereiding van een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat

(pMIEK). Mogelijk mondt dit uit in een prioritering van projecten, teneinde versnelling te realiseren. Om dat mogelijk te maken moet wel aan een aantal voorwaarden voldaan worden.

Ook stikstof speelt een grote rol bij de aanleg van energie-infrastructuur. De Provincie is in overleg met netbeheerders TenneT en Enexis om voor alle projecten de stikstofdeposities in beeld te brengen en te zoeken naar oplossingen om ontwikkelingen mogelijk te blijven maken.

Locatie Maasbracht als internationale 'meterkast' is – met de Clauscentrale en (inter)connecties naar Eindhoven, Boxmeer, Graetheide, België en Duitsland – van groot belang voor Limburg en Nederland. Dit wordt ook onderschreven in het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE van EZK), het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH van EZK) en het Target Grid van TenneT. Voor Maasbracht vindt een verkenning plaats naar de ruimtelijke inpassing (verder te concretiseren onder meer in een milieueffectrapportage) van de beoogde ontwikkelingen. Dit doen we middels een toekomstgerichte studie Clauscentrale en omgeving (gezamenlijke opdracht van RWE, gemeente Maasgouw en Provincie Limburg, in afstemming met Rijk en netbeheerders). Maasbracht als landelijk knooppunt voor Nederland zal tevens een nog belangrijkere rol gaan vervullen met de toekomstige diepe aanlanding van Wind op Zee (conform NPE en de lange termijn visie 'Target Grid' TenneT) en de bijkomende elektrolysecapaciteit en batterijopslag.

Naast Maasbracht vervult Graetheide een sleutelrol in het Limburgse energiesysteem. We bezien de wenselijkheid van een ruimtelijke inpassingsstudie naar de diverse energie-infrastructuurinitiatieven die bij Chemelot en omliggend gebied (Westelijke Mijnstreek) spelen, met ook aandacht voor het Vlaams initiatief voor een buisleidingcorridor vanuit Antwerpen. Dit in het verlengde van de strategische Gebiedsvisie Omgeving Chemelot uit 2021.

De Provincie Limburg gaat in samenwerking met de betrokken partijen een nieuwe energievise voor Limburg opstellen, waarin het toekomstperspectief richting 2030 en 2050 uiteen zal worden gezet. Dit betreft zowel de energiemix als energie-infrastructuur en (grootschalige) opslag. De betekenis van Maasbracht als energie hub en de Clauscentrale voor de regio zal meegenomen worden in deze nieuwe energievise.

Wat vragen we van het Rijk?

- Het belang van energie-infrastructuur als randvoorwaarde voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Limburg en Nederland te benoemen en te verankeren in nationaal beleid.
  - De plannen voor verbetering van de aanhaking van Limburg op de nationale energie-infrastructuur, waaronder de DRC en Verkenning Aanlanding Wind Op Zee (VAWOZ), daadwerkelijk tot uitvoering brengen. En daarbij ook aandacht te hebben voor de kansen in en voor (verbinding met) de Limburgse regio's, waaronder Maastricht/Luik, Parkstad/Aken en Venlo.
  - Het belang van Maasbracht als (inter)nationale 'meterkast' te borgen in het definitieve nationale Programma Energiehoofdstructuur en in de Nota Ruimte.
  - Met het oog op versterking van de regio, sturing en prioritering heeft de Provincie toegang nodig tot de relevante data en moet zij, in afstemming met betrokken partners, ook de bevoegdheid krijgen om te mogen prioriteren.
  - Heldere afspraken te maken over de rolverdeling Rijk-Provincie-gemeenten bij de ruimtelijke inpassing van nationale energie-infrastructuur, over de te zetten stappen om tijdig de noodzakelijke planologische inpassing te regelen, en over de wijze van borging van de aspecten veiligheid, gezondheid, leefbaarheid en goede ruimtelijke inpassing (incl. natuur en landschap). We vragen het Rijk om te zorgen voor de benodigde omlegging van de DRC (en bestaande buisleidingen) voor onder andere de inpassing in en rond natuurbieden en de gebieden aan de oostzijde van Venlo, tussen Sittard en Limbricht en ter hoogte van Toverland in Sevenum, een hotspot van de toeristisch-recreatieve ontwikkeling van Noord en Midden-Limburg.
  - Een algehele vrijstelling opnemen ten aanzien van de stikstofdepositie in de aanlegfase van energie-infraprojecten (zie ook de Porthosuitspraak).
- We roepen het Rijk op om te zorgen voor de noodzakelijke wetgeving (Wet collectieve warmte WCW – die onder meer de publieke rol regelt – en Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie WGIW) en overige stimulerende instrumenten om de warmtetransitie te versnellen, onder meer door gemeenten de nodige bevoegdheden te geven.
  - Zoals besproken in het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving van juni 2023 wil Zuid-Limburg graag als experimenteer-regio voor grensoverschrijdende energievoorziening fungeren. Ook voor de rest van Limburg kan dit mogelijk kansen bieden. We willen dit samen met het Rijk nader invullen mede op basis van de Grenslandagenda / verkenning energie en daarbij de mogelijkheden benutten die de nieuwe Energiewet biedt.

Duurzame elektriciteitsopwek

Wat zijn de doelen?

Onderdeel van het Klimaatakkoord zijn afspraken over de duurzame opwekking van elektriciteit, als onderdeel van een toekomstbestendige energievoorziening waarin leveringszekerheid geborgd is. In 2030 moet het landelijk doel van 35TWh aan duurzame opwekkingscapaciteit (naast de opwekking van wind op zee en excl. kleinschalige opwek in de vorm van zon-op-dak) gerealiseerd zijn. Dit als tussenstap naar energieneutraliteit in 2050.

Om de doelen voor 2030 te realiseren zijn Regionale Energiestrategieën (RES'en) opgesteld. De regio's hebben ieder in hun eigen RES 1.0 een bod gedaan voor 2030, gecoördineerd vanuit het Nationaal Programma RES. De RES-regio Noord- en Midden-Limburg heeft in het kader van de RES 1.0 een bod gedaan van 1,2 TWh voor 2030, de ambitie van de RES-regio Zuid-Limburg bedraagt 1,333 TWh voor 2030 (waarvan ruim de helft groot-schalig zon-op-dak).

Aan realisatie van dit bod wordt nu gewerkt, waarbij de inzet is om de opgaven in 2025 planologisch geregeld en vergund te hebben. Belangrijke voorwaarden zijn aansluiting op het elektriciteitsnet, draagvlak en zorgvuldige ruimtelijke inpassing, rekening houdend met beperkingen en in afweging met andere claims. Specifiek bezien we in samenwerking met de gemeenten Venray en Bergen, de planologische en ruimtelijke inpassbaarheid van de aansluiting van het Energielandgoed Wellsmeer op het elektriciteitsnet.

Kernenergie kan in de periode na 2030 mogelijk een onderdeel worden van de energiemix. De diverse overheden hebben daarin diverse rollen en verantwoordelijkheden. De Rijksoverheid en de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS) zijn en blijven verantwoordelijk voor de vergunningverlening rondom realisatie, nucleaire veiligheid en stralingsbescherming tijdens de exploitatie- en afvalverwerkingsfase. Ook

Provincie en gemeente(n) hebben in het kader van de Omgevingswet taken en bevoegdheden. Denk daarbij aan omgevingsplanwijziging, bouwvergunning en eventueel waterwetvergunning.

Wat doen we in Limburg?

Noord- en Midden-Limburg hebben al grote stappen gezet richting realisatie van de RES-doelstelling. In Zuid-Limburg is dat een stuk lastiger, niet voor niets is dit als schuurpunt benoemd in Panorama Zuid-Limburg. Het gesprek in deze regio heeft zowel betrekking op het ambitieniveau als op de invulling (beperkingen windenergie; terughoudende lijn zonneparken op landbouwgrond op nationaal niveau en in het Coalitieakkoord; verschillende opvattingen over inpassing zonneparken). In deze regio is beperkt ruimte voor wind en zon-op-land, gelet op onder andere de landschappelijke waarden en de hoge mate van verstedelijking. De netcongestie beperkt de mogelijkheden voor snelle en grootschalige uitrol van grootschalig zon-op-dak.

De Provincie heeft, met medewerking van de regio, als vervolg hierop een synthese-onderzoek 'Ruimte en energie Zuid-Limburg' uitgevoerd. In dat onderzoek wordt nader ingegaan op de (on)mogelijkheden voor duurzame energieopwekking op land (zon en wind), op basis van én Panorama Zuid-Limburg én de landschappelijke studie(s) voor energie. Een nadere uitwerking van verschillende plaatsingsstrategieën maakt onderdeel uit van deze studie, waarbij de ruimtelijke, technische, milieukundige en financiële haalbaarheid van diverse varianten scherper in beeld wordt gebracht. Energie-infrastructuur en milieueffecten zijn daar expliciet onderdeel van. Het heeft geresulteerd in een advies voor de te hanteren regionale plaatsingsstrategie, namelijk dat (ongeacht het ambitieniveau) een plaatsingsstrategie met een mix van kleinschalige en grootschalige locaties voor zon-op-land in combinatie met windenergie de voorkeur heeft. De strategie is onderwerp van

gesprek in de regio, tegen de achtergrond van onder meer een te verwachten aanscherping van de zonneladder op provinciaal en nationaal niveau.

Voor windturbines worden nieuwe regels opgesteld voor de bescherming van omwonenden tegen de effecten van windturbines (geluid, slagschaduw, externe veiligheid, lichtschildering, enz). Deze regels zijn recent in ontwerp bekend gemaakt, en zullen na inspraak en behandeling in de Tweede Kamer eind 2024 al dan niet gewijzigd in werking treden. De definitieve regels zullen doorwerking gaan vinden in ons (ruimtelijk) beleid.

Als partner in de RES Zuid-Limburg blijven we inzetten op het behalen van het RES 1.0 bod van Zuid-Limburg. De Zuidelijke Rekenkamer bereidt momenteel een advies voor aan de provincie inzake de provinciale rol en (ruimtelijke) instrumenten in de energietransitie. We zullen bezien op welke wijze we deze een plek kunnen geven in het provinciaal beleid.

Wat vragen we van het Rijk?

- We signaleren dat we met de realisatie van het RES-bod voor 2030 zeker in Zuid-Limburg tegen ruimtelijke grenzen aanlopen. Met het oog op het formuleren van energiedoelstellingen voor de periode ná 2030 vragen we aan het Rijk om daarbij verschillen in draagkracht van en kansen binnen regio's mee te wegen. Daarbij is het van belang om ook Nederland-breed naar draagkracht van regio's te kijken.
- De terughoudendheid bij Provincie en Rijk om ruimte te bieden aan grootschalige opwek van zon-op-land (zie onder meer het Coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' en de brief 'Aangescherpte voorkeursvolgorde zon' van BZK d.d. 26 oktober 2023) maakt het realiseren van (grootschalig) zon-op-dak, onbenutte terreinen in bebouwd gebied, of gronden in het buitengebied met een andere functie dan landbouw of natuur (de treden 1, 2 en 3 van de zonneladder) extra belangrijk. We vragen het Rijk om de realisatie van grootschalig zon-op-dak verder te bevorderen, zo mogelijk te verplichten, denk bijvoorbeeld aan regelgeving voor bestaande bedrijfsgebouwen.

- Vraag aan het Rijk is om in overweging te nemen om de doelstelling van de RES'en op te rekken, en CO₂-reductie en netflexibiliteit meer leidend te laten zijn dan het opgestelde vermogen van zon- en windenergie alleen. De focus van de RES'en ligt bij de duurzame opwek van elektriciteit. Discussies gaan veelal over het wel of niet halen van de eigen gestelde doelstellingen. Echter, sinds het opstellen van de doelstellingen in de RES'en is veel veranderd. Er zijn nieuwe politieke werkelijkheden (wisselingen van bewindspersonen bij gemeenten, Provincie en Rijk), een nieuwe kijk op het benutten van de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten en bovenal zijn er nieuwe werkelijkheden ten aanzien van capaciteiten op het elektriciteitsnet. Met name in Zuid-Limburg zijn er grote kansen ten aanzien van het verduurzamen van de warmtevoorziening van de gebouwde omgeving waarmee een grote CO₂-reductie en een enorme ontlasting voor het elektriciteitsnet bereikt wordt.
- In Noord-Limburg heeft de ondergrond potentie voor het leveren van aardwarmte en is er vraag naar deze vorm van duurzame energie vanuit de bovengrondse functies. De ontwikkeling van aardwarmtewinning stagneert echter vanwege seismische risico's en het ontbreken van een concreet toetsingskader en een schaderegeling daarvoor. We vragen van het Rijk zo snel mogelijk duidelijkheid te bieden en al het mogelijke te doen om aardwarmtewinning in Noord-Limburg op een veilige en verantwoorde manier mogelijk te maken.

(Circulaire) economie

Wat zijn de doelen?

We zien dat er grote veranderingen in de economie en samenleving gaande zijn en nog op ons af komen. Veranderingen die iedereen raken én nieuwe kansen brengen. Het vraagt aanpassingsvermogen van bedrijfsleven, burger en overheid. Het vraagt een regionale economie die weerbaar en wendbaar is, om in te kunnen spelen op deze veranderingen. Rijks- en provinciaal economisch beleid richt zich sinds 2020 niet meer op sectoren, maar op alle bedrijven en partners die inzetten op de transitie op het gebied van energie, duurzaamheid, voedsel, gezondheid en digitalisering en willen bijdragen aan de maatschappelijke opgaven van Limburg. Het versnellen van de verduurzaming en van daaruit inspelen op de andere transitie staat centraal om zo de veerkracht en wendbaarheid van het Limburgse bedrijfsleven voor de langere termijn te bestendigen

Limburg wil de centrale ligging optimaal benutten bij de verduurzaming en omslag naar een circulaire economie. In Limburg ligt de nadruk op industrie (o.m. Chemelot), agrifood, maakindustrie (hightech/ medische technologie maar ook MKB) en logistiek. De Brightlands campussen (Chemelot Campus, Campus Greenport Venlo, Health Campus Maastricht en Smart Services Campus Heerlen) en de daarbij behorende (euregionale) samenwerking tussen ondernemers, overheid en onderwijs zijn brandpunten én vliegwiel voor innovatie. Daarbij is het verminderen van de grensoverstand en vergroten van samenwerking belangrijk om daarmee de potenties (economische kracht, kennis, arbeidsmarkt) in de aangrenzende regio's te kunnen aanspreken.

Met het oog op een toekomstbestendige economie is het van belang om te zorgen voor de juiste vestigingsvoorwaarden, inspeland op veranderende behoeften. Op fysiek-ruimtelijk vlak betreft dat onder meer de beschikbaarheid van voldoende werklocaties van de juiste kwaliteit, bereikbaarheid en aansluiting op het energienet. De impact van de beoogde transitie naar een circulaire economie vraagt daarbij bijzondere aandacht.

Bijzondere aandacht verdient ook de Limburgse propositie voor de komst van de (ondergrondse) Einstein Telescope, Europa's meest geavanceerde observatorium voor zwaartekrachtgolven.

De transitie naar een circulaire economie vraagt om ruimte met specifieke kwaliteiten, voor het sorteren, transport, opslag en recycling van reststromen (infrastructuur, buisleidingen, havens, bedrijventerreinen geschikt voor activiteiten van hogere milieucategorie vaak multimodaal ontsloten) en voor productie van alternatieve grondstoffen. Het vraagt om aanpassen van bestaande voorzieningen/ terreinen of om de ontwikkeling van geschikte nieuwe voorzieningen. Van belang daarbij is ook de strategische positionering/ clustering van bedrijvigheid.

In het kader van de samenhang tussen circulair en toekomstig bedrijfsmatig ruimtegebruik heeft PBL een eerste verkennende studie uitgebracht. Daarin zijn een viertal mogelijke scenario's geschetst waarvan het nadrukkelijk niet de bedoeling is te kiezen of te veronderstellen dat er een leidend scenario is. Hierin ligt de nadruk op het behouden van de reeds bestaande ruimte voor bedrijventerreinen en havens. Afhankelijk van het scenario ligt de ruimtevraag in een circulaire economie tussen het huidige ruimtegebruik en veertig procent extra.

Voor Limburg is in dit verband in ieder geval cruciaal de ambitie om Chemelot als industriecluster van nationaal belang om te bouwen naar een circulaire, duurzame en volledig klimaatneutrale chemiesite in 2050.

Conform het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie is het van groot belang dat de basischemie voor Nederland behouden blijft, want deze industrie is het begin van vele economische waardeketens. Bovendien willen we voor onze basisproducten niet afhankelijk worden van andere, met name niet-EU landen. Chemelot koerst erop om de meest competitieve, veilige en duurzame chemie- en materialensite van West-Europa te worden in 2025. Door de aanwezigheid van mondiale marktleiders in combinatie met de Brightlands Chemelot Campus en publiek-private samenwerkingsallianties zoals Brightsite en Chemelot Circular HUB is een uniek ecosysteem gecreëerd. Hierdoor heeft Chemelot een sterke basis om voorop te lopen in de verduurzaming van de industrie en de daarbij behorende energie en grondstoffentransitie.

Wat doen we in Limburg?

Samenwerkende publieke en private organisaties in Limburg en rond Chemelot beogen met de Chemelot Circular Hub een krachtige collectieve beweging die zich richt op de versnelling en opschaling van een circulaire economie. We willen die ambities realiseren door samenwerking in concrete initiatieven en projecten. Dat betekent dat we antwoorden willen vinden op complexe vraagstukken die systeemdoorbraken en nieuwe manieren van integraal en inclusief samenwerken vergen. Chemelot Circular Hub zet daarom in op een multi-helix benadering, een samenwerking tussen bedrijven, onderwijs- en onderzoeksinstituten, overheden en burgers.

In onze visie verbinden we chemie, materialen, economie, infrastructuur en samenleving tot een samenhangend circulair ecosysteem. Onze visie is gebaseerd op specifieke kenmerken van de regio en haar ervaring met grote transformaties (van mijnbouw naar chemische hub).

Wij zien Chemelot Industrial Park als hét centrum voor circulaire chemische industrie dat concrete oplossingen realiseert, en de Brightlands Chemelot Campus als place-to-be voor talenten die innovaties realiseren en circulaire processen en producten opschalen. De transformatie van Chemelot is de motor voor de transitie naar een circulaire economie in een bredere regio. We beogen de regionale economie structureel te transformeren en te versterken en zo bij te dragen aan een economisch en maatschappelijk pad voor een toekomstbestendig leefklimaat, in lijn met het omgevingsbeleid. Deze ambitie is vertaald in een Circular Economy Action Plan (CEAP; publiek-private samenwerking).

Het Rijk wil de industrie ondersteunen zodat zij de verduurzamingsopgave in Nederland kunnen realiseren. In dit kader wil de minister met de twintig grootste uitstoters maatwerkafspraken maken. Voor het cluster Chemelot gaat het om OCI, An-Qore en Sabic. Uitgangspunt bij deze afspraken is wederkerigheid; Bedrijven worden uitgedaagd om zelf met ambitieuze verduurzamingsplannen (CO₂ reductie 2030 en volledig circulair en klimaatneutraal in 2050) te komen die het mogelijk maken om hun activiteiten nu en in de toekomst in Nederland te blijven ontwikkelen. Daarnaast bevat het maatwerktraject inspanningen van overheidszijde om de benodigde randvoorwaarden op orde te hebben zodat bedrijven investeren in verduurzaming. Naast CO₂-reductie worden er in het maatwerktraject ook afspraken gemaakt ten aanzien van circulariteit en leefomgevingsaspecten zoals externe veiligheid, stikstof, zeer zorgwekkende stoffen. De Provincie participeert in de eerste maatwerkafspraken die onder regie van EZK met de Chemelot-bedrijven worden gemaakt.

In NOVEX Zuid-Limburg is de circulaire transitie één van de drie speerpunten in de samenwerking Rijk – regio. Er is een specifieke verkenning naar de impact uitgevoerd, aansluitend bij één van de verdiepingsvragen naar aanleiding van het ontwerpend onderzoek Panorama Zuid-Limburg. Het is ook een belangrijk thema in de twee regio-deals Zuid-Limburg, waarbij is aangesloten bij de opgaven en thema's uit de Strategische Gebiedsvisie Omgeving Chemelot en het Circular Economy Action Plan.

Limburg bereidt in afstemming met het Rijk (EZK, I&W, BZK) een Europese LIFE-SIP CEL4LIFE (Strategisch integraal project) aanvraag voor.

Er ligt ook focus op bio-based bouwen, meer specifiek de productie van vezelrijke materialen die bijvoorbeeld als isolatiemateriaal in de bouw kunnen worden gebruikt. Verbinding is gemaakt met het landelijk transitieprogramma Building Balance, met als doel het gebruik van biograndstoffen in de bouw versneld op te schalen. De Provincie werkt hieraan onder meer via een impulsregeling biocirculaire economie Limburg (via LIOF). Het wordt gezien als kans bijvoorbeeld in Noord-Limburg, juist ook gelet op de kansen voor nieuwe gewasteelten als gevolg van mogelijke vernatting van bepaalde gebieden in De Peel: perspectief landbouw, impuls maakindustrie, bijdrage energietransitie.

De transitie naar een circulaire economie heeft invloed op de vraag naar primaire grondstoffen. Voor Limburg is relevant de behoefte aan winning van oppervlaktedelfstoffen voor de bouw.

Wat vragen we van het Rijk?

- Op basis van de opbrengst van de verkenningen op nationaal en regionaal niveau willen we graag nadere uitvoeringsafspraken met het Rijk.
- Betrokkenheid en ondersteuning van het Rijk bij de verduurzaming van Chemelot onder andere via NPVI, maatwerkafspraken met Chemelot bedrijven en de Regiodeal Zuid-Limburg. De vergroening en het behoud van de basischemie is van strategische waarde voor Nederland en Europa.
- We vragen het Rijk om blijvende maximale inzet om de komst van de Einstein Telescoop naar Limburg mogelijk te maken.
- We vragen het Rijk om belemmeringen weg te nemen die de ontwikkeling van grensoverschrijdende circulaire ketens in de weg staat (met name vanwege de status van secundaire grondstoffen als afval).
- We vragen aandacht voor generiek instrumentarium dat er aan bijdraagt dat circulaire bedrijvigheid niet ten koste gaat van leefbaarheid (bijv. hinder als gevolg van opslag reststromen).

Werklocaties / GRIP

Wat zijn de doelen?

Tot 2030 is er in Limburg voldoende aanbod, met daarbinnen lokale en regionale verschillen. Daarna wordt er een tekort voorzien, tot 2035 600-750 hectare bruto (indicatief). Vanwege de beperkte mogelijkheden in Limburg om nieuwe terreinen te ontwikkelen wordt vooral ingezet op het beter benutten van de bestaande voorraad.

Wat doen we in Limburg?

In Limburg werken Provincie en gemeenten al vele jaren intensief samen op het terrein van bedrijventerreinplanning. De programmering van nieuwe terreinen is primair aan de regio's, binnen de kaders van de Omgevingsvisie Limburg en uitgaand van de provinciale prognose (jaarlijks voortschrijdend, o.b.v. de provinciale bedrijventerreinenmonitoring). De Provincie neemt de regie als het gaat om het bepalen van nieuwe locaties voor bedrijventerreinen voor grootschalige productie-locaties van meer dan 70 hectare bruto, met bedrijvigheid van de hogere milieucategorieën en/of logistieke terreinen. We continueren hierbij het bestaande beleid met betrekking tot logistieke knooppunten (zie ook onderdeel mobiliteit).

Conform de Omgevingsvisie en aansluitend bij de Limburgse principes hanteren we hierbij de redeneerlijn "behoefte-bestaand-uitbreiding-nieuw", om zorgvuldig en duurzaam ruimtegebruik te stimuleren. We zien dat herontwikkeling van verouderde bedrijventerreinen de afgelopen jaren een steeds grotere bijdrage aan de invulling van de behoefte levert. Een uit te voeren brownfield-analyse moet eind 2023 inzicht opleveren wat er nodig is om die bijdrage verder te vergroten.

De resultaten van deze brownfieldanalyse, de verkenningen naar de ruimtelijke impact van de transitie naar een circulaire economie, en een actueel beeld van plannen in de pijplijn (zoals Oostflank Brunssum) geven inzicht in hoeverre de behoefte tot 2035 kan worden ingevuld door benutting bestaande voorraad. Mogelijk kan aanvullende ruimte gecreëerd worden door bedrijven die net zo goed in gemengde milieus in woongebieden een plek kunnen vinden, van bedrijventerreinen te weren.

Specifiek voor grootschalige bedrijvigheid hebben Provinciale Staten begin 2022 in de Omgevingsverordening de beleidskeuze verankerd om geen nieuwe kavels groter dan 5 hectare te ontwikkelen (ruimte voor incidentele uitzonderingen, daar waar sprake is van regionale meerwaarde. De uitwerking hiervan wordt door de Provincie opgenomen in een beleidslijn gekoppeld aan de Omgevingsverordening). Deze lijn is in het coalitieakkoord bevestigd.

Op alle bedrijventerreinen wordt bij vestiging van nieuwe bedrijven ingezet op multifunctioneel ruimtegebruik, zon op dak bedrijfsgebouwen (via de Omgevingsverordening), klimaatadaptatie en circulair water.

Wat vragen we van het Rijk?

- We vragen van het Rijk de bevestiging dat de Limburgse aanpak in lijn is met de afspraken in het traject GRIP. Wij zien geen noodzaak om nieuwe zoekgebieden voor grootschalige bedrijventerreinen aan te wijzen.
- We vragen van het Rijk met ons te verkennen welke instrumenten kunnen bijdragen aan het vergroten van de herontwikkelingsmogelijkheden van brownfields. De uit te voeren analyse kan input vormen voor dat gesprek. Onderdeel van die verkenning is de vraag in hoeverre additionele financiële ondersteuning vanuit de overheid nodig is.

GRIP op grootschalige bedrijventerreinen

Sinds begin 2021 werken de provincies onder de noemer GRIP samen met het Rijk (BZK, EZK, I&W). Daarbij is een aantal gezamenlijke principes overeengekomen. Die sluiten een-op-een aan bij de Omgevingsvisie Limburg. Er zijn gezamenlijke handreikingen en toolkits ontwikkeld. In dat kader hebben de provincies ook aangegeven in hun programmering, in afstemming met gemeenten, meer te gaan sturen op de vestiging van grootschalige bedrijven en daarin een afwegingskader te zullen hanteren, waarbij meerwaarde, clustering en benutting van bestaande bedrijventerreinen belangrijke criteria zijn.

Recent (brief minister EZK aan TK april 2023; mede namens VRO en I&W) is aangekondigd dat er gewerkt wordt aan een gezamenlijke beleidslijn met afspraken over samenwerking tussen provincies en Rijk met betrokkenheid van gemeenten en bedrijfsleven en passend ruimtelijk instrumentarium. Er staat ook in dat de provincies aan de slag gaan om in hun ruimtelijke voorstel nieuwe zoekgebieden voor uitbreiding op te nemen.

Mobiliteit

Wat zijn de doelen?

- Verbetering kwaliteit en toegankelijkheid openbaar vervoer
- Verbetering bereikbaarheid op nationaal niveau
- Verbetering grensoverschrijdende spoorverbindingen, in combinatie met afspraken over ondersteunende systemen (concessies, ticketing, veiligheid e.d.)
- Bevorderen langzaam verkeer (onder meer fiets)
- Verbetering bereikbaarheid dorpen en buitenvijken van de steden
- Op orde houden basisnetwerk voor logistieke stromen, doorontwikkeling logistieke knooppunten Venlo-Venray en Sittard-Geleen-Stein als cruciale knooppunten in Goederenvervoercorridor Zuidoost-Nederland
- Op peil houden, waar nodig verbeteren leefbaarheid, gezondheid, veiligheid en duurzaamheid
- Realisatie 13.000 laadpalen in Limburg in 2030

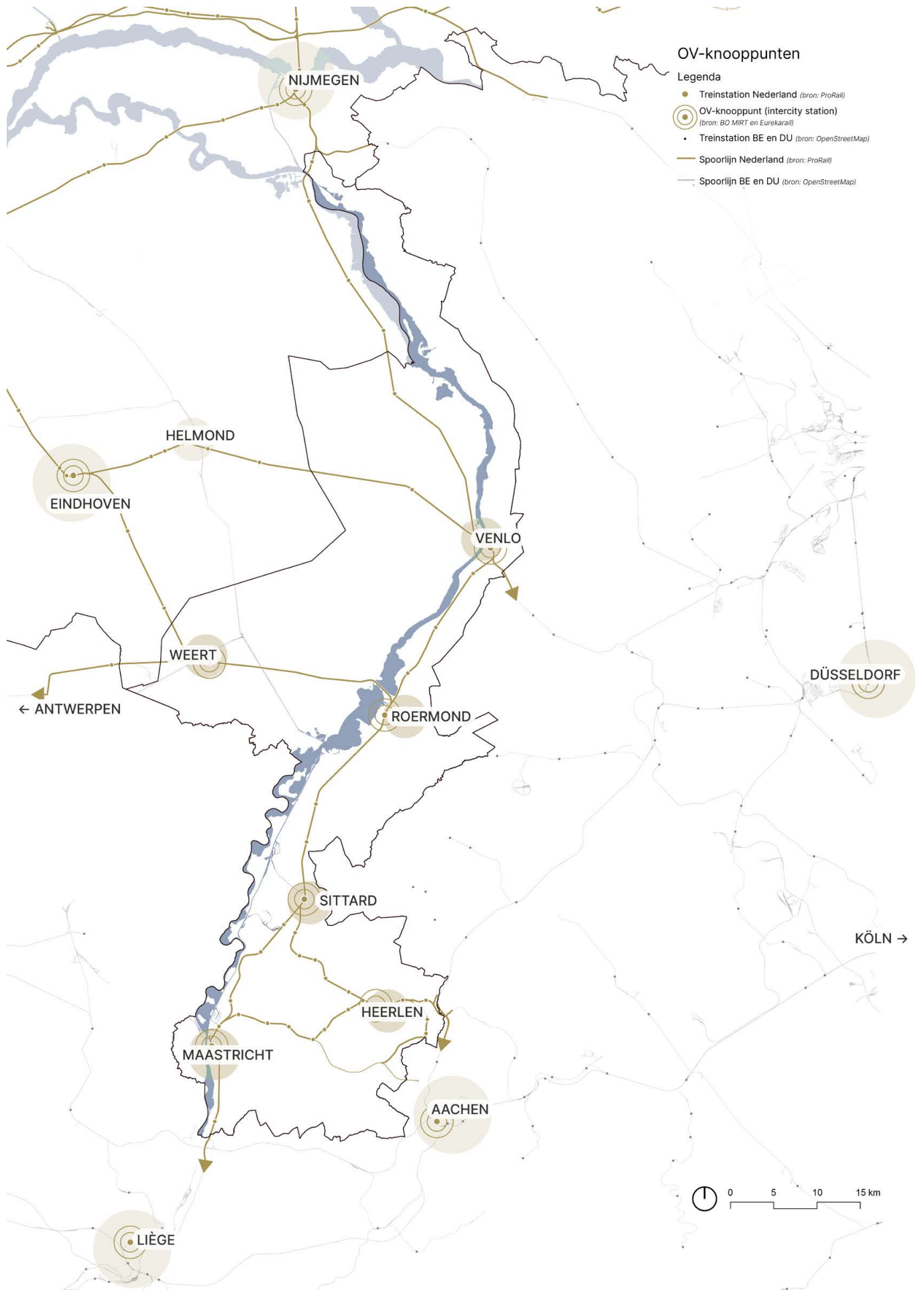
Wat doen we in Limburg?

De aanpak van mobiliteitsopgaven is van oudsher thematisch, rondom de verschillende modaliteiten (zoals auto, OV, goederenvervoer, fiets) en rondom slim, veilig en duurzaam. Dat geldt in het bijzonder voor de wettelijke provinciale taken, het regionaal OV in Limburg en het beheer/onderhoud van het regionale wegennet. De afgelopen jaren is er een start gemaakt om (daarnaast) gebiedsgericht met de mobiliteitsopgaven aan de slag te gaan. In het Coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!' wordt nadrukkelijk ingezet op een aanpak waarin het denken in bereikbaarheid van plekken voor iedereen, en minder in vervoerssysteem, centraal staat.

De Provincie werkt inmiddels een aantal jaren met medeoverheden en maatschappelijke partners aan mobiliteitsopgaven via een gebiedsgerichte aanpak, met de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied als vertrekpunt en in samenhang met andere opgaven in dat gebied. Het heeft geresulteerd in gebiedsgerichte verkenningen voor Westelijke Mijnstreek, Weert en omgeving en Noord-Limburg. Voor Zuid-Limburg is er een gezamenlijke mobiliteitsvisie met agenda opgesteld. Op dit moment wordt gewerkt aan de voorbereiding van een Mobiliteitsvisie 2040 en een uitvoeringsprogramma 2023-2027. Mede op basis hiervan kan een aanscherping van de doelen plaatsvinden.

In het Programma Goederenvervoercorridor Zuidoost werken we samen met het Rijk en Zuid-Nederlandse provincies aan versterking van de multimodale verbindingen tussen Rotterdam en achterland, versterking van logistieke knooppunten (in Limburg met name Venlo-Venray en Sittard-Geleen-Stein) en een duurzaam transportsysteem met uitstekende (digitale) voorzieningen en faciliteiten (beveiligde vrachtwagenparkeerplaatsen, clean energy hubs e.d.).

Bijzondere aandacht heeft het vervoer van gevaarlijke stoffen (zoals ammoniak, LPG en propeen) dat in Limburg veel meer voorkomt dan in de meeste andere provincies. De realisatie van de Delta Rhine Corridor biedt kansen om stoffen via buisleiding te transporteren. Zeker het vervoer per spoor door binnensteden (gekoppeld aan de problematiek van rangeerterreinen; en de discussie over Basisnet) vraagt aandacht. Nu er op grond van de Omgevingswet, vaste aandachtsgebieden (voor brand, gifwolk en explosie) van 50, 200 respectievelijk 300 meter worden voorgeschreven, beperkt dat de mogelijkheden voor stedelijke ontwikkelingen rondom spoor en stations. Lokale ingrepen om veiligheidsrisico's te beperken, moeten op boven-provinciaal niveau afgewogen worden om verschuiving van problemen te voorkomen.

Ter illustratie: Gebiedsverkenning mobiliteit Westelijke Mijnstreek (Provincie, gemeenten en Rijkswaterstaat)

Inzet van deze verkenning: het beperken van de groei van de (auto-)mobiliteit tot 2040 tot maximaal 5% om zo de bedrijven binnen het grote economische cluster in dit gebied (zoals de Chemelot-site, VDL Nedcar), instellingen en woonkernen bereikbaar te houden en tevens de leefbaarheid/leefomgeving van die woonkernen te verbeteren. Ambities zijn er ook ten aanzien van verduurzaming en CO₂-reductie; verbeteren veiligheid; ontwikkelen agglomeratiekracht; vergroten inclusieve samenleving (het mobiliteitssysteem is voor iedereen beschikbaar, toegankelijk en begrijpelijk); en verbeteren leefbaarheid en gezondheid. De gebiedsverkenning geeft een doorkijk tot 2040:

- Voor de periode tot 2030 is deze meer concreet, zoals de verbreding van de A2, *modal shift* voor het goederenvervoer en andere maatregelen om de logistiek in de regio te verduurzamen, de circulaire ambitie van Chemelot en de relaties met werkgeversaanpak, logistiek makelaarschap, de multimodale verbinding met de haven Stein en de ontwikkeling van de Brightlands Chemelot Campus, de aanpassingen van de N297 en de N276 bij uitbreiding van VDL Nedcar of de nieuwe OV-concessie.
- Voor de periode daarna is de verkenning meer richtinggevend. Bijvoorbeeld: het mobiliteits-systeem is multimodaal, ondersteund door digitale services; goede fietsverbindingen en wandelpaden; een fijnmazig en flexibel collectief vervoerssysteem; mobiliteitshubs; digitale vaardigheden, ook van ouderen; duurzaam, smart en multimodaal goederenvervoer.

Wat vragen we van het Rijk

- We vragen het Rijk om ondersteuning bij onze inzet om bij de aanpak van de mobiliteitsopgaven niet zo zeer het systeem centraal te stellen, maar veel meer de mens.
- We vragen het Rijk om samen op te trekken in de mobiliteitstransitie, waarbij slimmer met bestaande infrastructuur wordt omgegaan en de diverse modaliteiten optimaal worden benut, door meerjarig gezamenlijke ambities te formuleren en te realiseren.
- We vragen het Rijk om de 'havenwaaier' (een verkenning naar de achterlandverbindingen van de Noordwest-Europese zeehavens in Europees perspectief) met Provincie Limburg en de relevante partners in binnen- en buitenland verder uit te werken.

Onderstaande onderdelen zijn ook geagendeerd in MIRT-verband of zijn in het coalitieakkoord benoemd:

- We vragen het Rijk om blijvende aandacht voor de Limburgse wensen/knelpunten op het gebied van bereikbaarheid bijvoorbeeld de verbreding van de A2 tussen Weert en Eindhoven (met aan-

dacht voor grensoverschrijdende ontwikkelingen als Brainport), de verbetering van de aansluiting van de A73 op de A2, aanpak knooppunt Zaarderheiken, de internationale treinverbindingen Drielandentrein Luik-Maastricht-Heerlen-Aken, intercity Eindhoven-Venlo-Düsseldorf met Venlo als Euregionaal spoorknooppunt, Weert-Hamont-Antwerpen, doortrekken van de intercity Eindhoven (met als ambitie Randstad)-Heerlen naar Aken, Spoorknooppunt Venlo, Realisatiepact Venlo, realisatie beveiligde vrachtwagenparkeerplaatsen (met in eerste aanleg drie pilots) en multimodale ontsluiting van de Limburgse bin-nenhavens.

- We vragen het Rijk om een 'minder-hinder' aanpak bij realisatie van de verbreding van de A2 tussen Het Vonderen en Kerensheide.
- We vragen het Rijk om tijdige realisatie van de opwaardering van de Maaslijn als prioritair Rijksproject (uiterlijk eind 2027 maar zo veel eerder als mogelijk).
- We vragen het Rijk om blijvend middelen ter beschikking te stellen ter bevordering van het langzaam verkeer.

Perspectief 3

Leefbare steden en regio's

De opgave

In de Omgevingsvisie Limburg heeft de Provincie aangegeven de transities en opgaven in het bebouwd gebied in samenhang te willen oppakken: opgaven op het gebied van wonen, ruimtelijk-economische vraagstukken, de energietransitie, de aanpak van watervraagstukken en veiligheid, vergroening van de steden, erfgoed, gezondheids- en sociale vraagstukken. Ook opgaven op het gebied van klimaatadaptatie en doorwerking van de Kamerbrief Water en Bodem Sturend hebben impact op de aanpak van opgaven in de bebouwde omgeving.

Een deel van deze opgaven zijn reeds beschreven in perspectief 1 en 2. Op het gebied van wonen ligt in Limburg een grote opgaven bij de herstructurering van de bestaande woningvoorraad (527.000 woningen), in verbinding met andere fysieke opgaven in de bebouwde omgeving (verduurzaming, bereikbaarheid, vergroening, water, hittestress) én met sociale opgaven. Het succes van de volkshuisvesting is onlosmakelijk verbonden met de sociaaleconomische en gezondheidssituatie van de inwoners in de steden en dorpen en het voorkomen van (versterking van) segregatie. Belangrijk is de realisatie van de in de Woondeal afgesproken nieuwbouwopgave. In beide gevallen op een wijze die bijdraagt aan behoud en versterking van de leefbaarheid.

Dit alles sluit aan bij de vraag van het Rijk in het Startpakket om te laten zien hoe provincies samen met gemeenten en waterschappen toekomstbestendig ruimtelijk invulling geven aan de bestaande gebouwde omgeving.

Limburg wil zich profileren als provincie waar het prettig wonen is, ook als je elders werkt (bijvoorbeeld in de Randstad). Hieruit vloeit een extra ambitie voort om de landelijke opgave te bedienen. Dit vraagt om goede verbindingen tussen woon- en werkgebieden, op regionaal én nationaal niveau.

Bebouwde Omgeving

Wat zijn de doelen?

De transities en opgaven in het bebouwd gebied vragen om een integrale visie die richting geeft aan nieuwe ontwikkelingen en de bestaande functies en structuren. Afwegingen zijn nodig om toe te werken naar een leefbare en toekomstbestendige woon-, werk- en leefomgeving. Met betrekking tot bovenstaande opgaven zijn daarom diverse doelen gesteld die een impact hebben op de bebouwde omgeving, waaronder:

- De Woondeal Limburg gaat uit van een realisatie van 26.550 woningen (t/m 2030) waarvan het grootste deel in de sociale huur, de middenhuur en de betaalbare koop (als bijdrage aan de nationale opgave). Daarnaast is een ambitie opgenomen deze 26.550 op te hogen met 20.000 woningen, waarvan er 3.000 in het voorjaar van 2024 in de woondeal verankerd worden. Voor een deel betreft deze opgave de vervanging van woningen die gesloopt moeten worden. Daarbij dient aandacht te zijn voor het verdienmodel van (kleinschalige) woningbouw.
- Limburg kent daarmee een woningbouwopgave, die verdeeld is over veel woningbouwlocaties van beperkte omvang, en die in veel gevallen samenhangt met de herstructurering van het gebied. Limburg kent daarmee vooralsnog geen 'grootschalige woningbouwlocatie', zoals er momenteel 17 zijn aangewezen door het Rijk.
- Het gebiedsgericht invullen van het principe Water en Bodem Sturend bij ontwikkelingen in de bebouwde omgeving (zie ook perspectief 1). Hierbij is ook aandacht voor het aanpakken van hittestress, klimaatadaptatie en de vergroening van de leefomgeving.
- Het realiseren van een aantrekkelijke, sociale gezonde en veilige leefomgeving. Dit onder meer door het integraal oppakken van de diverse opgaven in de bebouwde omgeving, bijvoorbeeld door de realisatie van de Woondeal te koppelen aan het vergroten van de leefbaarheid in de bebouwde omgeving en aandacht voor het voorzieningenniveau (i.c.m. het versterken van de ruimtelijk-economische structuur, zie ook perspectief 2).
- Het leveren van een bijdrage aan de opwek van duurzame energie (zie perspectief 2).
- Ruimte voor stedelijke economie (onder andere werklocaties, logistiek en detailhandel).
- Verbetering bereikbaarheid zowel op nationaal niveau alsook het verbeteren van de bereikbaarheid van dorpen en buitenwijken van de steden (zie perspectief 2).
- Aandacht voor het behoud en (her)gebruik van cultureel erfgoed, inclusief (groene) monumenten.

Wat doen we in Limburg?

We werken aan een Limburgse aanpak bebouwde omgeving (LABO) waarmee we de opgaven in de bebouwde omgeving in samenhang met elkaar oppakken en deze opgave- en gebiedsgericht bekijken. Hierbij stellen we ons de vraag hoe we vanuit ruimtelijk perspectief bijdragen aan leefbare steden en dorpen. We kijken hierbij regio- en landsgrensoverschrijdend naar agglomeratieontwikkeling en leggen de verbinding tussen opgaven op het gebied van wonen en mobiliteit in combinatie met kansen voor andere ruimtelijke (en sociale) opgaven. Daarnaast is ook de verbinding tussen stedelijk en landelijk gebied hierbij van belang. Ook houden we hierbij rekening met het principe Water en Bodem sturend.

Voor de diverse opgaven in de bebouwde omgeving impliceert het principe Water en Bodem meer sturend dat de risico's van overstromingen en wateroverlast meer sturend zullen zijn bij locatiekeuze en inrichting. Om te voorkomen dat we ontwikkelingen (inclusief nieuwbouw) gaan realiseren op locaties waar we later spijt van krijgen. In het Programma WRL worden per stroomgebied voorkeursscenario's uitgewerkt die duidelijk maken waar dat het geval zal zijn. Als eerste worden deze voorkeursscenario's voor de stroomgebieden van de Geul, de Geleenbeek en de Roer opgesteld. Deze zullen eind 2025 gereed zijn. Tot dat moment moet op een verstandige wijze met nieuwe stedelijke ont-

wikkelingen omgegaan worden, zonder alles op slot te zetten. Door de Regionale Actietafel WRL is met de Limburgse gemeenten, Waterschap en de Provincie Limburg een aantal aanbevelingen geformuleerd om reeds voor de overgangperiode de actuele toegenomen overstromingsrisico's bij regionale wateren in de ruimtelijke afwegingsprocessen een plek te geven. Hiermee wordt het proces en de samenwerking tussen de regionale overheden op het aspect waterveiligheid en -overlast te versterken.

Provincie, gemeenten, corporaties, Waterschap en Rijk geven samen invulling aan de Woondeal. In afstemming met onder meer marktpartijen, zorgpartijen en Woonbond.

Met een Limburgse aanpak bebouwde omgeving geven we uitwerking aan de afspraken (tijdens het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving en Bestuurlijk Overleg MIRT) gemaakt in het kader van de Woondeal en werken we bouwstenen uit voor de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie voor de bebouwde omgeving. Hierbij zal 1) worden onderzocht of Limburg als een Grootchalige Woningbouwlocatie – middels intensivering van grootschalige OV-knooppunten (intercity stations) – een bijdrage kan leveren aan de additionele woningbouwbehoefte binnen en buiten de provincie; 2) een aanpak worden uitgewerkt voor stads- en dorpsranden; en 3) worden gekeken naar wijken en herstructureringsgebieden waarbij de leefbaarheidsopgave in de bestaande woonomgeving middels de hefboom van de Woondeal-projecten kan worden aangepakt. Onderstaand schetst kort een beeld van deze drie zaken.

1. Ontwikkeling grootschalige OV-knooppunten (intercity stations)

Door middel van de verdere ontwikkeling van grootschalige OV-knooppunten, is de ambitie om bij te dragen aan de woningbouwbehoefte van stedelijke gebieden direct buiten onze provinciegrenzen zowel in het buitenland (bijvoorbeeld het Ruhrgebied) en binnen Nederland, alsook binnen onze provincie. Denk bijvoorbeeld aan de Kop van Limburg (de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep en Bergen) die van oudsher bijdraagt aan de opvang van mensen die werken in de regio Arnhem-Nijmegen. Deze gemeenten maken onderdeel uit van de (door ABF gehan-

teerde) functionele woningmarktregio Nijmegen. Vanuit Midden-Limburg (in het bijzonder Weert en Nederweert) en Noord-Limburg kan, naast het invullen van de eigen woningbouwbehoefte en –ambities ook een bijdrage geleverd worden aan de opvang van de woningbehoefte Brainport Eindhoven (ruim 60.000 woningen in 20 jaar tijd). In Zuid Limburg grenst de Provincie aan Aken. Woningmarktontwikkelingen aan Duitse zijde, maar ook de groei van de RWTH, beïnvloeden de huisvestingsbehoeften en mogelijkheden in gemeenten als Vaals en Kerkrade. Daarnaast zijn deze grootschalige OV-knooppunten vaak om diverse redenen complexe gebieden met grote kansen om de kwaliteit te verbeteren en tegelijkertijd andere opgaven mee te laten koppelen die om die reden een integrale aanpak vragen. Hierbij is het belangrijk dat wonen, werken en bereikbaarheid in balans zijn.

De mogelijkheden waarover mensen beschikken om op afstand te kunnen werken, in combinatie met een minder overspannen woningmarkt, maken van heel Limburg een aantrekkelijk gebied om er te wonen. Dat vraagt, mede in het belang van de landelijke woonopgave, om goede (inter)nationale en regionale OV-verbindingen (zie hiervoor mobiliteit, 2.5).

Rondom de grootschalige OV-knooppunten (IC-stations. Zie kaart onderdeel Mobiliteit) liggen kansen voor verdichting. Aandachtspunt zijn de veiligheidsvraagstukken die hier spelen (ook in relatie tot de basisnet-discussie). Conform afspraak in het BO Leefomgeving wordt dit vraagstuk voor Zuid-Limburg nu nader verkend in het kader van NOVEX Zuid-Limburg. Ook voor Noord- en Midden-Limburg zal dit vraagstuk (als onderdeel van een Limburgse aanpak bebouwde omgeving) verkend worden. Hiermee verkennen we samen met het Rijk en de regio de mogelijkheden voor Limburg als een Grootchalige Woningbouw Locatie. Daarbij wordt onderzocht om gericht op de periode 2030 - 2040 economische ontwikkeling te combineren met grootschalige woningbouw en gebiedsontwikkeling en daarbij behorende voorzieningen. Uitkomsten hiervan kunnen worden opgenomen in het Ruimtelijk Arrangement.

2. Randen van steden en dorpen

Ook ontwikkelen we een aanpak voor het behouden en versterken van de leefbaarheid in steden en dorpen. Dat kan binnen de dorpen ('tussen kerk en café'). Deels gaat het om 'een straatje erbij' aan de rand van het dorp. De Omgevingsvisie Limburg biedt al ruimte voor enig maatwerk. In het Coalitieakkoord is aangekondigd de mogelijkheden te onderzoeken om voor kernen waar de leefbaarheid onder druk staat aan de randen van de bestaande bebouwde kern nieuwe woningbouw te realiseren in een brede mix. De Provincie gaat op korte termijn aan de slag met deze verkenning en onderzoekt daarbij ook de mogelijkheden om, vooruitlopend een actualisatie van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening, op een verantwoorde manier meer ruimte te kunnen bieden aan gemeenten. Dit sluit aan bij de resultaten van het ontwerp onderzoek Panorama Zuid-Limburg. Vanuit dit ontwerp onderzoek, wordt daarnaast aandacht gevraagd voor de leefbaarheid in stedelijk gebied in relatie tot de vele ruimtelijke claims die op het stedelijk gebied afkomen.

3. Wijken, herstructureringsgebieden

Limburg heeft een grote kwalitatieve opgave in de bestaande woningvoorraad met betrekking tot herstructurering en gebieden met diverse leefbaarheidsvraagstukken. De herstructurerings- en leefbaarheidsopgave kunnen gestimuleerd worden door middel van de inzet van de woondealprojecten (hefboom) en de inzet van het Provinciale Leefbaarheidsfonds, waarbij het matchen van nationale beleidskaders van belang is. Woningbouw en ontwikkeling van aanpalende gebieden kunnen hierbij een hefboom zijn om doorbraken mogelijk te maken op verschillende terreinen.

Hierbij is aandacht voor het bouwen van woningen in het betaalbare segment en voor specifieke doelgroepen (waaronder onder meer starters, woonurgenten en internationale werknemers) van belang. We leggen hierbij een verbinding met lopende processen zoals de integrale wijkaanpak voor de kwetsbare aandachtswijken met een lage sociaaleconomische status (de lage SES-wijken), evenals naar de ontwikkeling van leefbare en toekomstbestendige dorpen. De Provincie Limburg stelt een Leefbaarheidsfonds in, ondersteunend aan de brede integrale leefbaarheidsopgave.

Wat vragen we van het Rijk?

Het Rijk heeft aangegeven de beschreven aanpak te onderschrijven. We vragen commitment voor de gezamenlijke uitwerking van die aanpak door Rijk, Provincie en regio's/gemeenten en gebiedsgerichte, sectoroverstijgende cofinanciering om die aanpak ook daadwerkelijk tot uitvoering te brengen. Meer specifiek vragen we het Rijk hierbij om:

- Samenwerking tussen Rijk en Regio om de mogelijkheden van een Grootschalige Woningbouw Locatie te verkennen, de intensivering en dus beter benutten van OV-knooppunten (intercity) kan mogelijk een kans bieden om grootschalige woningbouw te realiseren en daarmee gebieden met grote druk op de woningmarkt te ontlasten. Verdichting rondom OV-knooppunten levert een bijdrage aan de additionele woningbouwbehoefte, de mobiliteitstransitie binnen én buiten de provincie en de regionaal economische structuurversterking.
- In het kader van NOVEX-gebied Zuid-Limburg: Directe betrokkenheid bij de verdere invulling van de verstedelijking in de band van Zuid-Limburg, die één-op-één moet lopen met (vernieuwingen en) ontwikkeling van openbaar vervoer.
- De projecten uit de Woondeal te gebruiken als hefboom voor de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van de bestaande woonomgeving (in brede zin: fysiek-ruimtelijk en sociaaleconomisch), zonder dat dit afbreuk doet aan de huidige planning en opgave zoals in de Woondeal afgesproken.
- Financiële stimuleringsregelingen woningbouw-, herstructurering en woonomgeving combineren/integreren in een gebiedsgerichte regeling, waarmee we efficiency bewerkstelligen in de aanvraag (bijvoorbeeld niet vier regelingen, maar één; met voldoende voorbereidingstijd en een realistische indieningstermijn), waarbij voor gemeenten met kleinere woningbouwplannen ook toegang moet zijn tot deze regelingen en waardoor we sneller kunnen komen tot realisatie bij de (her)ontwikkeling van woongebieden.
- In het voorstel van de Europese Commissie voor de Richtlijn bodemmonitoring (juli 2023) zijn 'mitigatieprincipes ruimtebeslag' opgenomen. Deze principes hebben als doel het beperken van een toename van ruimtebeslag voor bijvoorbeeld woningbouw ten koste van natuurlijke bodem zoals landbouwbodem. Vraag aan het Rijk is om in haar rol als EU-lidstaat in het verdere proces van totstandkoming van de richtlijn ervoor te zorgen dat de mitigatieprincipes ruimtebeslag ruimte laten voor regionale afweging.

Mogelijke reactivering militaire vliegbasis de Peel

Bijzonder aandachtspunt betreft de mogelijke reactivering militaire vliegbasis De Peel in Venray. Het kabinet heeft besloten te investeren in het versterken van de gereedheid, gevechtskracht en inzetbaarheid van de krijgsmacht. Daarvoor heeft Defensie meer ruimte nodig in Nederland om te vliegen met de F35. Vliegbasis De Peel is daarbij nadrukkelijk in beeld als mogelijke optie om ruimtegebrek op de overige vliegbases op te lossen. Deze afweging is, gelet op het geopolitieke belang, primair aan het Rijk, en zal in het kader van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie worden gemaakt, als onderdeel van de Nota Ruimte (zie Kamerbrief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, 5 juli 2023). Overigens zal de Provincie bij Defensie aandringen ook alle overige defensie activiteiten in en rondom Limburg mee te wegen in het Nationaal Programma, waaronder de NAVO locaties in Zuid-Limburg en de AWACS vliegbasis in Geilenkirchen.

De mogelijke reactivering van deze militaire vliegbasis heeft een brede negatieve impact op de leefbaarheid van een groot gebied in Limburg en Noord-Brabant, de waarde van bestaande woningen en de ontwikkelingsmogelijkheden voor nieuwe woningen, beperking van de mogelijkheden voor realisatie van windturbines, een verstoring effect op de natuur, waterbeheer en economie (onder meer ambities hippische regio) en toename van de stikstofuitstoot. De conclusie in het concept Ontwikkelperspectief voor NOVEX de Peel is dat het heropenen van de vliegbasis in geen van de scenario's een wenkend perspectief is omdat het een grote aanvullende druk zet om de andere nationale en regionale doelen in de volle omgang te realiseren.

Een doorvertaling van de ruimtebehoefte van Defensie in onze Omgevingsvisie en onze Programma's is pas aan de orde als de impact daarvan gekwantificeerd, als er een integrale afweging heeft plaatsgevonden en als afhankelijk van de uitkomsten van die afweging er een overeenkomst is tussen Rijk en Provincie over een samenhangend pakket van compensatiemaatregelen en mee-koppelkansen.

Wat vragen we van het Rijk?

- De ruimtebehoefte van Defensie heeft invloed op de andere Rijksdoelstellingen en op de regionale belangen en –opgaven. We willen dat het Rijk aantoont wat de negatieve impact van die ruimtebehoefte is op de leefbaarheid en de provinciale opgaven en tot een integrale afweging komt. We willen dat het Rijk, afhankelijk van de uitkomsten van deze afweging, ons compenseert voor de negatieve gevolgen en, indien de uitvoering van onze opgaven als gevolg van de reactivering van het militaire vliegbasis De Peel voor ons lastiger wordt, ons daarin tegemoet komt.
- We vragen aan het Rijk om conform afspraak gemaakt in het BOL hierover afstemming te hebben tussen de meest betrokken bewindspersonen, met oog op een integrale afweging, en de resultaten daarvan terug te koppelen richting regio.

Bijlagen

1. Ontwerpende onderzoeken
2. Opgaven fysiek domein
3. Geformuleerde doelen
4. Vragen startpakket
5. Verantwoording proces en data gebruik
6. Bouwstenen en bronnenoverzicht

Bijlage 1

Ontwerpende onderzoeken

Een overzicht van de
ontwerpende onderzoeken
als bouwsteen.

- 1   Ontwerpend onderzoek
     Noord-Limburg West
- 2   Ontwerpend onderzoek
     Noord-Limburg Oost
- 3   Ontwikkelperspectief NOVEX de Peel
- 4   Ontwerpend onderzoek Midden-Limburg
- 5   Panorama Zuid-Limburg

Ontwerpend onderzoek Noord-Limburg West

Pilot gebiedsgerichte aanpak tussen Peelvenen en Maavallei. Een ontwikkelperspectief voor de ontginningsgebieden in Noord-Limburg.

De Regio Noord-Limburg besloot in het voorjaar 2022 door middel van ontwerpend onderzoek een wenkend ontwikkelperspectief te laten schetsen voor het gebied in 2040, met als vertrekpunt het DNA en de historie van het gebied. Het ontwikkelperspectief 1.0 biedt een narratief voor het pilotgebied en bevat sturende (ontwikkel)principes om als regio en regio-gemeenten inkleuring te geven aan de ambitie om in 2040 de gezondste regio van Nederland te zijn. Waar de transitieopgaven, als ze sectoraal worden opgepakt, een bedreiging kunnen vormen om die ambitie waar te maken, legt het ontwikkelperspectief juist een wenkend perspectief bloot. Het ontwikkelperspectief richt zijn blik op de hele regio, maar kent zeker ook lokale nuances. Want zoals uit de analyse blijkt, kent ieder deelgebied zijn specifieke opgaven en kansen om bij te dragen aan de ambitie. Juist die lokale nuances helpen om zo goed mogelijk aan te sluiten op het DNA van het gebied én om de drie gemeenten bouwstenen op maat te bieden voor toekomstige ontwikkeltrajecten, zoals de gemeentelijke omgevingsvisies en Omgevingsprogramma's. Het is daarmee ook nadrukkelijk een 'ontwikkelperspectief 1.0' om de gemeenten, regio, provincie en stakeholders later voldoende ruimte te geven voor een constructieve dialoog en toekomstige verbinding met lokale en regionale (omgevings)beleidstrajecten.

Het ontwerpend onderzoek Noord West betreft een 'pilot gebiedsgerichte aanpak'. In de aanpak is gekozen voor het leggen van de focus op vier transitieopgaven (landbouw, natuur, water en energie).

Ontwikkelperspectief voor de ontginningsgebieden in Noord Limburg

Ontwerpend onderzoek Noord-Limburg Oost

Het Ontwerpend Onderzoek voor Noord Limburg Oost wordt momenteel opgestart met PHO Ruimte als opdrachtgever.

De kernvraagstukken en hoofdopgaven voor dit deelgebied, water/klimaat, natuur, landbouw en energie, zijn vergelijkbaar met de opgaven in de ontginningsgebieden, zij het in een andere mate en onderlinge samenhang. De leefbaarheidsvragen voor de kernen in dat landelijk gebied, de waarde van de vrijetijdseconomie en de vraagstukken die samenhangend met de Maas (Maasroute en hoogwaterveiligheid) maken onlosmakelijk onderdeel uit van deze transitievraag.

De aanbesteding voor het Ontwerpend Onderzoek loopt en hierin wordt de volgende kernvraag gesteld:

“Kom tot een perspectief voor een ontwikkeling (een ‘narratief’) voor dit gebied, dat toegesneden is op de identiteit van het gebied dat richting geeft aan onze ambitie om fysiek-ruimtelijke en sociaal-economische vraagstukken in goede verbinding en in onderlinge samenhang aan te pakken, waarbij de programmalijnen aansluiting zoeken bij de eigenheid en identiteit van het gebied en we maximaal kunnen inzetten op meervoudig ruimtegebruik”.

De verwachting is dat de resultaten uiterlijk Q4 2024 opgeleverd zullen worden.

Ontwikkelperspectief NOVEX de Peel

In de Peel komen veel opgaven samen die om een oplossing vragen, elkaar beïnvloeden en ruimte vragen. Denk aan de landbouw- en energietransitie, aanpak van droogte, verbeteren van natuur en waterkwaliteit, leefbaarheid, verstedelijking, economische vitaliteit, beschikbaarheid van voorzieningen en reactivering van vliegbasis de Peel. Opgaven van zowel regionaal, provinciaal als nationaal belang. Dit heeft ertoe geleid dat het Rijk in het Programma NOVEX (2022) de Peel heeft aangewezen als NOVEX-gebied. Dit zijn gebieden waar de nationale opgaven dusdanig stapelen dat een gebiedsgerichte aanpak en prioritering van nationale opgaven noodzakelijk is om tot een richtinggevende koers voor de toekomst te komen. Met de Peel als NOVEX-gebied wordt ingezet op een gezamenlijke gebiedsgerichte regie op deze samenkomende opgaven.

Het ontwikkelperspectief dat in dit kader is opgesteld is het eerste resultaat van deze gezamenlijke gebiedsgerichte aanpak en is in opdracht van stuurgroep NOVEX De Peel, waarin rijk en regio samen optrekken, gemaakt. De betrokken overheden – 2 provincies, 2 waterschappen, 18 gemeenten en LNV & BZK mede namens andere departementen – willen hiermee samen de koers uitzetten.

Het ontwikkelperspectief NOVEX de Peel is in ontwikkeling en naar verwachting in het tweede kwartaal van 2024 gereed. Na besluitvorming voor het vrijgeven van een versie ten behoeve van sondering met partners door de stuurgroep in december 2023 zal bepaald worden of/op welke wijze het kaarbeeld als bouwsteen voor het Ruimtelijk Voorstel alsnog kan worden opgenomen.

Ontwerpend onderzoek Midden-Limburg

Bij het Ontwerpend Onderzoek Midden-Limburg kijken de gemeenten en de Provincie Limburg gezamenlijk naar de regio. Waar staan we? Wat kunnen we verwachten? En waar willen we naartoe?

Een belangrijke conclusie hierbij zijn de verschillen tussen de zeven gemeenten. Dit wil niet zeggen dat de gemeenten niets met elkaar te maken hebben. Dit onderscheid betekent juist dat de gemeenten elkaars kwaliteiten nodig hebben. Hetgeen ook voor de toekomst geldt.

In een grove verdeling zijn vier verschillende zones geconstateerd. Het (stedelijk) gebied rondom Weert en Nederweert en de Maaszone zijn er hiervan twee. Daarnaast zijn daar tussenin en ten oosten van de Maaszone meer rurale gebieden. Deze diversiteit van deze vier zones vraagt om de verschillende economische dragers te benutten. Eveneens een belangrijke conclusie bij het Ontwerpend Onderzoek Midden-Limburg is dat een gezond bodem- en watersysteem hierbij leidend moet zijn. Dit zijn belangrijke conclusies voor de toekomst van Midden-Limburg.

Momenteel worden de conclusies en bevindingen van Ontwerpend Onderzoek Midden-Limburg onder elkaar gezet. Daarna kan dit gebruikt gaan worden om (gemeente)grensoverschrijdend aan de slag te gaan met ruimtelijke opgaven en vraagstukken.

Legenda

- Overstapsgebieden N2000: extensiveren landgebruik
- Concurrerende, middelgrote kernen, zanddorpen, Maassdorpen
- Kernen in parasehoer langs de Maas
- Ruimte voor groei
- Landschap toegankelijk door rijmzage bereikbaarheid
- Economische as
- Economische drager
- Delta Rijn corridor-ontwikkeling
- Bedrijfsnetten
- Transformatie bedrijfsreinen naar compact en groen
- Ontwikkelen eigen identiteit en gebruik van de Maasplassen conform: XXX
- Landschap gericht op natuurbeleving i.c.m. landbouw
- Plantaardige bobased landbouw
- Multifunctionele landbouw
- Hydrologische bufferzones (bij n.natuurpareis)
- Beekdalen met ruimte voor beekdalbrede beaads.
- Inzetten op publieke- en transport Maas
- Natuurontwikkeling/bossenstrategie
- Reventie nabij Maas
- Aanlager duurzame water- en energie cluster
- IJzaren Rijn
- (Nieuw) station
- Verbreding spoor

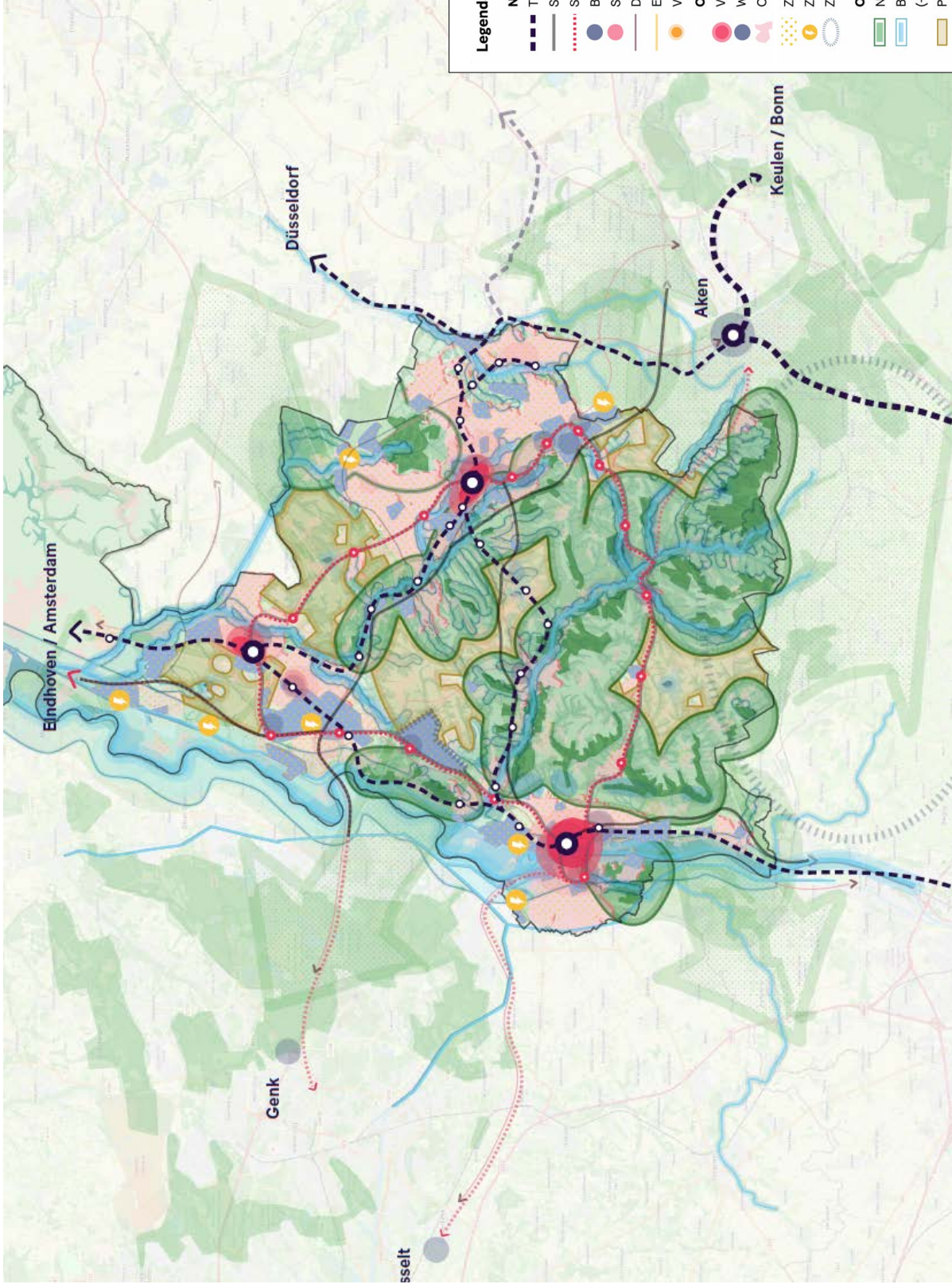
Concept ontwikkelperspectief Midden Limburg

Panorama Zuid-Limburg

Panorama Zuid-Limburg is uitgevoerd in samenwerking tussen Rijk en regio (met een projectgroep bestaande uit gemeenten, Stadregio Parkstad Limburg en de Provincie Limburg). Het eindresultaat is tot stand gekomen via een intensief ontwerp-proces, waarin op basis van afwisselend onderzoeken en ontwerpen met steeds meer nauwkeurigheid een steeds scherper toekomstbeeld is ontstaan.

Met Panorama Zuid-Limburg is een bouwsteen voor een toekomstperspectief in Zuid-Limburg in 2050 ontwikkeld waarin de belangrijkste ruimtelijke opgaven bij elkaar zijn gebracht. Uitgangspunt hierbij vormde bestaand ruimtelijk beleid zoals in onder meer de nationale en provinciale omgevingsvisies is vastgelegd. Panorama Zuid-Limburg gaat vervolgens een stap verder door de relevante ruimteclaims als gevolg van het ruimtelijk beleid te verbeelden en op een integrale wijze te combineren tot een toekomstbeeld. Hierdoor zijn (nog te maken) ruimtelijke keuzes scherper in beeld gekomen, en daarmee ook een vijftal ruimtelijke schuurpunten en onderzoeksvragen. Ook is de positie van de regio in het grotere geheel aangescherpt.

www.limburg.nl/panoramazuidlimburg

Discussiekaart totaalkaart synthesepectief

Bijlage 2

Opgaven fysiek domein

Overzicht van alle opgaven in het fysieke domein, inclusief duiding van ruimtelijke impact.

Opgaven in het fysieke domein

Bouwsteen voor het Ruimtelijk Voorstel Limburg op basis van een analyse van NOVI, Omgevingsvisie Limburg, nationale en provinciale programma's

Wat betekenen die opgaven voor de ruimte?

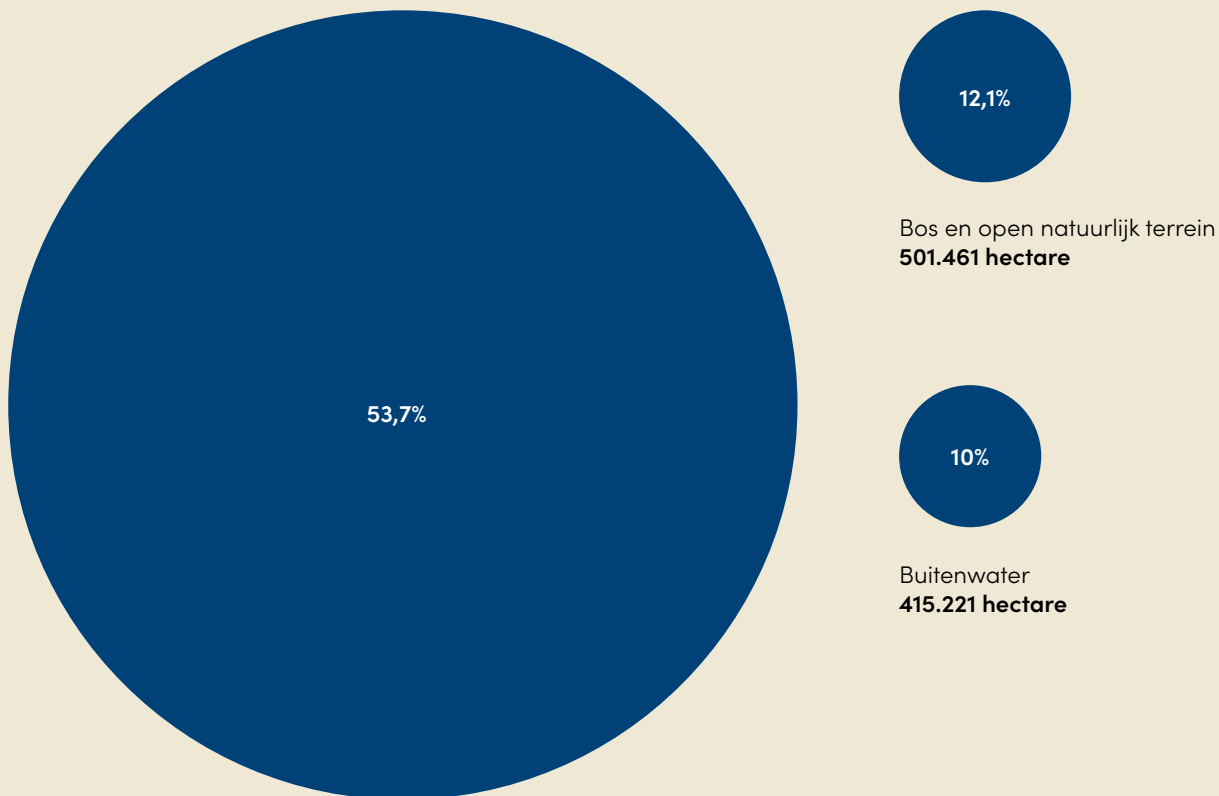
De ruimtelijke impact ervan is heel verschillend. Het gaat om meer dan alleen ruimteclaims.

1. Nieuwe ruimteclaims (afhankelijk van gekozen tijdshorizon, die nu per sector sterk uiteenloopt, vaak tot 2030 soms al met een vooruitblik naar 2040)
2. Herbenutting ruimte die vrij komt door verdwijnen van functies (bv agrarische bedrijvigheid) of gebruik latente ruimte
3. Ruimtelijke beperkingen aan inrichting en gebruik van gebieden als bijdrage aan de oplossing van omgevingsvraagstukken (i.c.m. maatregelen bij de bron), voorbeelden:
  - Natura2000-gebieden, Natuurnetwerk Limburg en beken met buffer/overgangszones daaromheen (vanwege kwetsbaarheid voor stikstof/ nitraat)
  - Beekdalen en gebieden rond de Maas (uit oogpunt waterveiligheid)
  - Grondwaterbeschermingsgebieden (uit oogpunt bescherming drinkwaterkwaliteit)
  - Gebieden rondom industrie, wegen, vaar- en spoorwegen, windturbines en buisleidingen (vanwege externe veiligheidsrisico's, geluid en trillingen)
  - Gebieden rondom luchthavens (i.v.m. impact vliegbewegingen en radarsystemen)
4. Ruimtelijke impact van verbindingen (infrastructuur, energie-infrastructuur, digitaal netwerk): ruimteclaims voor uitbreidingen, reserveringsstroken, structurerend effect voor ontwikkeling nieuwe functies (vooral rondom knooppunten)
5. Meervoudig ruimtegebruik/ concentratie van functies, bv ter vergroting van leefbaarheid in stedelijk gebied
6. Wederzijdse beïnvloeding van functies in de ondergrond (bv drinkwaterwinning versie geothermie)

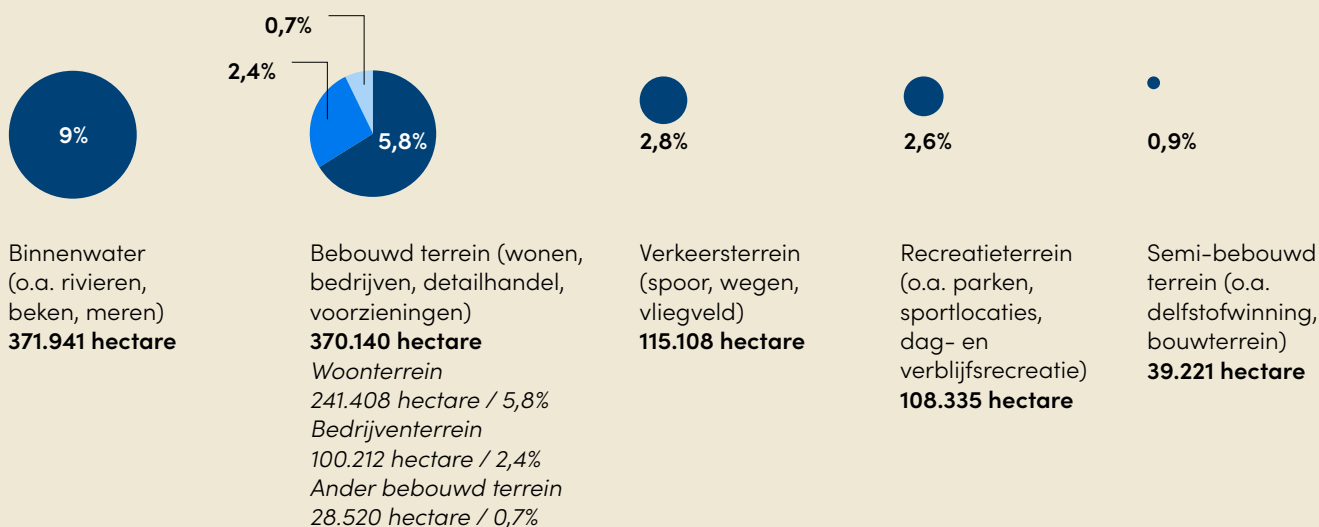
Huidige ruimteverdeling

Hieronder is een overzicht opgenomen van de huidige verdeling van de ruimte in Nederland en in Limburg over verschillende functies. De cijfers zijn afkomstig van CBS en dateren uit 2017.

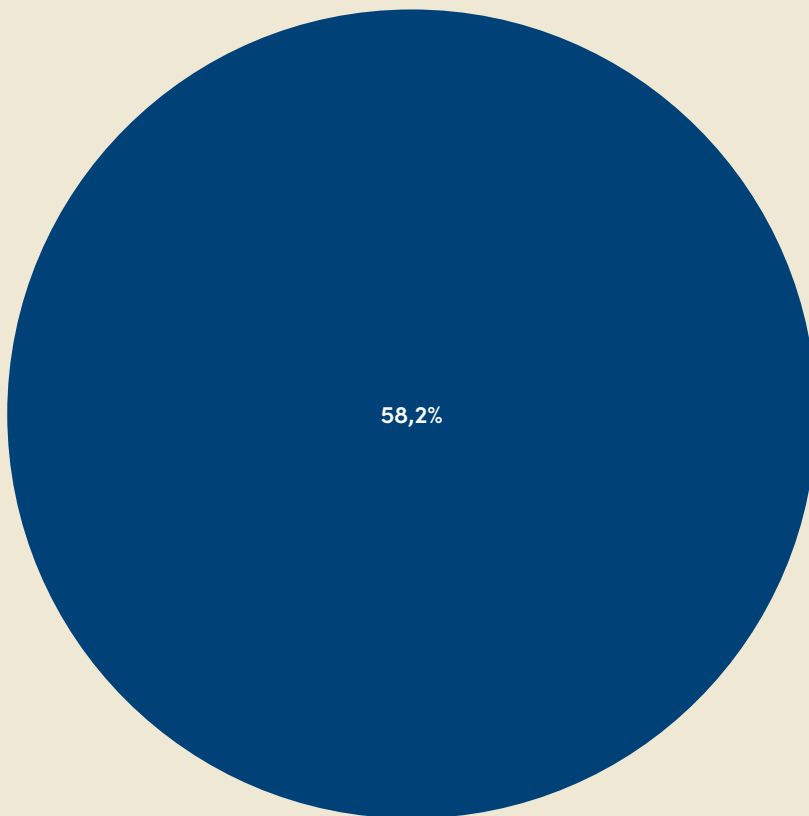
Bodemgebruik Nederland 2017 / Totale oppervlakte 4.154.302 hectare

Agrarisch terrein (agrarisch & glastuinbouw) 2.230.445 hectare

Bodemgebruik Limburg 2017 / Totale oppervlakte 220.950 hectare

3,6%

Verkeesterrein
(spoor, wegen, vliegveld)
8.021 hectare

3,4%

Recreatieterrein
(o.a. parken, sportlocaties,
dag- en verblijfsrecreatie)
7.553 hectare

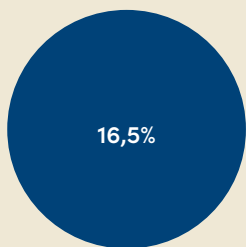
2,9%

Binnenwater
(o.a. rivieren, beken, meren)
6.500 hectare

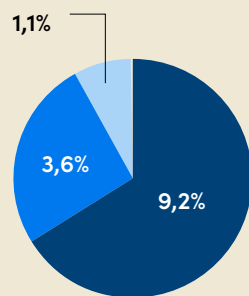
1,5%

Semi-bebouwd terrein
(o.a. delfstofwinning, bouwterrein)
3.228 hectare

Agrarisch terrein (agrarisch & glastuinbouw)
128.529 hectare

Bos en open natuurlijk terrein
36.564 hectare

Bebouwd terrein
(wonen, bedrijven, detailhandel,
voorzieningen)
30.555 hectare
13,9% bestaand uit
Woonterrein
20 267 hectare / 9,2%
Bedrijventerrein
7 914 hectare / 3,6%
Ander bebouwd terrein
2 374 hectare / 1,1%

(Nieuwe) ruimteclaims

Vanuit verschillende functies is er een vraag om extra ruimte, veelal gespecificeerd voor de periode tot 2030. Die ruimteclaims zijn hieronder weergegeven. Het gaat om indicaties. De mate waarin we daadwerkelijk plek kunnen bieden aan deze aanvullende vraag, moet in de meeste gevallen nog nader afgewogen worden.

Ruimtelijke functie	Extra behoefte	Ruimteclaim (bruto ha) indicatief	Tijd-horizon	
natuur en bos	toename areaal NNN	1.300	2027	Taakstelling benoemd in LPLG 1.000 ha nog te verwerven van de 1300 in te richten ha
	extra riviernatuur t.b.v. ecologische hotspot Grensmaas	pm		In de adviezen in het kader van de Programmatische aanpak grote wateren (PAGW) wordt uitgegaan van 3.000 ha; in 2024 wordt een pré-verkenning uitgevoerd
	extra areaal t.b.v. de 30%-VHR opgave	pm	2030	nader te bepalen
	3.500 ha o.g.v. bossenstrategie/ LAB	3.500		Zoveel mogelijk in NNN
groenblauwe dooradering	50% van de opgave voor 2050	2.700	2030	Gedeeltelijke overlap met andere ruimteclaims, bv bossenstrategie
	toename van 5.73% (van het areaal landelijk gebied excl. NNN) nu naar 10%	5.400	2050	
zon-op-veld		pm	2030	Op basis van (voortgang) van het RES-bod 1.0 NM-Limburg en RES-bod 1.0 Z-Limburg is de inschatting dat dit nog om een areaal van 450-625 ha gaat; dit betreft deels zon-op-landbouwgrond (trede 4 zonneladder). combinatie met andere functies (trede 2 en 3 zonneladder) vraagt extra ruimte. De consequenties van de beoogde aanscherping van de zonneladder (Coalitieakkoord en gewijzigd rijksbeleid) is hierin niet verwerkt, dit kan leiden tot neerwaartse bijstelling van de ruimteclaim
ruimte voor nationale energie-infrastructuur in Limburg	energieinfrastructuur (direct ruimtegebruik), batterijopslag en conversie	260	2030	Uit ontwerp Programma Energie Hoofdstructuur
bedrijventerreinen		0	2030	Conform POVI (met regionale/ lokale verschillen)
		pm	2035	Op basis van de al vele jaren gehanteerde methode om ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen te bepalen, is de inschatting dat dit gaat om een behoefte van 600-750 ha bruto. Te realiseren deels via herstructurering bestaand areaal, deels pijlijnprojecten.
landbouw	ambities/opgaven LPLG	pm		Ontwikkeling ruimtebehoefte landbouw afhankelijk van: <ul style="list-style-type: none"> • marktontwikkelingen • extra ruimtebehoefte i.v.m. transitie naar kringlooplandbouw • impact sanering/stoppers (voorkeur voor herinvulling vrijkomende grond met andere landbouw) ontwikkelingen met een meer industrieel karakter kunnen mogelijk op bedrijventerreinen gesitueerd worden (agglomeratielandbouw cf POVI)
woningen	per saldo toevoeging 16.850 woningen	840	2030	26.550 nieuwe woningen; daarnaast zullen er naar verwachting 9.700 woningen gesloopt moeten worden. Incl. woonomgeving wordt zeer indicatief uitgegaan van een dichtheid van 20 woningen per ha. De ruimtevraag kan beperkt worden door verdichting bestaand bebouwd gebied.
	incl. extra ambitie van 20.000 woningen	1.840	2030	Incl. woonomgeving wordt zeer indicatief uitgegaan van een dichtheid van 20 woningen per ha. De ruimtevraag kan beperkt worden door verdichting bestaand bebouwd gebied.

Bijlage 3

Geformuleerde doelen

Herkomst, status en zwaarte
van de in het Ruimtelijk
Voorstel geformuleerde
doelen

Toelichting

Het overzicht is nog in opbouw. Op onderdelen is nog verdere precisering, aanvulling en check (o.m. op impact inwerkingtreding Omgevingswet) nodig.

Steeds wordt het meest concrete document benoemd waarin het doel is vastgelegd. Veel doelen zijn een concretisering van opgaven en belangen benoemd in Nationale Omgevingsvisie (NOVI) of Provinciale Omgevingsvisie (POVI). De NOVI vermelden we om die reden nergens, de POVI vermelden we alleen als er geen verdere uitwerking aan het doel is gegeven of bij programma's die een uitwerking vormen van de POVI en door Gedeputeerde Staten (GS) zijn vastgesteld.

De vier kolommen onder status/ zwaarte kennen een aflopende zwaarte, aflopend van EU-richtlijn of nationale wet tot aanbeveling/advies (ambtelijk of door onderzoeksinstituut). Alleen de zwaarste is steeds aangekruist. Enige uitzondering is als er een expliciete bestuursafpraak met het Rijk is afgesloten, die wordt dan wel vermeld. Bij de genoemde bestuursafspraken kunnen soms voorbehouden gemaakt zijn t.a.v. randvoorwaarden nodig om tot effectuering van de betreffende afspraken te komen. Die zijn niet specifiek vermeld.

Doel	Europa	Rijk
completering Natuur Netwerkwerk Limburg met 1.300 hectare (met oog op versterken en verbinden natuur/ leefgebieden)	VHR	NLPG/ Natuurprogramma
realisatie 3.500 hectare nieuw bos revitalisering 20.000 hectare bos	EU Bossenstrategie	NPLG Bossenstrategie
realisatie nieuwe riviernatuur in Grensmaas-Maasvallei (hotspot PAGW; ecologische systeemopgave gaat uit van 3.000 ha)		PAGW
hydrologische condities voor de Natura 2000-gebieden op orde brengen in 2027 (waterkwantiteit en -kwaliteit)	VHR/ KRW	NPLG
30% natuurherstel VHR in 2030	VHR	NPLG/ Natuurprogramma
toename groenblauwe dooradering tot 10% landelijk gebied in 2050 (10% in 2030 in prioritare gebieden)	VHR	NPLG
klimaatbestendige inrichting landelijk gebied		NPLG WBS Deltaprogramma
aanpak wateroverlast langs Maas		HWBP (Rijk + waterschappen)
aanpak wateroverlast langs regionale wateren		Waterwet Eindadvies beleidstafel wateroverlast en hoogwater WBS
beter vasthouden water ten behoeve van droogte		Eindrapport beleidstafel droogte WBS
verbetering waterkwaliteit (chemie, o.a. nitraat, fosfor, gewasbeschermingsmiddelen, en ecologie) en grondwaterkwantiteit	KRW Nitraatrichtlijn Derogatie-besluit	Wet milieubeheer 7e Actieprogramma nitraat
3 kton reductie ammoniak	VHR	Wsn NPLG
vermindering belasting grond- en oppervlaktewater met nutriënten	KRW VHR Nitraatrichtlijn EU Richtlijn stedelijk afvalwater	Meststoffenwet Omgevingswet
broeikasgasreductie 0.3 Mton CO2 (veehouderij, akkerbouw, natuur, bos)	Europese Klimaatwet LULUCF-verordening	NPLG Klimaatwet
bescherming drinkwaterwinning	KRW	Wet milieubeheer
verhogen organisch stofgehalte bodem		Nationaal programma landbouwbodems WBS NPLG
verbetering koolstofvastlegging in bos en natuur		Klimaatwet
borgen landschappelijke kwaliteit		
bieden perspectief landbouwbedrijven		

Provincie*	Status/ zwaarte aflopend >> EU-richtlijn nationale wet	bestuurs-afpraak	bestuurlijke ambitie	ambtelijke aanbeveling/ advies
POVI (PS) LPLG (GS) Natuurprogramma (GS)	VHR	Natuur Pact		
POVI (PS) LPLG (GS) Limburgse aanpak bossen (GS)	EU-Natuur-herstelwet Klimaatwet	Klimaat Akkoord		
POVI (PS) LPLG (GS)				x
POVI (PS) Provinciaal waterprogramma (PS; onder Omgevingswet GS) LPLG (GS)	KRW VHR Wet Milieu-beheer/ Omgevingswet			
POVI (PS) LPLG (GS)	VHR			
POVI (PS) LPLG (GS)		Klimaatakkoord/ aanvalsplan versterking landschappelijke identiteit via landschapselecties		
Provinciaal waterprogramma (PS; onder Omgevingswet GS)			x	
Provinciaal waterprogramma (PS; onder Omgevingswet GS)	Waterwet			
Provinciaal waterprogramma (PS; onder Omgevingswet GS)	Waterwet Omgevingsverordening **	X (boven-wettelijke maatreg.)		
Provinciaal waterprogramma (PS, onder Omgevingswet GS) LPLG (GS)				
POVI (PS) Provinciaal waterprogramma (PS; onder Omgevingswet GS) LPLG (GS)	KRW Wet Milieu-beheer/ Omgevingswet			
POVI (PS) LPLG (GS)	VHR (herstel N2000)			
Provinciaal water-programma (PS, onder Omgevingswet GS) LPLG (GS)	KRW VHR Nitratrichtlijn Richtlijn stedelijk afvalwater			
LPLG	Klimaatwet	Klimaat-akkoord		
Provinciaal waterprogramma (PS; onder Omgevingswet GS) LPLG	KRW			x
POVI (PS) LPLG (GS)	Klimaatwet	Klimaat-akkoord		
POVI (PS) Programma Landschap (GS) LPLG (GS)				
LPLG (GS)				

Doel	Europa	Rijk
aanpak vrijkomende agrarische bebouwing		
<p>versterken, verzwaren, uitbreiden en ombouwen bestaande energienetwerken of aanleg nieuwe (elektriciteit, aardgas/ CO2/ waterstof, warmte) Limburg goed aanhaken op (inter)nationaal energie-netwerk (DRC, 380KV, Waterstofnetwerk, VAWOZ)</p> <p>nieuwe energie-infrastructuur goed ruimtelijk inpassen, waarbij veiligheid en gezondheid geborgd zijn</p> <p>2,533 TWh duurzame elektriciteitsopwek voor 2030</p>	Parijs Fit-for-55	<p>Programma Energie- hoofdstructuur MIEK</p> <p>Klimaatakkoord/ Klimaatwet NP RES</p>
<p>beschikbaarheid voldoende werklocaties van de juiste kwaliteit, bereikbaarheid en met aansluiting op energienet</p> <p>faciliteren beoogde transitie naar een circulaire economie</p>		<p>Programma Ruimte voor Economie</p> <p>Programma Ruimte voor Economie NP Circulaire Economie</p>
verbetering kwaliteit en toegankelijkheid openbaar vervoer		
verbetering bereikbaarheid op nationaal niveau		
verbetering grensoverschrijdende spoorverbindingen, in combinatie met afspraken over ondersteunende systemen (concessies, ticketing, veiligheid e.d.)		
bevorderen langzaam verkeer (onder meer fiets)		
verbetering bereikbaarheid dorpen en buitenwijken van de steden		
op orde houden basisnetwerk voor logistieke stromen, doorontwikkeling logistieke knooppunten Venlo-Venray en Sittard-Geleen-Stein als cruciale knooppunten in Goederenvervoer-corridor ZO-Nederland		
op peil houden, waar nodig verbeteren leefbaarheid, gezondheid, veiligheid en duurzaamheid mobiliteit		
realisatie 13.000 laadpalen in Limburg in 2030		Nationale agenda laad- infrastructuur
realisatie 26.550 woningen t/m 2030, met ambitie voor realisatie nog eens 20.000 woningen; opgave ligt voor het grootste deel in sociale huur, middenhuur en betaalbare koop		Nationaal programma woningbouw
gebiedsgericht invullen principe Water en Bodem sturend bij ontwikkelingen in de bebouwde omgeving, met aandacht voor aanpakken hittestress, klimaatadaptatie en vergroening leefomgeving		WBS
realiseren aantrekkelijke, sociale gezonde en veilige leefomgeving; omvat aandacht voor het voorzieningenniveau		
ruimte voor stedelijke economie (onder andere werklocaties, logistiek en detailhandel)		Programma Ruimte voor Economie
ontwikkeling plattelandseconomie		
behoud en (her)gebruik van cultureel erfgoed, inclusief (groene) monumenten		Visie Erfgoed en Ruimte

* voor een enkel thema zijn hier ook regionale visies genoemd waarin de POVI is geconcretiseerd

** doelen t.a.v. overstromingsrisico regionale wateren bindend vastgelegd in provinciale Omgevingsverordening

Provincie*	Status/ zwaarte aflopend >> EU-richtlijn nationale wet	bestuurs- afpraak	bestuurlijke ambitie	ambtelijke aanbeveling/ advies
POVI (PS) LPLG				
POVI (PS) PMIEK (GS)	Wet collectieve Warmte	afspraken MIEK		
POVI (PS) RES'en (regionaal)		afspraken RES'en	x	
POVI (PS) regionale visies werklocaties		GRIP	x	
POVI (PS)		NOVEX ZL	x	
POVI (PS) Mobiliteitsplan Limburg (PS)	Wet Personen-voervoer		x	
POVI (PS)		MIRT	x	
POVI (PS) Mobiliteitsplan Limburg (PS)		MIRT	x	
POVI (PS) Mobiliteitsplan Limburg (PS)			x	
			x	
POVI (PS) Mobiliteitsplan Limburg (PS)		BO Goederenvervoer- corridor	x	
POVI (PS)		Klimaat Akkoord	x	
RAL			x	
POVI (PS) reg. woonvisies/ programma's		Woondeal		
			x	
POVI (PS)			x	
POVI (PS) regionale visies werklocaties			x	
			x	
POVI (PS)	Erfgoedwet / Omgevingswet			

Bijlage 4

Vragen startpakket Limburg

Schematisch overzicht van vragen van het Rijk aan de Provincie in het Startpakket, met aanduiding van de wijze van verwerking in het Ruimtelijk Voorstel.

<p>1 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:</p>	<p>We vragen de provincies om Ruimtelijke Kwaliteit mee te nemen in de uitwerking van de vragen uit dit startpakket en om in de argumentatie bij het inpassen van de verschillende ruimtelijke opgaven aan te geven op welke manier een gedragen balans is gevonden tussen belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.</p>
<p>Antwoord Provincie Limburg</p>	<p>In Limburg betrekken wij ruimtelijke kwaliteit vanzelfsprekend bij de aanpak van ruimtelijke vraagstukken. In de POVI hebben wij hierover de volgende ambitie verwoord (hoofdstuk 15.2): "We willen de kenmerkende kwaliteiten en afwisseling van het Limburgse landschap behouden en versterken in combinatie met de ruimtelijke opgaven en transities die spelen. De uitdaging is, om met het landschap als drager, kwaliteit toe te voegen aan de verschillende transitieopgaven in onze Provincie. Ruimtelijke kwaliteit zien wij hierbij als; de goede functie op de goede plek en op de goede manier ingepast in de omgeving. Vertrekpunt is de drie-eenheid gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Leidende principes zijn daarbij het bevorderen van de complementariteit tussen het platteland en stedelijke kernen en het benutten van grensoverschrijdende kansen. Wij faciliteren niet alleen ontwikkelingen, maar werken via deze ontwikkelingen systematisch aan de verbetering van de omgevingskwaliteit. Met als doel een beter functionerend, duurzamer en mooier Limburg."</p>
<p>2 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:</p>	<p>We vragen tevens om ontwerp structureel in te zetten om slimme functiecombinaties en strategieën te ontwikkelen, belangen vroegtijdig bijeen te brengen en een breed draagvlak te ontwikkelen.</p>
<p>Antwoord Provincie Limburg</p>	<p>Als uitwerking van de POVI zetten wij per regio ontwerpende onderzoeken in als hulpmiddel om tot een goede afweging te komen van de veelheid aan ruimteclaims van alle maatschappelijke opgaven en ambities. Als Provincie Limburg zetten we ontwerpend onderzoek dus bovenal in om ruimtelijke consequenties inzichtelijk te maken, om deze consequenties onderling te wegen en om het zoeken naar oplossingen middels ruimtelijk ontwerp. Inmiddels zijn de ontwerpende onderzoeken voor de westzijde van Noord-Limburg en voor Zuid-Limburg reeds afgerond, is die voor Midden-Limburg in volle gang en wordt die voor de oostzijde van de regio Noord-Limburg opgestart. Daarmee dekken deze ontwerpende onderzoeken de hele provincie. Het opstellen van deze ontwerpende onderzoeken gebeurt in samenwerking met de regio's.</p> <p>In het Ruimtelijk Voorstel gaan we onder de kop 'Bouwstenen' in op de wijze waarop het voorstel tot stand is gekomen en de diverse in Limburg uitgevoerde ontwerpende onderzoeken vormen daar onderdeel van.</p>
<p>3 Vraag vanuit het Rijk in startpakket NOVEX:</p>	<p>We vragen de provincies Water en Bodem Sturend te laten zijn in de afwegingen bij ruimtelijke planvorming en in de argumentatie aan te geven hoe ruimtelijke plannen zijn afgestemd op de staat en de kwaliteit van de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water. In de Kamerbrief Water en Bodem Sturend zijn structurerende keuzes opgenomen, en al duidelijk gemaakt welke keuzes voor welk type gebieden het meest relevant zijn. Geef in alle drie de perspectieven aan hoe de relevante structurerende keuzes worden betrokken bij de uitwerking van de perspectieven.</p>
<p>Antwoord Provincie Limburg</p>	<p>De voor Limburg relevante structurerende keuzes, zoals beschreven in de Kamerbrief zijn: 1) herstel sponswerking bodem, 2) verhogen grondwaterpeilen, 3) inzet op grootschalig herstel beekdal en 4) beperken grondwateronttrekkingen rond Natura 2000-gebieden. Deze vier maatregelen zijn in het NPLG opgenomen als uit te werken onderwerpen in de gebiedsprogramma's en vinden hierdoor hun doorvertaling in het concept LPLG. In het LPLG worden de volgende maatregelen en instrumenten benoemd voor de verbetering van waterkwaliteit en -kwantiteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Herstel van de sponswerking (ook in haarvaten) door vernatting middels verhogen van het grondwaterpeil en beperken van grondwateronttrekkingen; • Beekdalbrede benadering – daar waar ruimte ontstaat – zones rondom beken gebaseerd op gebiedsgerichte bronnenanalyse; • Verminderen concentraties van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen bijvoorbeeld door evenwichtsbemesting, bodemverbetering. <p>In Limburg wordt via het programma 'Waterveiligheid en Ruimte Limburg' (WRL) gewerkt aan het tegengaan van wateroverlast. Dit programma kent een verdere uitwerking van de opgaven rondom het tegengaan van wateroverlast en het verbeteren van de waterveiligheid in het regionale watersysteem. Zoals beschreven in het Ruimtelijk Voorstel ondersteunen we de lijn van het Rijk om bij afwegingen de aspecten water en bodem sterker dan voorheen mee te wegen. Dat kan overigens nooit leiden tot een eenzijdige afweging. In het Ruimtelijk Voorstel staat onder perspectief 1, deels ook bij perspectief 3 wat wij in Limburg doen om invulling te geven aan de bovengenoemde vraag uit het startpakket en welke vragen wij hieromtrent hebben aan het Rijk.</p>

4	<p>Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:</p>	<p>We vragen de provincies om invulling te geven aan de concrete doelen en keuzes uit Water en Bodem Sturend, het NPLG en de Kamerbrief Toekomst Landbouw, in samenhang met elkaar, inclusief de combinatiemogelijkheden met andere opgaven, en in de context van een perspectief voor het gebied op de langere termijn. Hierbij moet in elk geval invulling worden gegeven aan de concrete maatregelen die vanuit het NPLG als minimale vereisten aan de gebiedsprocessen worden meegegeven.</p>
	<p>Antwoord Provincie Limburg</p>	<p>Op 27 juni 2023 is het concept LPLG door Provincie Limburg en haar gebiedspartners opgesteld. Met het concept LPLG geeft de Provincie richting aan het toekomstbestendig houden van het landelijk gebied in Limburg. De POVI vormt het generieke kader voor het LPLG. De geografische reikwijdte van het LPLG omvat het gehele landelijke gebied, als contramal van het stedelijk gebied, zoals dat is gedefinieerd in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl).</p> <p>Het concept LPLG beschrijft de doelen en opgaven voor het NPLG en (de doorvertaling naar) het LPLG op het gebied van natuur, water en klimaat - aanvullend met 'eigen' Limburgse doelen voor het landelijk gebied. De doelen die gesteld worden voor de Provincie zijn vertaald in vastgestelde gebiedsopdrachten. Hiermee wordt invulling gegeven aan de minimale vereisten die vanuit het NPLG aan de gebiedsprocessen worden meegegeven. De gebiedsuitwerking van de doelen vindt plaats in vier regio's die samen het gehele landelijk gebied dekken: Maasduinen, de Peel, de Meinweg en Zuid-Limburg. Deze gebieden hebben hun eigen landschappelijke, agrarische en bestuurlijk-maatschappelijke karakteristiek. In deze deelgebieden worden de gebiedsprocessen georganiseerd. De komende periode wordt ingezet op verdere uitwerking en concretisering van het LPLG.</p> <p>In het Ruimtelijk Voorstel hebben we onder perspectief 1 beschreven hoe we gebiedsgericht invulling willen geven aan de opgaven voor het landelijk gebied vanuit het principe Water en Bodem Sturend, waarbij de programma's LPLG en WRL centraal staan.</p>

5 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex: We vragen de provincies uitwerking te geven aan de maatregelen die nodig zijn voor een toekomstbestendig regionaal water- en bodemsysteem, in samenhang met de opgaven voor natuur en een toekomstbestendige landbouw. Daarbij moeten in elk geval de globale keuzes die vanuit NPLG worden meegegeven aan de gebiedsprocessen worden meegenomen in de uitwerking:

- De ontwikkelingsrichting van de landbouw en het landgebruik per deelgebied, rekening houdend met de analyses, het landbouwakkoord en de NPLG-doelen en -keuzes;
- Een strategie op hoofdlijn om te komen tot VHR-doelbereik in 2030 en op termijn;
- Voor beekdalen, overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden en veenweidegebieden inzichtelijk maken welke kansen zij zien om het percentage groenblauwe dooradering te verhogen.

Antwoord Provincie Limburg

Met het concept LPLG beschrijft de Provincie Limburg de inzet op bovenstaande thema's. In gebiedsprocessen worden de aspecten uit het NPLG doorvertaald naar een gebiedsgerichte uitwerking voor de vier aangewezen deelgebieden: Maasduinen, de Peel, de Meinweg en Zuid-Limburg. De gebiedsspecifieke opgaven zijn bepalend voor de gewenste invulling van de landbouw en het landgebruik in elk deelgebied.

De Provincie zet zich in om een helder perspectief voor de landbouw te bieden. Om aan deze ambitie kracht bij te zetten is, naast de doorwerking van de nationale doelen uit de NPLG, dit onderwerp als 'eigen' Limburgs doel toegevoegd aan het LPLG. Het perspectief voor de landbouw in de provincie Limburg wordt gedefinieerd als "het in staat stellen van iedere individuele agrarische ondernemer om een voor hem/haar passend transitiepad te bewandelen".

Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR):

Het LPLG schetst de huidige situatie en de opgave met betrekking tot de VHR en benoemt de maatregelen en instrumenten voor herstel om te komen tot 30% VHR.

Beekdalbrede benadering

In het LPLG wordt verkend op welke wijze een beekdalbrede benadering een passende aanpak voor opgaven is en wordt de aanpak toelicht: "De zones rondom de beekdalen kunnen goede locaties zijn voor doelstapeling. (...) Bij de beekdalbrede benadering wordt niet alleen de beek zelf ingericht, maar wordt het gehele beekdal omgevormd tot een robuust watersysteem, dat beter bestand is tegen zowel natte als droge perioden en waarin emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen vermindert worden. Het beekdal wordt ingericht, waarbij doelen uit het NPLG, voor zover relevant voor het betreffende beekdal zoveel mogelijk worden gerealiseerd."

In relatie met de beekdalbrede benadering zet de Provincie zich in om in de beekdalen en directe gebieden rondom Natura 2000-gebieden de groenblauwe dooradering te verbeteren. Er wordt ingezet om in de gebieden waar de water-, klimaat- en natuuropgaven het meest urgent zijn (zoals de beekdalen en direct gebieden rondom Natura 2000-gebieden) mits haalbaar en betaalbaar zo veel mogelijk doelbereik te realiseren.

In het Ruimtelijk Voorstel staat onder perspectief 1 wat wij in Limburg doen om invulling te geven aan de bovengenoemde vraag uit het startpakket en welke vragen wij hieromtrent op dit moment hebben aan het Rijk.

6 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex: De vraag aan de provincies is om, vanuit de eerste richtingen voor het hoofdwatersysteem en nationale keuzes voor landbouw en natuur, voor de eigen provincie te bezien wat voor kansen en knelpunten daaruit kunnen ontstaan. De provincies wordt ook gevraagd suggesties te doen voor een gebiedsindeling vanuit de kenmerken van het water- en bodemsysteem, om daarmee uiteindelijk gezamenlijk tot een eenduidige en voor de lange termijn stabiele gebiedsindeling te komen. Daarmee kunnen dan regionale gebiedsperspectieven worden geschetst waarin oplossingen voor de grote opgaven in het landelijk gebied samenkomen.

Antwoord Provincie Limburg

Wij onderschrijven de gebiedsgerichte aanpak, hetgeen ook te lezen is in het Ruimtelijk Voorstel (zie 'Pleidooi voor een gebiedsgerichte, sector overstijgende aanpak').

In het concept LPLG werken wij met vier deelgebieden met elk hun eigen landschappelijke, agrarische en bestuurlijk-maatschappelijke karakteristiek: Maasduinen, De Peel, Meinweg, Roer- en Swalmdal en Zuid-Limburg. In maart 2023 is met de vaststelling van een 'startpakket met doelenmatrix' het gebiedsproces in elk van deze vier Limburgse deelgebieden gestart en zijn context, doelen en aanpak op hoofdlijnen beschreven. Voor deze gebieden worden gebiedsperspectieven opgebouwd.

<p>7 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:</p>	<p>Geef invulling aan bovenstaande concrete doelen voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het opwekken van duurzame energie door uitvoering te geven aan de RES'en 1.0; • Het behouden van voldoende ruimte voor bedrijvigheid, waarbij Provincie specifiek en Provincie-overstijgend wordt bekeken waar en hoeveel ruimte voor industrie en grootschalige bedrijfsvestigingen nodig is. Daarbij wordt bij de ontwikkeling van grootschalige bedrijfsvestigingen al gevraagd om het afwegingskader zoveel mogelijk toe te passen dat gezamenlijk wordt ontwikkeld, en in maart wordt vastgesteld; • Het voor de korte termijn in elk geval gelijk houden van de huidige hoeveelheid milieuruimte voor industrie en bedrijvigheid.
<p>Antwoord Provincie Limburg</p>	<p>In het Ruimtelijk Voorstel (perspectief 2, onderdeel duurzame elektriciteitsopwek) schetsen we hoe in Limburg invulling wordt gegeven aan de doelen uit de twee Limburgse RES'en 1.0.</p> <p>In het Ruimtelijk Voorstel (perspectief 2, onderdeel werklocaties/ GRIP) schetsen we hoe in Limburg invulling geven aan de programmering van bedrijventerreinen, in lijn met de afspraken in GRIP-verband. Op het aspect milieuruimte wordt in het Ruimtelijk Voorstel niet specifiek ingegaan. Daarover is in onze POVI het volgende vastgelegd.</p> <p>“Wij continueren ons beleid om risicovolle industriële activiteiten te clusteren op de bestaande bedrijventerreinen voor de zwaardere milieucategorieën.” (p.67)</p> <p>“Het goed vaststellen en beheren van geluidproductieplafonds op industrieterreinen is cruciaal om de ontwikkelruimte optimaal te kunnen benutten en de bescherming van de leefomgevingskwaliteit in de omgeving van het terrein te borgen. In de Omgevingsverordening blijven de bedrijfslocaties Chemelot en VDL Nedcar ‘industrieterreinen van provinciaal belang’. Provinciale Staten hebben hierdoor de bevoegdheid tot het wijzigen, vaststellen en naleven van de geluidproductieplafonds voor die terreinen.” (p.68)</p>
<p>8 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:</p>	<p>Geef uitwerking aan een robuust regionaal systeem voor (circulaire) economie en energie, mogelijk in verschillende varianten, waar bovenstaande kaders en afwegingen onderdeel van zijn. In deze uitwerking moet de samenhang met de nationale hoofdstructuur en andere opgaven meegenomen worden.</p>
<p>Antwoord Provincie Limburg</p>	<p>De Provincie Limburg zet in de POVI in op de realisatie van een duurzame, betrouwbare en veilige energievoorziening met bijbehorende (grensoverschrijdende) energiehoofdstructuur. De POVI beschrijft: “Samen met alle partijen willen wij werken aan een innovatieve en structuurversterkende energietransitie. Daarbij gaan wij op zoek naar een passende energiemix met bijpassende infrastructuur voor Limburg.”</p> <p>In het Ruimtelijk Voorstel staat onder perspectief 2 (onderdelen energie-infrastructuur en duurzame elektriciteitsopwek) wat wij in Limburg doen om invulling te geven aan de bovengenoemde vraag uit het startpakket en welke vragen wij hieromtrent op dit moment hebben aan het Rijk. Datzelfde geldt t.a.v. het onderwerp circulaire economie.</p>
<p>9 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:</p>	<p>De vraag aan de provincies is om aan te geven waar kansen en knelpunten ontstaan op basis van de eerste richtingen voor de ontwikkeling van het nationale systeem voor energie en (circulaire) economie, zodat dit kan worden meegewogen in de keuzes in de nationale programma's. Specifiek wordt aandacht gevraagd voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bestaande nationale aanwijzingen en reserveringen voor nationale energie- infrastructuur; • Potentiële aanvullende ruimteclaims in de omgeving van hoogspanningsstations voor opslag, flexibilisering, conversie en piekcentrales. • Ruimte die nodig is voor onder andere de clustering van opslag en conversie in de vijf nationale industrieclusters, het ‘zesde cluster’ en grootschalige bedrijfsvestigingen; • De verbinding tussen regionale en nationale netwerken; • Vraagstukken ten aanzien van de leefomgeving, zoals milieu, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit.
<p>Antwoord Provincie Limburg</p>	<p>In perspectief 2 van het Ruimtelijk Voorstel wordt hierop ingegaan in de hoofdstukken 2 (energie-infrastructuur) 3 (duurzame elektriciteitsopwek) en 5 (circulaire economie). Daarin zijn tevens de vragen opgenomen die wij hierover op dit moment aan het Rijk willen voorleggen. Daarin wordt ook specifiek aandacht besteed aan het nationale industriecluster Chemelot, onder meer op basis van het CEAP, de verkenningen die in het kader van NOVEX Zuid-Limburg hebben plaatsgevonden en de maatwerkafspraken verduurzaming industrie. De ambitie is om dit cluster te transformeren tot Chemelot Circular Hub.</p>

10 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:	Aan de provincies wordt gevraagd om te laten zien hoe zij met gemeenten en waterschappen toekomstbestendig ruimtelijk invulling geven aan deze concrete doelen voor nieuwe stedelijke ontwikkeling: in totaal 900.000 woningen en de benodigde ruimte voor de periode tot 2030 die in de eigen provincie nodig is voor werklocaties gekoppeld aan de stedelijke ontwikkeling (bedrijventerreinen, kenniseconomie), met daarbij aandacht voor opgaven zoals hierboven benoemd ten aanzien van Water en Bodem Sturend, natuur inclusieve ontwikkeling, energietransitie, bereikbaarheid, groen in en om de stad, erfgoed en een gezonde leefomgeving.
Antwoord Provincie Limburg	<p>De opgaven ten aanzien van Water en Bodem Sturend, natuur inclusieve ontwikkeling, energietransitie, bereikbaarheid, groen in en om de stad, erfgoed en een gezonde leefomgeving worden in de POVI integraal bekeken. Voor deze thema's beschrijft de POVI de provinciale ambities en de bijbehorende keuzes (zie antwoorden op overige vragen).</p> <p>Woningbouw: De doorvertaling van de nationale woningbouwopgave voor onze Provincie is in 2023 vastgesteld in drie regionale woondeals (Noord-, Midden-, en Zuid-Limburg). In deze woondeals zijn afspraken gemaakt tussen Rijk, Provincie en gemeenten over de kwantitatieve bijdrage (aantallen) en de bijbehorende benodigde in- en uitbreidingsruimte voor woningbouw. Woningbouw wordt aangevlogen vanuit een brede maatschappelijke context, waarbij rekening gehouden wordt met de samenhang en gestuurd wordt op het benutten van meekoppelkansen voor een veilige, gezonde, leefbare en klimaatadaptieve woonomgeving.</p> <p>Ladder voor duurzame verstedelijking: "Via het principe van de Ladder voor duurzame verstedelijking benutten we de ruimte in bestaand bebouwd gebied optimaal, zowel kwantitatief als kwalitatief. Dat betekent dat eerst leegstaand vastgoed hergebruikt en herbestemd wordt in lijn met de Limburgse principes. Daarvoor werken we samen met andere beleidsvelden. Wonen is in beginsel alleen maar toegestaan in bestaand bebouwd gebied. Hierop kunnen – tijdelijke – uitzonderingen worden gemaakt in de vorm van flexibele woonvormen."</p> <p>Werklocaties De Provincie Limburg kiest in de POVI voor compacte werklocaties om ruimtegebruik en landschappelijke inpassing te optimaliseren, hierin wordt de redeneerlijn "behoefte-bestaand-uitbreiding-nieuw" gevolgd. Bij de vestiging van nieuwe bedrijven wordt gestreefd naar multifunctioneel ruimtegebruik en koppelkansen met beleidsdoelen zoals de energietransitie en klimaatadaptatie.</p> <p>In perspectief 2 (werklocaties, mobiliteit) en perspectief 3 (Limburgse aanpak bebouwde omgeving, realisatie Woondeal Limburg) van het Ruimtelijk Voorstel wordt hierop verder ingegaan en is ook verwoord welke vragen aan het Rijk wij hierover hebben.</p>

11 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:	Vooruitlopend op de ontwikkeling van een definitief richtinggevend kader ten aanzien van waterveiligheid, wateroverlast, bodemdaling en waterbeschikbaarheid wordt de provincies gevraagd de conceptversie van dit richtinggevend kader al zoveel mogelijk als uitgangspunt te nemen. De provincies wordt daarnaast gevraagd te sturen op zo min mogelijk afdekking van de bodem. Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen wordt zoveel mogelijk de landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving toegepast.
Antwoord Provincie Limburg	<p>De POVI schetst onze ambities, aanpak op hoofdlijnen en rol op dit vlak. In ons antwoord op vraag 3 hebben we aangegeven hoe we via de programma's LPLG en WRL nader invulling geven aan de bedoelde principes. In het Ruimtelijk Voorstel (perspectief 1 en 3) wordt mede aan de hand van enkele gebiedsillustraties beschreven wat we op dit moment al in Limburg doen en welke vragen we hierover nog te beantwoorden hebben.</p> <p>De landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving is niet expliciet benoemd maar wordt betrokken bij de uitwerking van de Limburgse aanpak bebouwde omgeving.</p>

12 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex: Aan de provincies wordt gevraagd om te laten zien hoe zij met gemeenten en waterschappen toekomstbestendig ruimtelijk invulling gaan geven aan deze concrete doelen in de bestaande gebouwde omgeving, met daarbij aandacht voor opgaven zoals hierboven benoemd ten aanzien van water en bodem, natuurinclusieve ontwikkeling, energietransitie, sociale leefbaarheid en veiligheid, (buurt) economie, bereikbaarheid, groen in en om de stad, erfgoed en een gezonde leefomgeving. Hiervoor wordt ook zoveel mogelijk de landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving gebruikt. Deze maatlat is in januari 2023 voorzien en overheden wordt gevraagd vooruitlopend op (wettelijke) borging de maatlat al zoveel mogelijk toe te passen.

Antwoord
Provincie Limburg

De Provincie werkt vanuit haar regierol samen met haar uitvoeringpartners (onder andere Waterschap, gemeenten, terreinbeheerders en waterleidingbedrijf) toe naar een "ecologisch gezond functionerend, veerkrachtig en adaptief watersysteem, dat in staat is om de gevolgen van weersextremen en wisselende waterkwaliteit op een natuurlijke wijze op te vangen." (POVI, p.97).

In het provinciaal Waterprogramma 2022-2027 worden keuzes en ambities op het gebied van water en daarop aanpalende thema's verder uitgewerkt.

In het Ruimtelijk Voorstel staat (verdeeld over de perspectieven 1 t/m 3, gezien de breedte van bovengenoemde vraagstelling uit het startpakket) wat wij in Limburg doen om hieraan invulling te geven en welke vragen wij hieromtrent op dit moment hebben aan het Rijk.

13 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex: Aan de provincies wordt gevraagd om uitwerking(en) te geven op een toekomstige doorontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland (kijkend naar 2050) en de positieve en negatieve ruimtelijke gevolgen daarvan voor de eigen provincie. Hiervoor vormen de zeven verstedelijkingsstrategieën het vertrekpunt. Aanvullend is de vraag hoe de stedelijke regio's in ons land hun regionale economische kracht kunnen versterken om zo tot een evenwichtige ontwikkeling van Nederland te komen. De provincies wordt in ieder geval gevraagd om aandacht te besteden aan de ruimtelijke gevolgen ten aanzien van opgaven zoals hierboven benoemd voor water en bodem, de waarden van natuur, landschap en erfgoed, energietransitie en energie-infrastructuur, duurzame bereikbaarheid, een goede balans tussen wonen en werken, een inclusieve samenleving en een gezonde leefomgeving.

Antwoord
Provincie Limburg

Geen van de zeven aangewezen verstedelijkingsregio's valt binnen de grenzen van de Provincie Limburg. Toch speelt de verstedelijkingsopgave ook zeker hier. De Zuid-Limburgse steden vormen onderdeel van het Stedelijk Netwerk Nederland (benoemd in de NOVI), sterk verbonden met de aangrenzende stedelijke gebieden in het buitenland. Venlo heeft een prominente plek op de economisch van belang zijnde internationale transportassen (eveneens benoemd in de NOVI). In de Kamerbrief Aanpak grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties schetst het Rijk de noodzaak voor aanvullende grootschalige woningbouw door het hele land tot de periode 2040. Er zijn naast ontwikkelkansen bij de huidige 17 grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties ook nieuwe locaties in beeld, waaronder ook gebieden in Limburg.

De Provincie zet in op duurzame verstedelijking van reeds verstedelijkte gebieden richting de toekomst. Integrale verstedelijkingsstrategieën helpen om de kwalitatieve en kwantitatieve opgaven op het gebied van wonen en ruimtelijk-economische vraagstukken te verbinden met de energietransitie, de aanpak van watervraagstukken en veiligheids-, gezondheids- en sociale vraagstukken (POVI, p. 133). Via de Ladder voor duurzame verstedelijking wordt gestuurd op kwalitatieve ontwikkeling en het optimaal benutten van bestaand bebouwd gebied.

Zoals verwoord in perspectief 2 van het Ruimtelijk Voorstel werken wij momenteel een 'Limburgse aanpak bebouwde omgeving' uit met leefbaarheid als vertrekpunt. Daarbij komen ook de onderdelen aan bod zoals genoemd in bovenstaande vraag uit het startpakket.

14 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex:

Aan de provincies wordt gevraagd om hun visie te geven op het cultureel erfgoed en de ruimtelijke kwaliteitsopgave van de eigen provincie. Op welke wijze wordt bij de ruimtelijke inpassing van de nationale en provinciale opgaven het erfgoed en het cultuurlandschap getransformeerd en de ruimtelijke kwaliteit behouden of versterkt, als een integraal onderdeel en verweven in de gehele planvorming en uitvoering? Specifiek wordt gevraagd hierin aandacht te besteden aan de instandhouding van de waarden van de UNESCO-Werelderfgoedgebieden, gebouwen en objecten, gebieden die als Rijksmonumenten zijn aangewezen, de beschermde stads- en dorpsgezichten en de wederopbouwgebieden. Het ministerie van OCW biedt aan om de provincie te ondersteunen bij het eventueel opstellen van een gebiedsbiografie. Dit instrument is een onderlegger voor de transitieopgave voor het cultureel erfgoed.

Antwoord Provincie Limburg

Erfgoed wordt benoemd in het Ruimtelijk Voorstel maar is geen speerpunt. Dat heeft te maken met het selectieve karakter van dit voorstel. Dat betekent geenszins dat Limburg het belang hiervan niet onderkent en waardeert. Hoofdstuk 7.1 van de POVI beschrijft onze provinciale visie op cultureel erfgoed: "Limburg kent een diversiteit aan cultureel erfgoed, zoals de historische cultuurlandschappen, kastelen en boerderijen, industrieel en religieus erfgoed. Daarnaast zijn in Limburg veel archeologische waarden aanwezig. Samen vormen zij de biografie van onze leefomgeving."

"Het is van belang dat de (eigentijdse) Rijks- of gemeentelijk beschermde monumenten hergebruikt worden. Zo kunnen we het verhaal doorvertellen en verbindt het hergebruik de inwoners met hun omgeving. (...) Het is voor heel Limburg een generieke opgave om de historische gelaagdheid van ons landschap te behouden en dit te benutten bij het ontwerpen van opgaven en transitie."

Hoofdstuk 7.2: "Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen willen we dat cultureel en industrieel erfgoed niet alleen vanuit behoud benaderd wordt, maar dat de historische structuren ook inspiratie bieden voor gebiedseigen ingrepen. We willen onze archeologische rijkdom verbinden met onze huidige en toekomstige leefomgeving. Doelgerichte en efficiënte archeologische onderzoeken zijn hierbij van belang."

Hiervoor zetten we in op verschillende keuzes:

"We willen de (huidige) cultuurhistorische kernkwaliteiten van het beschermingsgebied van het Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de groenblauwe mantel behouden, beheren, ontwikkelen en beleven. Ontwikkelingen binnen de ruimte die het beleid voor de verschillende thema's biedt, zijn mogelijk mits de kernkwaliteiten behouden blijven of versterkt worden ('ja-mits'). We continueren de motiveringsplicht in de Omgevingsverordening. Daardoor wordt gemeenten gevraagd om in de toelichting op nieuwe omgevingsplannen of omgevingsplanactiviteiten aan te geven hoe zij met de bescherming en versterking van de kernkwaliteiten in de betreffende gebieden omgaan." (POVI, p.49)

"Door erfgoed, maar ook cultuur, als inspiratiebron te benutten voegen we kwaliteit en eigenheid toe aan het ruimtelijk ontwerp en de inrichting bij grote ruimtelijke opgaven. Daartoe stelt de Provincie kennis- en gebiedsanalyses beschikbaar, zoals de eerder opgestelde Cultuurhistorische waardenkaart Limburg, het Handvat kernkwaliteiten Nationaal Landschap Zuid-Limburg en het Landschapskader Noord- en Midden-Limburg. Wij willen gemeenten bij het opstellen van kwaliteitskaders en omgevingsvisies ook ondersteunen met kennis over landschap en cultuurhistorie, bijvoorbeeld middels een landschapsbiografie." (POVI, p.50)

"We ondersteunen het behoud van kennis over cultureel erfgoed door de ontwikkeling van een erfgoedkaart voor gemeenten." (POVI, p.50)

"Bij een ruimtelijk plan dat een nieuwe stedelijke ontwikkeling mogelijk maakt, wordt tevens de mogelijkheid van herbenutting van leegstaande Rijks- of gemeentelijk beschermde monumenten en beeldbepalende gebouwen onderzocht. De Omgevingsverordening verplicht tot het motiveren van de herbenutting van deze leegstaande gebouwen." (POVI, p.50)

Aanvullend beschrijft de POVI op het gebied van cultuurhistorische waarden van het landschap: "We vinden het belangrijk dat voor heel Limburg gewerkt wordt aan behoud, herstel en beheer van de cultuurhistorische en aardkundige waarden en het vergroten van de beleving en toegankelijkheid daarvan. Daartoe stellen we kennis en gebiedsanalyses beschikbaar."

De Provincie maakt gebruik van het aanbod van het ministerie van OCW om de provincie te ondersteunen bij opstellen van een gebiedsbiografie. De start van uitvoering is voorzien in het eerste kwartaal van 2024. De gebiedsbiografie kan vervolgens als instrument worden ingezet ten behoeve van beleidsontwikkeling voor de leefomgeving (onder andere Nota Ruimte, Omgevingsvisie Limburg, regionale en gemeentelijke visies en programma's).

15 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex: Aan de provincies wordt gevraagd de ontwikkelingen uit het SVP (Strategisch Vastgoedplan) voor zover deze concreet zijn, mee te nemen in het ruimtelijk voorstel. Dit geldt in het bijzonder voor de locatiekeuze voor de nieuwe kazerne voor de ondersteunende eenheden, en daarbij uit te werken welke kansen en knelpunten zich bij de inpassing voordoen.

Defensie doet een beroep op de provincies om mee te denken over extra ruimte bij onze bestaande locaties voor mogelijke uitbreiding, zowel direct als indirect ruimtegebruik. Daarbij moet worden gezocht naar meekoppelkansen voor meervoudig ruimtegebruik, bijvoorbeeld het uitbreiden van een oefengebied in combinatie met de aanleg van nieuwe natuur. In de eerste helft van 2023 gaat Defensie in op het benodigde extra ruimtebeslag.

Antwoord
Provincie Limburg

In perspectief 3, hoofdstuk 9, van het Ruimtelijk Voorstel gaan we in op de mogelijke reactivering van de militaire vliegbasis De Peel. Ter attentie van deze en andere ontwikkelingen op defensiegebied wachten we het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie af om daar het gesprek over aan te gaan.

16 Vraag vanuit het Rijk in startpakket Novex: De provincies wordt gevraagd de gezondheid van de leefomgevingen in de eigen provincie te beoordelen en te verkennen wat er mogelijk is om gebieden waar bewoners en bezoekers te maken hebben c.q. krijgen met een relatief hoge gezondheidsdruk gezonder te maken.

Antwoord
Provincie Limburg

De POVI geeft een weergave van het onderwerp gezondheid in relatie tot de Limburgse leefomgeving (p. 40): "Als het gaat om gezondheid scoort Limburg op dit moment minder goed dan de rest van Nederland. Zuid-Limburg, en dan met name de verstedelijkte gebieden, scoren slecht. Landelijke studies bevestigen dat beeld."

Voor heel de provincie wordt aandacht besteed aan gezondheid in relatie tot omgevings- en milieukwaliteit. Ook via de in het Ruimtelijk Voorstel aangehaalde 'Limburgse aanpak bebouwde omgeving' zal dit thema de juiste aandacht krijgen.

Bijlage 5

Verantwoording proces en datagebruik

Proces

Het Ruimtelijk Voorstel Limburg is opgesteld vanuit (1) de opdracht van Provinciale Staten bij vaststelling van de Omgevingsvisie Limburg om ruimtelijke keuzemogelijkheden inzichtelijk te maken om vervolgens te komen tot een aanscherping van de Omgevingsvisie Limburg en (2) de uitnodiging van het Rijk aan de Provincie in het programma NOVEX en het provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving om een Ruimtelijk Voorstel op te stellen als basis voor een Ruimtelijk Arrangement

In het proces zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- We maken een selectief en doeltreffend Ruimtelijk Voorstel (zie onderdeel scope)
- We maken gebruik van bestaande bouwstenen en processen (zie onderdeel bouwstenen)
- We maken een gedragen Ruimtelijk Voorstel

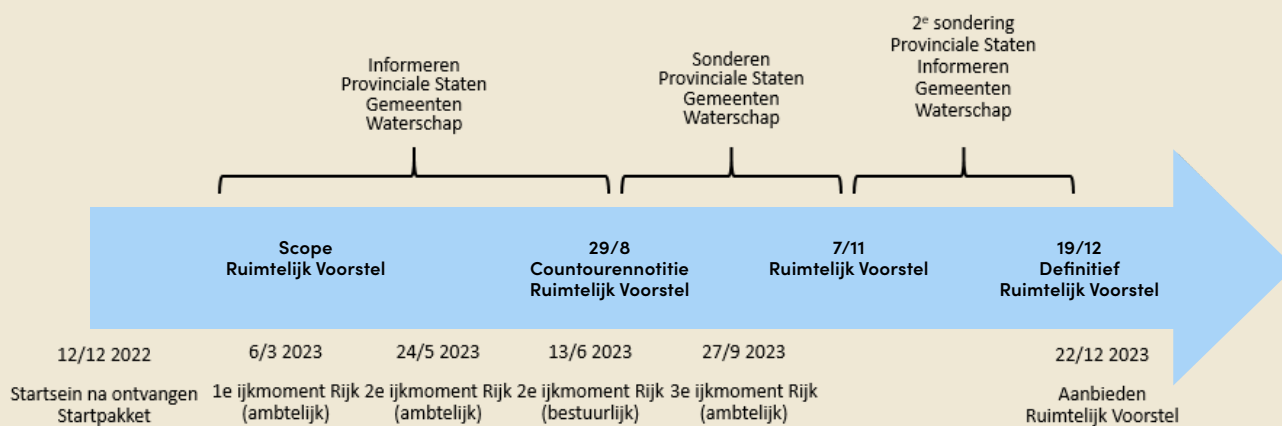
In de beperkte beschikbare tijd van het proces is ingezet op een gerichte betrokkenheid van Provinciale Staten en medeoverheden: gemeenten en Waterschap Limburg. Daarbij is gekozen om een combinatie van mondelinge en schriftelijke communicatie, en deze te koppelen aan de vooraf vastgelegde ijkmomenten tussen Rijk en Provincie. In onderlinge afstemming met gemeenten in Noord-, Midden-, Zuid-Limburg en Waterschap Limburg heeft aan ieder ambtelijk ijkmoment (vergadering) ook een vertegenwoordiger vanuit deze organisatie/regio deelgenomen.

Inbreng van andere partners is ook belangrijk. Het uitgangspunt is dat zij in de voor het Ruimtelijk Voorstel gebruikte bouwstenen zoals de Omgevingsvisie, ontwerpende onderzoeken en programma's (die een participatief proces kennen) al betrokken zijn. Ook het vervolg, de actualisatie van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening, kent een participatief proces waarin partners betrokken zullen worden. Afgezien van de indirecte betrokkenheid bij het Ruimtelijk Voorstel hebben een aantal partners gebruik gemaakt van de gelegenheid om inbreng te geven richting het definitieve Voorstel.

In de fase richting contourennotitie van het Ruimtelijk Voorstel zijn Provinciale Staten, gemeenten en Waterschap Limburg schriftelijk geïnformeerd over de samenhang van het NOVEX proces met andere reeds lopende sporen, de gekozen planning, voortgang en hoofdlijnen van het Ruimtelijk Voorstel. Daarbij is aangeboden persoonlijke toelichting te geven indien gewenst. Daar is door diverse partners gebruik van gemaakt.

Op 29 augustus 2023 is de contourennotitie Ruimtelijk Voorstel door gedeputeerde Staten vrijgegeven voor discussie. In september en oktober heeft een ambtelijke en bestuurlijke sonderende ronde plaatsgevonden. Vervolgens is het ruimtelijk voorstel 7 november vastgesteld voor een tweede en laatste sonderende ronde met het Rijk, Waterschap Limburg en gemeenten.

Opmerkingen uit beide sonderingsrondes hebben bijgedragen aan een verdere aanscherping van en draagvlak voor het definitieve Ruimtelijk Voorstel dat op 19 december is vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

Datagebruik

In het startpakket NOVEX is een passage opgenomen over (het gebruik van) een basisset met nationale ruimtelijke data, zodat partijen zich zo veel mogelijk op dezelfde feiten baseren en de onderlinge provinciale plannen vergelijkbaar en optelbaar zijn (de mate waarin het totaal aan ruimtelijke voorstellen optelt tot één samenhangend landelijk beeld). Uitgangspunt daarbij is het principe pas-toe-of-leg-uit (in andere woorden: gemotiveerd afwijken mag).

Voor het Ruimtelijk Voorstel gelden de regionale ontwerpende onderzoeken als belangrijke bouwstenen. Deze onderzoeken waren (deels) al in uitvoering voorafgaand aan het aanbieden van het startpakket van het Rijk aan de provincies. Bovendien was de basisset bij de start van het traject nog verre van compleet. Deze ervaringen zijn ambtelijk ingebracht in de lopende tussentijdse evaluatie van de samenwerking op het gebied van geo-data rondom de Ruimtelijke Voorstellen.

Een overzicht van de in de verschillende ontwerpende onderzoeken gebruikte (geo)data is beschikbaar, maar niet opgenomen in het Ruimtelijk Voorstel.

Bijlage 6

Bouwstenen en bronnen- overzicht

- (2020) Schone luchtakkoord
- Arcadis & PosadMaxwan (2022). Panorama Zuid-Limburg: Drie mogelijke toekomstperspectieven Projectgroep Panorama Zuid-Limburg
- CBS (2017). Bodemgebruik Nederland en Limburg
- Chemelot Circulair Hub (2021). Circulaire Economie Actie Plan
- Flux Landscape Architecture, Royal Haskoning DHV (2023). Concept NOVEX Ontwikkelperspectief de Peel. Toekomst in een meerkleurige Peel
- Gezamenlijke opdrachtgevers (2021). Strategische gebiedsvisie Omgeving Chemelot.
- Kamerbrief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie, 5 juli 2023
- PBL (2023). Ruimte voor Circulaire Economie
- PBL (2023). Vier scenario's voor de inrichting van Nederland in 2050
- Provincie Limburg (2018). Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen"
- Provincie Limburg (2020). Provinciale Energiestrategie deel 2
- Provincie Limburg (2021). Omgevingsverordening Limburg
- Provincie Limburg (2021). Omgevingsvisie Limburg
- Provincie Limburg (2022). Limburgs Natuurprogramma 2023-2030
- Provincie Limburg (2022). Limburgse Aanpak Bossen
- Provincie Limburg (2022). Programma Landschap
- Provincie Limburg (2022). Provinciaal Waterprogramma 2022-2027
- Provincie Limburg (2023). Coalitieakkoord Elke Limburg telt! 2023-2027
- Provincie Limburg (2023). Limburgs Programma Landelijk Gebied. Eerste concept.
- Provincie Limburg (2023). Startnotitie Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat Limburg
- Provincie Limburg (2023). Woondeal Limburg
- Regionale Energie Strategie 1.0 Noord- en Midden Limburg (2021)
- Regionale Energie Strategie 1.0 Zuid Limburg (2021)
- Rijksoverheid (2018). Programmatische Aanpak Grote Wateren
- Rijksoverheid (2020). Luchtvaartnota 2020-2050. Verantwoord vliegen naar 2050
- Rijksoverheid (2021). Kamerbrief over verkenning Aanlanding Wind Op Zee 2030
- Rijksoverheid (2022). Programma Mooi Nederland
- Rijksoverheid (2022). Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving. Met de daarin benoemde nationale programma's.
- Rijksoverheid (2023). Contourennotitie Nota Ruimte
- Rijksoverheid (2023). Kamerbrief over nationaal programma voor versnelde verduurzaming van de industrie
- Rijksoverheid (2023). Nationaal Programma Circulaire Economie 2023 – 2030
- Rli, RVS, ROB(2023). Elke regio telt!
- Ruimtevolk (2022). Ontwerpend onderzoek midden Limburg
- Ruimtevolk (2022). pilot ontginningsgebieden
- WRL (2023). Opbouwplan programma Waterveiligheid En Ruimte Limburg

provincie
Limburg

Dit is een uitgave van de Provincie Limburg.

December 2023

Provincie Limburg
Limburglaan 10, 6229 GA Maastricht
Postbus 5700, 6202 MA Maastricht
+31 (0)43 389 99 99, postbus@prvlimburg.nl

www.limburg.nl